

218/23

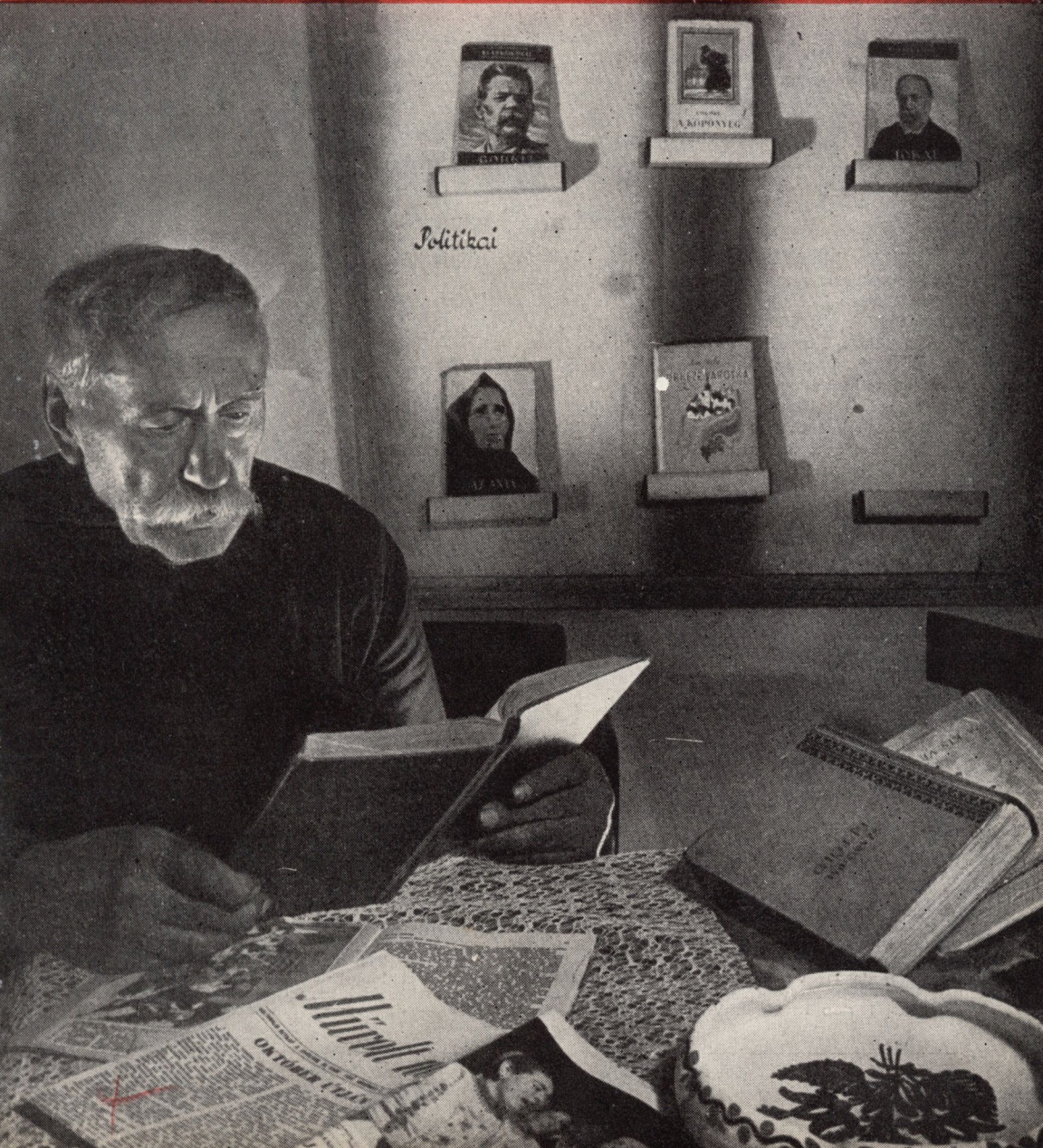
1954. DECEMBER 12. SZÁM

A KÖNYVTÁROS

1954. DECEMBER * IV. ÉVFOLYAM * 12. SZÁM

1954. DECEMBER 12. SZÁM

A Vegyipari Gép- és Radiátorgyár könyvtárában

TARTALOM

	Oldal
ZOLNAY VILMOS: Zárszó helyett	1
Nem csökkent a verseny lendülete	6
Könyvtárról — könyvtárra: A mecseknádasdi népkönyvtárban (T. Polgár István) — A bibliográfiák felhasználásáról (Drechsler Ágnes) — Még egy hasznos nyilvántartásról (G. Gy.)....	7
Z. V.: Az olvasók igényeiről	10
K. J.: Több megbecsülést az üzemi könyvtárosoknak.....	13
BÓDAY PÁL: Egy új könyvtárügyi kiadványról.....	15
VÁG SÁNDOR: Móra Ferenc, a könyvtáros.....	16
DR. KÖRNER GYÖRGY: A vakok könyveiről.....	17
VITA: Az olvasótermi kézikönyvtárakról (B. Szilágyi János).....	18
Gondok és eredmények: Az új népkönyvtári tiszteletdíj rendszerről (Ferencz Rudolf) — Az író-gép-hiányról (Becski Andorné) — Idejétmúlta probléma? (Gadó György) — Egy új olvasókör és a népkönyvtár (Rostás Lászlóné).....	21
Pellengér: »Megérik a pénzüket«.....	24
Szerkesztői üzenetek	25
Eseménynaptár (Dr. Vajda Pál).....	27
Bibliográfiák (Tamás Ernő).....	28
PÓK LAJOS: A béke harcosa: Ilja Erenburg.....	29
BESSENYEI GYÖRGY: Harsányi Zsolt a szórakoztató — iparos.....	33

Irodalmi tájékoztató

Karl Liebknecht: Válogatott beszédek és írások (Fraknói Júlia).....	36
A dialektikus materializmus (Munkácsi Mária).....	36
Krúdy Gyula: Hét bagoly — Boldogult úrfikoromban (Varga Domokos)	37
Balzac: Elvesztett illúziók (Lékay Ottó).....	38
Ivan Franko: Elbeszélések (P. L.).....	39
Remenyik Zsigmond: Büntudat (Szücs Andor).....	39
Várnai Zseni: Válogatott versek (F. A.).....	40
Berda József: Élj és énekelj! (Vargha Kálmán).....	41
Gerő János: Viharban született (Maár Gyula).....	41
Nicolae Filimon: Régi és új urak (Vihar Béla).....	42
Gyárfás Miklós: Visegrádi pofonok (Kádár Zsuzsa).....	43
Joan Slavici: A kincs (Gera György).....	43
Három költő (V. B.).....	44
Walther Victor: Marx Károly élete (Aba Iván).....	44
Kovai Lőrinc: Parker matróz igazsága (Vidor Pálné).....	45
Kovács György: Vetéstől aratásig (Rezső Margit).....	46
Lyka Károly: Szobrászatunk a századfordulón (Czobor Ágnes).....	46
Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Bán Gézáné).....	47

A KÖNYVTÁROS

Példányszám : 6400

A Népművelési Minisztérium lapja. — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő
 Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin-körút 9—11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjeszti: Posta Központi Hírlap Iroda Ú. V. — Előfizetés, személyes ügyfélszolgálat: Budapest, V., József nádor-tér 1. üzlethelyiség — Telefon: 183-022, 180-850 — Postatakarékpénztári csekk számla: 47.087 — Régi számok a Posta Központi Hírlap Irodánál. V., József Attila-u. 3. kaphatók — Egyes szám ára: 2.— Ft — Előfizetés negyedévre: 6.— Ft.

A KÖNYVTÁROS

KÖNYVTÁROSOK HAVI TÁJÉKOZTATÓJA

1954. december

IV. évfolyam

12. szám

Zárszó helyett

Levelező-konferenciánk sok részvevőjének korán indult a vonata. Zárszóra már nem maradt idő. Úgy véljük, hogy jobb is így. A jegyzőkönyv áttanulmányozása után megfontoltabban, a bírálatokat alaposabban mérlegelve és a javaslatok megvalósíthatóságát kellően figyelembe véve tudunk a felszólalásokra válaszolni.

A konferencián elmondott bevezető két, egymással összefüggő témát tárgyalt. Az egyik a lap szerkesztésének kérdése volt, ahogy ezt folyóiratunk októberi számában megírtuk. Ezzel kapcsolatban minden fölszólaló — és előzetesen sok levélíró is — elmondta véleményét.

1.

Az előadói beszéd értékelésével és önbírálatunkkal majd mindenki egyetértett. A folyóiratot *általában* jónak, megfelelőnek találták. A dicséretnek igen jólestek szerkesztőbizottságunknak, szerkesztőségünk tagjainak és az egyes cikkek íróinak is. *»Nekem A Könyvtáros a legjobb barátom és segítőtársam...«* — mondotta Kiss Lászlóné (Putnok). Oberländer Gyula (Inota) pedig ezt: *»En könyvtárosi állásomba teljesen képzetelenül kerültem és meg kell mondanom, hogy A Könyvtáros című folyóirat segítette elő munkámat és ismereteimet A Könyvtárosból kaptam meg.«* Holló Ferencné (Szabó Ervin Könyvtár) tanúsította, hogy a tavalyi levelező-konferencián az olvasóktól kapott tanácsok legnagyobb részét megfogadta a szerkesztőség. *Karádi Ödönnek* (Szászfa) is az volt a véleménye, hogy a folyóirat nagy segítséget nyújtott olvasóinak. *Keresztesi Mihály* (Szabó Ervin Könyvtár) megállapította, hogy a lap tá-

jékoztató munkája, eszmei és szakmai színvonala erősen fejlődött. *Hebenstreit Nándor* (Csorna) bírálatként csak annyit mondott, hogy ez az a lap, amelyet szívesen olvas. *Tibori Jánosné* (Békéscsaba) szintén a legjobb segítőtársának és tanácsadójának nevezte a folyóiratot. *Fried Vilmos* (Fővárosi Óra- és Ékszeripari Vállalat) ugyancsak azt állította, hogy sokat köszönhet a folyóiratnak.

Mások a folyóirat egyes rovatait, sorozatait, cikkeit találták hasznosnak, *Kellner Béla* (Kaposvár), *Keresztesi Mihály*, *Tiboriné* az egyes írók életét és műveit ismertető cikkeket, ugyanők és még mások is a könyvismeretéseket. Különösen azt helyeselték, hogy az irodalmi tájékoztató már bírálja is a megjelent műveket. A könyv történetéről szóló írásokat is többen helyeselték, megemlítették azt is, hogy jó volt foglalkoznunk Márai Sándor műveivel, és kérték, vegyünk tervbe más, nem ajánlandó írók (Harsányi, Zilahy, Erdős Renée, Cronin stb.) bírálatát is. Kis bibliográfiánkról, eseménynaptárunkról, újonnan megindult *»Könyvtárról — könyvtárra«* rovatunkról szintűg azt találták, hogy ezek hasznosak, *Kellner Béla* külön kiemelte Sallai elvtársnak *»Hogyan foglalkozzék a könyvtáros a mezőgazdasági irodalom terjesztésével«* című és Rác Aranikának a miskolci Megyei könyvtár módszertani munkájával foglalkozó cikkét.

Ezek a dicséretnek nem tesznek bennünket elbizakodottá, de kétségtelenül megerősítenek és erőt adnak a további munkához. Arra ösztönöznek, hogy tovább haladjunk a megkezdett úton, hogy a folyóiratot még hasznosabbá tegyünk, cikkeink szakmai és eszmei színvonalát tovább emeljük.

A bírálatokból még többet tanultunk. Kellner Béla. mutatott rá folyóiratunk egyik lényegbevágó hibájára: »*Helyenként és időként a túlzott lelkesedés hangulata a szakszerűséget veszélyezteti*« — mondotta, és mindjárt példaként rámutatott a szeptemberi számunkban megjelent »A verseny állása« című cikkünk néhány hibájára. Megemlítette azt is, hogy a községi könyvtárosok tiszteletdíjáról írt cikkünk nemcsak elkésve jelent meg, hanem hibás is volt. Helyesebb lett volna, ha időben, a rendelet megjelenése előtt foglalkozunk a kérdéssel, hogy így az érintettek is elmondhatták volna véleményüket. Néhány sajtóhibánkra is rámutatott, Keresztesi elvtársnak és Kordos Lászlónak (Miskolc) is az volt a véleménye, hogy a folyóirat gyakran, az események után kullogott. *Hebenstreit Nándor* kifogásolta, hogy itt-kán hallanak arról, mi lett a folyóiratban felvetett javaslatok sorsa, ugyan-csak ő keveselte a vitát is és kívánja azt, hogy a párt Központi Vezetőségének októberi határozata után nem közöltünk e határozatokat a könyvtárunkra alkalmazó elvi cikket. Keresztesi Mihály

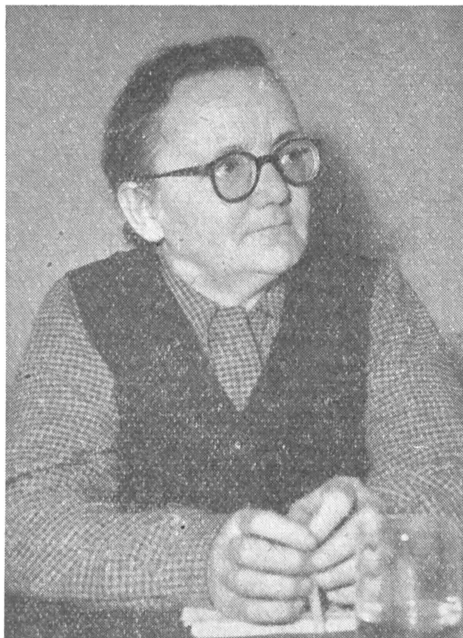
Keresztesi Mihály, a XX. kerületi Szabó Ervin Könyvtár vezetője

felvetette azt a kérdést: visszatükröződtek-e a folyóiratban azok a hibák, amelyek gazdasági és politikai életünkre jellemezték a Központi Vezetőség tavalyi júniusi, illetve most októberi határozatai előtt. Úgy találta, hogy bizonyos mértékig igen. Ennek egyik megnyilvánulása a szakmai praktioizmus volt, de még kirívóbban az, hogy a folyóiratot az ember, az olvasó háttérbe szorítása jellemezte. Kevés cikk beszélt az olvasóval való foglalkozásról, az olvasók ízlésének fejlődéséről, az irodalmi közvélemény problémáiról, az ellenséges szellemi befolyás elleni harc kérdéséről, pedig ezek a kérdések erősen foglalkoztatják a könyvtárosokat. Keresztesi elvtársnak igaza van. Az általa felvetettek kétségtelenül hiányoztak a folyóiratból. Az események után való kullogásra — legalábbis ilyen mértékben — mentségünk sincs. Hibánkat tettekkel kell kijavítanunk. Így lesz.

Többen keveselték az üzemi könyvtárak különleges problémáival foglalkozó cikkeket, mások (pl. *Havrilla János*, *Perkáta*) a népkönyvtárakkal, ismét mások a Szabó Ervin könyvtárakkal való foglalkozást. Úgy gondoljuk, hogy ezeknek a felszólalóknak igazuk van, különösen *Fried Vilmos*, *Kiss István* (MEDOSZ) és *Horváth István* (SZOT) elvtársaink, akik még mindig a Könyvtáros mostoha gyermekének érzik az üzemi szakszervezeti könyvtárosokat. Horváth elvtárs szavait idézem, mert teljesen egyetértek vele és a mulasztás kijavításának útját is úgy látom, ahogy ő »... jogos az a kérés, hogy a lapban nagyobb helyet kapjanak a szakszervezeti könyvtárak problémái. E hiányosságért azonban nemcsak a szerkesztőség marasztalandó el, hanem maga a SZOT és a szakszervezetek, mert nem vettük eléggé igénybe a lap segítségét. Szorosabb kapcsolatot kell létesíteni a SZOT és a KÖNYVTÁROK között, így majd jobban fog tudni foglalkozni a lap az üzemi problémákkal. De emellett meg kell oldani azt is, hogy a Könyvtáros terjedjen el az üzemi könyvtárosok között — enélkül hiába változtatnánk meg a lap jellegét, tartalmát. Éppen ezért a SZOT és a Könyvtáros szerkesztősége fel fogja hívni a szakszervezetek elnökségének figyelmét a folyóiratra, és a Népszavában is közlünk róla egy ismertetést. Más hatásos intézkedéseket is

foganatosítunk.« Biztosak vagyunk abban, hogy a szerkesztőség és a SZOT jószándékát mindkét részről megvalósításuk fogja követni és így a jövőben az üzemi könyvtárosok is magukénak fogják érezni folyóiratunkat. Természetesen a népkönyvtárosokról és a többi könyvtárossal sem fogunk elfeledkezni.

Dr. Péter László (Szeged, Egyetemi Könyvtár) már korábban levélben, és itt a konferencián szóban is — elismerve a folyóirat néhány jó kezdeményezését — élesen bírálta szerkesztési módszerünket. Nevezetesen azt, hogy a folyóirat munkatársai között csak elvétve akad vidéki könyvtáros, hogy könyvismeretéseinket túlnyomórészt nem könyvtárosok, hanem olyan írók és kritikusok írják, akiknek módjukban van más folyóiratba is dolgozni, azt, hogy a folyóirat nem veszi fel jegyzékbe a vidéki folyóiratokban és megyei politikai lapokban megjelent könyvismeretéseket és irodalmi cikkeket, azt, hogy ez a jegyzékünk függetlenül készül a Magyar Folyóiratok Repertóriumától és Kozocsa Sándor éves bibliográfiáitól. Igazat kell adnunk dr. Péter Lászlónak abban, hogy kevés vidéki könyvtáros cikket közöltük eddig. Ezen a gyakorlaton már novemberi számunkban változtattunk, a jövőben lehetőség szerint mind több és több vidéken dolgozó könyvtárost kapcsolunk be munkánkba. A jövőben kritika- és cikkjegyzékünkbe fel fogjuk venni az immár országosan elterjedő vidéki folyóiratokban (Aiföld, Tiszatáj, Kohó, Dunántúl stb.) megjelenő ismertetéseket is, a megyei lapokéit azonban nem látjuk célszerűnek. Ezek a lapok nem terjednek túl megyéik határain, így csak igen kevesen vennék hasznát cikkeik felsorolásának, rovatunkat pedig ez túlterhelné. Változatlanul helyesnek tartjuk azonban azt, hogy a bírálatokat erre hivatott szakemberek írják a könyvtárosok részére is. A könyvtárosok munkája és világa nem valamí önmagába bezárt, úgy gondoljuk, hogy a könyvtárosok egyet-mást nem könyvtárosoktól is tanulhatnak. A kritikák és irodalmi cikkek »háromszoros« feldolgozása véleményünk szerint szintén nem helytelen. Mind a mi jegyzékünk mind a Repertórium, mind az éves bibliográfia más és más igényt elégít ki. A miénk célja a gyors tájékoztatás.

Rátocska Gyöngy a felszólalásokat hallgatja

3.

Az értekezlet leggazdagabb javaslatokban volt. Várhelyi József (Nagyszéksós) azt tanácsolta, hangoljuk egybe A Könyvtáros és a Köznevelés munkáját, Fazakas Andrásné (Szeged) nyissunk rovatot »Fiatal íróink« címmel és ismertessünk minden könyvtárügyi kiadványt, Kellner Béla azt: indítsunk módszertani hírvivatot és általában írjunk többet a példamutató módszereikkel dolgozó könyvtárosokról, a megyei könyvtárosok meg tudják mondani, melyik népkönyvtáruk dolgozik jól, munkáját esetleg a megyei, vagy járási könyvtárosok is ismertethetnék. Azt is javasolta: foglalkozzunk a szervező könyvtárosok munkájával, közöljük a politikai és gazdasági feladatokkal kapcsolatos útmutató cikkeket, hasonlóakat a februári vezércikkhez és foglalkozzunk a Könyvtár-ellátó munkájával. Hollóné elvtársnő a szerzeményező munkáról szóló cikkeket kívánt és azt, hogy bíráljuk meg az ÁKV »A magyar könyvkiadók közeljövőben megjelenő kiadványai« c. jegyzék annotációit. Egyetértett Keresztési Mihály elvtárssal abban, hogy a folyóiratnak az

olvasókkal való foglalkozásról sűrűn kell írnia. A könyvtárosok képzését és továbbképzését szolgáló sorozatot kért Kiss Lászlóné, Oberländer Gyula, Fried Vilmos. Karádi Ödön azt kívánta, hogy könyvismertéseink legyenek népiesebbek, Nagy Lajos (Mecsek-nádasd) még több ismertetést kért, Krúdy Zsuzsa (Szabó Ervin könyvtár) őszintébb bírálatokat. Szabó Károly (Nagycsere) a mezőgazdasági kiadványok szigorú bírálatát kívánta: írjuk meg azt, melyek alkalmasak közülük arra, hogy a parasztok valóban tanuljanak belőlük. Tibori Jánosné kérte, legyenek kritikáink tömörebbek, helyezzenek nagyobb súlyt az eszméletmondanivalóra. Ugyancsak ő, de levelekben mások is kérték, közöljünk folytatásgosan vallami irodalmi lexikon-félt, amelyből a könyvtárosok megismerhetnék élő íróink életrajzát és munkásságát és ezenkívül a különböző irodalmi irányzatokról, stílusokról is tájékoztatná a könyvtárosokat. Karádi Ödön azt javasolta, írjunk a régi és új olvasókörekről, Nagy Lajos azt, hogy ismertessük a falusi könyvtárosok módszereit, a helyes adminisztrációt, mert ez falunként még mindig változó. Kordos László a mesedélutánok rendezéséről javasolt cikket, Tiboriné a vidéki könyvtárak értékes könyveiről; ezzel kutatóinkat tájékozhatóvá tennék arról, mely könyvtárban milyen értékek várnak feldolgozásra. Egy ilyen cikk értékeink fokozottabb megőrzését és megbecsülését is elősegítené. Benárd János (Sztálinváros) a fiatalok neveléséről szóló cikkeket kívánt.

Fried Vilmos (Óra- és Ékszeripari Vállalat, Budapest) és Oberländer Gyula (Alukohó, Inota)

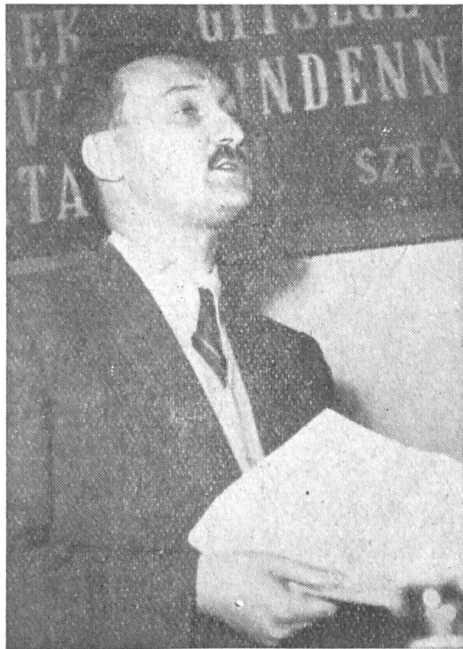
Hebenstreit elvtárs gazdagabb hírnagyot. A könyvek védelméről is folyt vita, kérték, közöljünk a határozatos módszereket. Néhány olyan javaslat is felmerült, amely nem közvetlenül a folyóiratra vonatkozik, de amelyeknek megoldását és megvalósítását a Könyvtárosnak támogatnia kell. Nagy Lajos kérte, készítsenek könyvekről művészi diafilmeket és egy rövid dokumentum-filmet a könyvtárakról, ez a könyvtárak népszerűségét és megbecsülését fokozná. Könyvtárosok külföldi tanulmányútjának szorgalmazását Krúdy Zsuzsa kérte, a vidéki tapasztalatcseréért Kordos László, ugyancsak ő, hogy tegyünk valamit annak az érdekében: maradjanak a könyvtárak apró-cseprő bevételei a könyvtárnál, mert ezek az összegek az államháztartás szempontjából jelentéktelenek, de a könyvtárnak jelentősek. Kordos elvtárs volt az, aki felhívta a figyelmünket azokra a problémákra, amelyek olvasóinkat erősen foglalkoztatják. Ilyenek a technikai minimum-vizsga, a továbbképzés ügye, a pénzügyi kérdések, a megyei népművelési csoporthoz és népművelési előadóhoz való viszony, és a szállongó hírek a beiratkozási díjak felemeléséről.

Ezek a javaslatok hasznosak és úgy látjuk, hogy túlnyomó részüket meg is fogjuk tudni valósítani. Igaza van Várhelyi elvtársnak abban, hogy a Könyvtáros sok olyan problémát (gyenge tanulók olvasásának kérdése, ifjúsági aktívakkal való foglalkozás, stb.) vetett fel, amelyek a pedagógusokat is érintik, ugyanígy a Köznevelés is tárgyalt olyan kérdéseket, amelyeket a könyvtárosoknak is ismerniük kell. Folyóiratunkban fel fogjuk hívni olvasóink figyelmét a Köznevelésnek és más folyóiratnak is azokra a cikkeire, amelyeknek elolvasását fontosnak tartjuk. Ugyanerre meg fogjuk kérni a Köznevelést is. Állandó rovatot »Fiatal íróink« címmel hely hiányában nyitni nem tudunk, de időként — könyveik ismertetésén túlmenően — külön cikkeiben beszélünk majd róluk. A folyóirat sajnos nem alkalmas arra, hogy egy irodalmi lexikont pótoljon. A kérést a Művelt Nép Könyvkiadóhoz továbbítjuk, mert teljesen jogosnak érezzük. Kellner Béla javaslatát: indítsunk módszertani hírrovatot, félig-meddig már megvalósítottuk, a Könyvtárról — könyvtárra erre szolgál, de igazán va-

abban, hogy sok olyan apróságnak látszó, mégis hasznos munkamódszer van, amely egy-két mondatban közölhető lenne. Például: »Császka Lajos igali népkönyvtáros a betelt törzslapokat nem dobja el, hanem díszdobozban közszemlére teszi.«, vagy: »Boda Péter kazsoki könyvtáros közszemlére tette a falu térképét, melyen piros zászlóval tüntette fel azokat a házakat, amelyekből olvasója van.« Kérjük tehát olvasóinkat, írják meg nekünk az ilyeneket, hogy közölhessük őket. A kitüntetett és példamutató módszerekkel dolgozó könyvtárosokról — levelezőink segítségével — szintén többet fogunk írni. A szervező könyvtárosok munkájával is foglalkozunk. A könyvtári munkáról januártól kezdve cikksorozatot indítunk, amelyből a technikai minimum elsajátítható lesz. Rajta leszünk, hogy az olvasó ne szoruljon többé háttérbe, izlésének fejlődéséről, a vele való foglalkozásról rendszeresen fogunk írni. Könyvismertéseink közérthetőségét és egyben színvonalát tovább szándékszunk emelni, és bírálni is bátran fogunk. Nem tölthetjük be azonban egy irodalmi folyóirat szerepét, tehát a különböző irányzatok és stílusok kérdésével nemigen foglalkozhatunk. Oberländer Gyulának kell igazat adnunk: a könyvtárosoknak saját szakküldetésükön kívül más folyóiratokat is olvasniok kell. A szerzeményezés kérdéséről, a Könyvtárellátó munkájáról, az ÁKV jegyzékéről, a mesedélutánok rendezéséről, vidéki könyvtárak értékes könyveiről, a fiatal olvasók neveléséről, a könyvek védelméről írni fogunk. Támogatjuk majd a könyvtárosok jogos kéréseit is.

4.

Igen sok levélíró és majdnem minden felszólaló foglalkozott a könyvkiadás kérdésével, általában komoly javulást állapítottak meg, de igen sok javaslatot is tettek, az olvasók tömegeinek igényét továbbították. A könyvkiadás bírálatának kérdése azonban már átvezet az előadói beszédben felvetett második témához. Ez ugyanis azokkal a még meglévő, vagy félig-meddig már kijavított hibákkal foglalkozott, amelyek a tavaly június előtt elkészített gazdasági-politikai hibákat tükrözték könyvtárügyünk területén. Ehhez a témához is sok felszólaló kapcsolódott. Most azon-

Dr. Péter László a folyóiratot bírálja

ban bocsánatot kell kérnünk olvasóinktól, de helyhiány miatt ezzel a problémakörrel csak jövő számunkban tudunk foglalkozni.

Befejezésül engedjék meg, hogy Barabási Rezső elvtárs szavait idézzem: »Azt hiszen egyetértenelek velem az elvtársak, ha azt mondom, hogy véleményem szerint ez a tanácskozás mindannyiunk számára hasznos volt, különösképpen a folyóirat számára, s rajta keresztül több mint tízezer magyar könyvtáros számára.« A konferencia valóban nagyon hasznos volt, a szerkesztőség igen sokat tanult az elhangzottakból. Egy év múlva, következő levelező-konferenciánkon számot fogunk adni arról, hogy a kéréseknek és javaslatoknak hogyan tettünk eleget. És mi nem akarunk majd szégyenkezni.

ZOLNAY VILMOS

felelős szerkesztő

MEGJUTALMAZOTT LEVELEZŐINK

Máté György, Dobrava Jánosné, Klugené Harrer Flóra, Becski Andor, Rostás Lászlóné, Erdélyi Béla, Futala Tibor, Bárdos László, Barna Lajos, Molnár István, Vág Sándor, id. Molnár Márton, dr. Bay Ferenc, Sárközi Miklós, Solt Andorné, Vezekényi János, dr. Inányi Lujza, Kurunczy Lajosné és Nagy Tibor levelezőinknek könyvet küldtünk ajándékba.

Nem csökkent a verseny lendülete

Részletes eredményeket különösen Borsod, Komárom, Veszprém és Szabolcs megyéből kaptunk. Borsod megyében a vállalatok közül kiemelkedik a putnoki Járási Könyvtár felajánlása: a helybeli gazdasági technikumban 400 kötetes fiókkönyvtárat létesítenek, és ennek katalógusát is elkészítik. A szerencsi Járási Könyvtár a mezőgazdasági szakirodalom terjesztése céljából könyvkiállításokat rendez és a mezőgazdasági szakköröket szakirodalommal látja el. Putnok három bányüzemi könyvtárat pártfogol és egy állami gazdaság könyvtárát újjárendezi. Szerencs a mádi bányászszakszervezet és több szakszervezet könyvtárát támogatja. Szezsák Imre edelényi járási könyvtárvezető az olvasókból kultúrbrigádot szervezett, amely a könyvhéten már szerepelt is. Németh Margit mezőkövesdi könyvtáros négy olvasókört szervezett, amelynek tagjai havonta egyszer jönnek össze. A népkönyvtárak között Keleméren irodalmi szakkört, Mályinkán, Tardonán, Serényifalván téli olvasókört szerveznek. Balogh Pál erdőbényei és Ványai László szemerei népkönyvtáros párosversenyre lépett egymással. Balogh Pál többek között azt is vállalta, hogy a késedelmes olvasókat felkeresi, március elsejéig olvasóköri foglalkozásokat tart, a könyvtár statisztikáját színes grafikonon feldolgozza, működéséről három alkalommal beszámol a tanácsnak és egy rendezvény jövedelméből bútort vásárol a könyvtárnak.

A BORSOD MEGYEI KÖNYVTÁRAK versenymozgalmát a tanácsok is támogatják. Különösen a községi tanácsokról lehet ezt elmondani, a járási tanácsok támogatása kevésbé érezhető. A községek közül Dövényen, Becskeháza, Jajhalompusztán külön helyiséget kap a könyvtár, Füzérradványon és Karoson szekrényt és polcot ad a tanács.

GYŐR MEGYÉBEN mind a Megyei Könyvtárban, mind a községi könyvtárakban előrehaladt a vállalatok teljesítése. A versenybe benevezett könyvtárak száma 96-ra emelkedett. A Megyei Könyvtárban elkészült a csoportos letárlékonyv mind a hálózat, mind a helyi részleg számára. A késedelmes olvasóktól 50 db könyvet visszaszereztek. A Megyei Könyvtár nagy könyvkiállításra készül, amelynek tárgya a felszabadulás óta eltelt évek gazdasági, politikai és kulturális fejlődése. A községek munkájában figyelemreméltó, hogy Beled község könyvtárosa a megyei lap részére is küldött beszámolót. Sarródon a jól dolgozó gazdák körében népszerűsítették a Ma-

gyar Mezőgazdaság című folyóiratot, családlátogatások alkalmával sokan érdeklődtek az új számok iránt. Pásztori községben a könyvtáros szakkönyv-ismertetést tartott a tanácsülésen és a kisgyűléseken. Fertőszéplakon 40 új olvasó jelentkezett a verseny megindulása óta. Bősárkány községben a könyvtáros a Népfront Bizottság tagja, a gyűléseken a könyvtárat is népszerűsíti. Szilsárkány, Vadosfa, Magyarkeresztur községekben gazdakör működik a népkönyvtáros tevékeny részvételével. A községi tanácsok több helyen könyvet ajándékoztak a népkönyvtárnak, így Jóbaházán, Sopronnemetiben és Kisbabóton.

KOMÁROM MEGYÉBEN a Megyei Könyvtár a verseny keretében hét katalógus elkészítését vállalta, amelyhez kb. 75.000 katalóguscédulára van szükség, majdnem a felét elkészítette már a könyvtár. A könyvek feldolgozása a Veszprém Megyei Könyvtár vállalatában is szerepel. A kölcsönzési állományukból eddig 2972 kötet könyvet dolgoztak fel, úgy, hogy a szak- és betűrendes katalógusokat is elkészítették.

A VESZPRÉM MEGYEI népkönyvtárak közül ki kell emelni Sármellék községet, ahol szavalóversenyt rendeztek. A járási könyvtárak közül kiemelkedik a pápai Járási Könyvtár munkája, ahol kilenc módszertani táblát készítettek. a mezőgazdasági irodalom népszerűsítésére. Elkészült a Járási Könyvtár szak- és betűrendes katalógusa is. Érdekes módszerük az utcai diavetítés, mely igen sok nézőt vonz. A keszthelyi Járási Könyvtár munkáját a járási pártbizottság igen erősen támogatja — a Járási Tanáccsal együtt —, a Hazafias Népfront programjába a könyvtárakkal való foglalkozást is felvették.

A SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI könyvtárak versenyeredményei közül ki kell emelni Mátészalkát, ahol a Járási Könyvtár befejezte a szakkatalógus elkészítését. Vásárosnamény december végéig befejezi népkönyvtári hálózatának újbóli felmérését. Tiszalökön társadalmi úton könyvet gyűjtenek a tanyai könyvtárak részére. A nagykállói járási könyvtár új hálózati katalógust készített és kulturális folyóiratot készül kiadni a járási kultúrházzal együtt. A Szabolcs megyei népkönyvtárakat több tanács is hathatósan segíti: Tornyospálca községben a tanács 2000 Ft-ért szekrényt csináltatott; az ököritófülpösi népkönyvtár pedig 2500 Ft-t kapott az adóprémiumból.

K Ö N Y V T Á R R Ó L - könyvtárra

A MECSEKNÁDASDI NÉPKÖNYVTÁRBAN

A népkönyvtár 865 könyvével 1200-as havi forgalmat bonyolít le, de volt hónap — ez év május —, amikor 1800 könyvet is kikölcsönöztek.

Mi volt egy évvel ezelőtt? Az átlagosnál szomorúbb kép: havi 10—20 kölcsönzés. Az akkori idős könyvtáros a szokott választ adta: kevés a könyv, ami van, azt nem szeretik.

A jelenlegi könyvtáros megkérdezte egyszer régebben az iparos iskola végzett tanulóit, milyen könyveket szeretnek, mit olvastak. Többségük bevallotta, hogy semmit. Páran azonban elmondták, hogy a Ludas Matyit néha elolvassák. Ez viszont azt bizonyította, hogy a betűvel szembeni ellenállás nemcsak politikai jellegű. Hiszen a képeivel könnyebben »emészthető« politikai vicclapot forgatgatták. Ugyanakkor a könyvvel szembeni bizalmatlanságnak politikai háttere is volt — és részben van ma is. A község ugyanis nemzetiségi, mégpedig német ajkú. A lakosság túlnyomó része többé-kevésbé tevékenyen részt vett a Volksbund mozgalomban és ezért annakidején kitelepítették. Miután az amerikai zóna nem vette át őket, lassan visszaszivárogtak. Egyrésztük lakását, földjét az ország különböző tájairól idetelepített új gazdák kapták meg.

Érthető, hogy ez a felbolydulás csak lassanként csillapodott és a sértettség, visszahúzódság, bizalmatlanság légköre jellemezte a község lakosságát még egy évvel ezelőtt is, amikor Nagy Lajos iskolaigazgató, kitüntetett nevelő átvette a népkönyvtár kezelését, gondját.

Nem elégedett meg a kölcsönzési órák hirdetésével, mindenáron meg akarta szeretetni a könyvet és helyes érzékekkel még előbb fel akarta kelteni iránta az érdeklődést. Minden alkalmat, gyűlést megragadott az olvasás népszerűsítésére.

Elindította az iskolában az »Olvass többet« mozgalomát. És nemsokára nem-

csak a tanulói fűjság hordta a jó könyveket, hanem rajtuk keresztül a szülők, nagyszülők, rokonok is rákaptak lassan-lassan a könyvek nézegetésére, olvasgatására.

Ma már úttörő- és DISZ-brigádok viszik rendszeresen »házhoz« a könyveket.

— A felnőtt olvasókat egyelőre még nem lehet a könyvtár látogatására szoktatni, mert mincsem fűthető olvasószoza — mondja Nagy Lajos. Ez persze hiányossága még a nádasdi könyvtárnak, de azt hisszük, a könyvtári órák (d. e. 8—12) sem alkalmasak a könyvtárlátogatásra. Egy kicsit megálltak a gyerekek útján való könyvcserle-bonyolításnál.

A gyerek- és ifjúsági irodalom az állománynak 45 százaléka. Elég sok a szakmai: bányász, villamossági, fotóirodalom. Szépirodalommal az ifjak itt jobban vannak ellátva, mint a felnőttek. A könyvek túlnyomó része fordítás. Az Egri csillagok pl. egy példányban sincs meg. Jókai a kedvenc, őt szeretik legjobban a felnőttek is de sűrűn viszik Mikszáthot, sőt Móriczot is, ugyanakkor Veres Péter és Szabó Pál műveiből inkább csak a régebbieket olvassák. Hiányzik a mai irodalomba bevezető novellairodalom. Színdarabokat nagyon szívesen olvasnának, de abból is kevés van.

Végül — de éppen nyomatéknak — néhány szót a német nyelvű anyagról. A könyvtári tagság 80 százaléka német ajkú. Ezeknek fele visz magyar könyvet. Látszólag ez rendben volna. De inkább csak a magyar könyv forog, akik csak németül olvasnak, azok alig-alig emelik a könyvtár forgalmát. Pedig a 865 közül 300 a német nyelvű könyvek száma. (Másképp éve még egy sem volt.) Igen ám, de ezek majdnem kizárólag fordítások. A német irodalmat jóformán csak pár Goethe-vers és Hauff-mese képviseli. Sürgős szükség volna

*Mecseknádasdon a házakhoz viszik
a könyvet az úttörők*

nézetünk szerint arra, hogy ez a könyvtár minél több *mai német* könyvet kapjon az NDK-ból. És — miután nemcsak erről az egy községről van szó — meg

kellene fontolni, nem volna-e érdemes néhány Jókait, Mikszáthot, Móriczot és egyet-kettőt mai írónk művei közül is német fordításban kiadni. Szívesen olvasnák.

A mecseknádasdi népkönyvtárban pedig az adott körülmények között is okvetlenül tovább kellene fejleszteni a csak németül tudók bevonását az olvasótáborba. A ferde propagandát e téren jelképezi az az egy német könyv, mely a könyvtár folyosóján van kiállítva: *Helden der Arbeit*. Kérdésünkre, hogy miért pont ezt rakták ki »csabítóul«, a válasz: *Mert dekoratív a borítékja és hát... ha hivatalos látogató jön... —* Erre a kirakatpolitikára a szép eredményekben gazdag mecseknádasdi népkönyvtárnak semmi szüksége. És nem is időszerű.

T. Polgár István

A BIBLIOGRÁFIÁK FELHASZNÁLÁSÁRÓL

Könyvtárunkban, a 6-os számú kerületi Szabó Ervin Könyvtárban főképpen az Országos Műszaki Könyvtár és a Szabó Ervin Könyvtár által készített bibliográfiákat tudjuk jól hasznosítani. Ezekben a füzetekben legelőször is piros íróval jelöljük meg azokat a műveket, amelyek könyvtárunkban megtalálhatók. A könyvek raktári jelzeteit is odaírjuk. A különböző tárgyköröket tartalmazó füzeteket azután egyenként keményfedelű, kisalakú tétkákba (gyűjtőkbe) helyezzük, amelyekre kívülről nagy betűkkel felírjuk a bibliográfia, vagy bibliográfiák címét. (Hasonló tárgykör esetén ugyanis több füzet kerülhet ugyanabba a tétkába, a helyvel való talkarélkoskodás céljából.) A gyűjtőket végül a könyvtár katalógusdobozai fölött elhelyezett falitáblára függesztjük fel, két sorban egymás mellé. A tábla fölé az »Olvasási tanácsadó« címet írjuk. Olvasóink mind sűrűbben forgatják ezeket a füzeteket és igen gyakran innen választják ki — főként a szakkönyvek közül — olvasnivalójukat.

Az ÁKV által kiadott »A hónap könyvei« című könyvjegyzéket hasonlóképpen használjuk fel. A tékát a kölcsönzőpolchoz állítjuk, hogy az olvasó állandóan figyelemmel kísérhesse, milyen újdonságok érkeztek és ezek közül kivá-

laszthassa az őt leginkább érdeklő műveket. Természetesen az újonnan beérkezett könyveink közül a jelentősebbeket üvegezett kirakatunkban is kiállítjuk, központi helyen. A hónap könyvei jegyzéket különösen az új szakkönyvek keresésénél használják olvasóink eredményesen, mert az új szakkönyveket részben a helyhiány, részben a kisebb érdeklődés következtében azonnal a raktárba helyezzük és csak az olvasó kérésére hozzuk ki onnan.

Olvasóink tájékozódását az is megkönnyíti, hogy az év folyamán beszerzett művek címléírásait (katalógus céduláit) külön katalógusdobozban (szak- és betűrendes) tartjuk és csak az év végén osztjuk be a nagy katalógusba.

A tanácsváltások előkészítésére egy »Mit kell tudnunk a tanácsokról« című jegyzéket függesztettünk ki fel-tűnő helyen. A tárgykörbe tartozó könyveket, füzeteket és cikkeket pedig együtt és külön tároltuk, így az olvasók bármikor könnyen hozzájuk férhettek. Ezt a jegyzéket egyébként a kerületi pártbizottság is sokszorosította és eljuttatta a kerület üzemébe is.

Drechsler Ágnes

a 6-os sz., XI. kerületi
Szabó Ervin Könyvtár munkatársa

MÉG EGY HASZNOS NYILVÁNTARTÁSRÓL

»A Könyvtáros« októberi számában a Könyvtárról-könyvtárra rovatban olvastam egy hasznos nyilvántartásról. Nagyon megtetszett. Ha már azonnal nem is tudjuk bevezetni, ígérjük, hogy január 1-től mi is alkalmazzuk. Olvasás közben jutott eszembe, hogy nekünk is van egy olyan nyilvántartásunk, amelyet közkinccsé lehetne tenni.

A kölcsönzési munka sikerét nagyban befolyásolja a könyvvállomány összetétele. Ha több a »jó« könyv, magyobb az olvasottság is. Különösen fontos a népkönyvtárak könyvvállatása megfelelő könyvekkel, hiszen a népkönyvtárak a legszélesebb tömegeket képesek bevonni az olvasásba, köztük a kezdő olvasókat is. Azt hiszem, hogy a mi nyilvántartásunk megkönnyíti a jó könyvvélosztást:

Minden népkönyvtárról készítünk egy állományösszetételei lapot. Két főrovatból áll: az ismeretterjesztő- és a szépirodalmi művek-részből. Az ismeretterjesztő rész a csoportos leltár rovatait tartalmazza. A szépirodalmi műveket is megfelelően tagoltuk.

Amikor új könyveket adunk a nép-

könyvtáraknak, a könyvek letétlapjait a nyilvántartásnak megfelelően csoportosítjuk és a rovatokat kitöltjük. Az oszlopokat összegezzük és kiszámítjuk a százalékokat is. (Az összesítéseket piros tintával írjuk, hogy jobban szembe-tűnjék.) Ezzel a módszerrel bármikor megállapíthatjuk a népkönyvtár összetételét, ennek még a havijelentések elkészítésénél is hasznát vesszük...« — írja *Harangozó Sándor*, az enyingi Járási Könyvtár munkatársa.

Mi ajánljuk a fenti nyilvántartást, mert — bár bizonyos többletmunkát jelent — a fáradság megtérül a népkönyvtárak jobb munkájában. Ezzel a módszerrel tulajdonképpen önmagát ellenőrzi a könyvtáros: a gyors könyvvállogatásnál mindig akadhatnak néhány hiba, amelyet ez a nyilvántartás az összegezéskor azonnal elárul. Az enyingiek maguk is észrevették például, hogy a Paula pusztai könyvtárba kevés mezőgazdasági könyvet küldtek eddig. A százalékos összesítés talán el is maradhat, illetve nagyobb időközökben számítható ki. (G. Gy.)

JÁRÁSI KÖNYVTÁR ENYING

Paula pusztán

84.

Kötet	Ismeretterjesztő										Szépirodalom							Összesen					
	Ismer.	Tört.	Nyelv.	Tudom.	Orvosi	Tudom.	Mezőg.	Műv.	Irás.	Fiód.	Alk. m.	Össz.	Magyarul.	Új nyel.	Fr. ir. klassz.	Szovjet	Népdem.	Égyéb	Össz.	Ifj.	db.	% Ismer.	
1953 x. sz.	3	13	2	11	1	4	2	1			-	37	15	19	2	21	2	1	60	17	114	32	68
1954 x. sz.		13	1	2		4	5	2	1	1	1	30	13	17	4	22	3	11	70	51	151	20	80
Össz.	3	26	3	13	1	8	7	3	1	1	1	67	28	36	6	43	5	12	130	68	265	25	75

Az enyingi Járási Könyvtár nyilvántartása a népkönyvtárakba küldött könyvek megoszlásáról

A svéd kormány bizottságot küldött ki a könyvkiadás helyzetének és a könyvek elterjedésének megvizsgálására. A svéd Gallup intézet által lefolytatott vizsgálat, amely 3653 személyre terjedt ki, azt mutatja, hogy Svédország lakosságának 63 százaléka rendszeresen, 8 százaléka alkalmilag olvas, 29 százaléka pedig nem olvas könyveket. 731 könyvkereskedés van Svédországban, tehát minden 10.000 lakosra jut egy könyvkereskedés, a 7500 könyvtár pedig évente 27.000.000 kötet könyvet ad 1.700.000 olvasónak. A svéd olvasóközönség 1948-ban a nemzeti jövedelem 1 százalékát költötte könyvekre, újságokra és folyóiratokra. A könyvkereskedelmi hálózat nem oszlik meg egyenletesen az ország területén, számos vidéki körzetben nincsenek könyvkereskedések, csak

könyvtárak. Az írókat az állami költségvetésből és magánalapítványokból támogatják, de egy adatfelvétel azt mutatja, hogy az írók átlagos évi jövedelme kisebb, mint más értelmiségi foglalkozásúaké (The Library Quarterly, Chicago).

□

CSOKONAI KIÁLLÍTÁS NYILIK január 28-án az Országos Széchényi Könyvtárban, a felvilágosodás nagy magyar költője halálának 150. évfordulója alkalmából (O. Sz. K.).

□

Szelestei Gyulánét, a Fővárosi Szabó Ervi Könyvtár »Szocialista Kultúráért« jelvénytulajdonosát a VIII. kerületben (Szabó Ervin K.).

AZ OLVASÓK IGÉNYEIRŐL

Két tanulmány fekszik előttem. Az egyiket Dobos Piroska elvtársnő készítette, és a VIII. kerületi tanács Szabó Ervin Könyvtára nőolvasóinak igényeiről beszél. A másikban Kordos László, a miskolci Megyei Könyvtár munkatársa közli könyvtára felnőtt tanácsososztálya 1954. szeptember havi fongalmának adatait. A két tanulmányt mást és mást vizsgál: az egyik kívánságot, a másik a kölcsönzés tényeit, mégis mindkettő az olvasók izléséről, igényeiről beszél.

I.

DOBOS PIROSKA hasonlóan egy 1937-ben elvégzett közvéleménykutatáshoz (közreadta: Fort Sándor: *Egy népkönyvtár nevelőmunkássága nőolvasói körében* címmel a Fővárosi Könyvtár 1937-es évkönyvében) a foglalkozáson és az életkoron kívül két kérdést tett fel a könyvtár nőolvasóinak: »*Legkedvesebb magyar íróm?*« és »*Legkedvesebb külföldi íróm?*«

Ezekre a kérdésekre 869 nőolvasó adott választ. A válaszokat Dobos elvtársnő több szempontból csoportosította — hogy az eredmény az 1937-essel egybevethető legyen, lehetőség szerint követte Fort Sándor módszerét. A válaszokat középiskolai tanuló, egyetemi hallgató, értelmiségi dolgozó, munkásnő és háztartásbeliekre osztotta, a szépirodalmat pedig — a kérdésekből következően — magyarra és külföldre. Megszámlálta és összesítette, hogy a csoportokon belül egyes írókat hányan vallanak kedvencüknek.

Vizsgálataiból érdekes és figyelemre-méltó dolgokat tudunk meg, különösen, ha egybevetjük őket az 1937-es vágyakkal. 1937-ben 221 nőolvasó véleményét dolgozták fel. A kedvelt írók sorrendje akkor így alakult:

Harsányi Zsolt	23	Stefan Zweig	5
Nyíró József	20	M. Mitchel	4
Zsigray Julianna	12	Szántó György	3
Földi Mihály	10	Dumas	3
Gulácsy Irén	9	Rachmanova	3
Herczeg Ferenc	7		

Aldrich, Barclay, Berend Miklósné, Cronin, Eötvös J., Erdős Renée, Földes Jolán, Galsworthy, Just Béla, Körmendi Ferenc, Maugham, Orczy E., Proust, Raymond, Wilder, Tormay C. és Tolsztoj L. két-két szavazatot kapott. (Az egy szavazatot kapottakat — 77 volt ilyen — most nem közöljük.) A könyvtárosok becsületére legyen mondva: a valóságos olvasás akkor is kedvezőbb képet mutatott.

Az új közvéleménykutatás tanulsága szerint az izlésbeli változás óriási. Ma az

összesített adatok szerint *Jókai* áll az élen, 346-al, utána *Móricz Zsigmond* (175), majd *Mikszáth* (107) következnek. A kedveltségi sorrend utánuk a következő:

Dickens	82	London	13
Tolsztoj L.	55	Verne	13
Dumas	53	Kosztolányi Dezső	11
Balzac	51	Szabó Pál	11
Gorkij	46	Cronin	11
Móra Ferenc	37	Upton Sinclair	11
Th. Mann	35	Arany János	9
Maugham	35	Déry Tibor	8
Maupassant	32	Krudy Gy.	8
Gárdonyi	31	Petőfi	8
Galsworthy	28	Dreiser	8
Erenburg	26	Lagerlöf	8
Shaw	25	Solohov	8
Hugo	24	Veres Péter	7
Zola	21	Fagyjev	7
Karinthy Frigyes	16	Fast	7
Andersen Nexő	16	Anatole France	7
Dosztojevszkij	13	Stendhal	7
Zweig S.	13	Wells	7

A magyar írók közül utánuk Kovai Lőrinc, Aczél Tamás, Illés Béla, Sásdi Sándor, Ady, Illyés következnek. A külföldiek közül pedig: Lewis Sinclair, Tolsztoj A., Csehov, Goethe, Puskin, Romain Rolland, Sudermann, Thackeray, Werfel, Wilde, Azsajev, Hardy, Molière, Turgenyev. Kettő-hárman még más 38 író tartanak kedvencüknek.

Természetesen a foglalkozási ágak szerinti részletes elemzés más és más sorrendet ad: az egyetemi hallgatóknak közül Móriczot szeretik a legtöbben, a külföldi írók közül pedig Gorkijt, az értelmiségi dolgozók Thomas Mann-t. Kisebbségi sorrendbeli eltéréseket a többi olvasó csoportok is mutatnak.

A statisztika önmagában is világosan beszél: az 1930-as évek kedvencét, Harsányi Zsoltot a megkérdezettek közül ma már csak ketten vallották legkedvesebb írójuknak, Nyíró József, Zsigray Julianna, Földi Mihály nevével ma már nem találkozunk. Mitchel, Erdős Renée, Földes Jolán, Orczy Emma, Berend Miklósné, Tormay Cecil népszerűségének szintén bealkonyult. A nagy realista írók az élre kerültek és ma már a kitünő szovjet írókat is ismerik és szeretik az olvasók. A fejlődés tehát kétségtelen, de nem kielégítő. Mai magyar íróink közül még kevesen lopták be magukat az olvasók szívébe. (Az említettekkel kívül csupán Nagy Lajos, Sándor Kálmán, Németh László, Tamási Áron, Tersánszky Józsi Jenő szerepel.) A szovjet írók népszerűségével sem lehetünk még megelégedve. A közvéleménykutatás, a már felsoroltakon kívül, csupán Azsajev, Polevoj, Osztrovszkij, Spanov, Szimonov nevével hozta felszínre. A könyvtárosoknak

az olvasók ízlésének fejlesztése terén még sok a tennivalójuk. Ehhez a munkához kétségkívül hasznos segédeszköz az ilyen közvéleménykutatás, amilyent Dobos Piroska végzett el. És még hasznosabbá válik majd akkor, ha — mint ezt tervezik — ugyanezen műolvasók tényleges olvasmányait is felméri, és a vágyat a valósággal vetik egybe.

Úgy gondolom azonban, hogy az 1937-es módszerek átvétele nem volt egészen helyes és az olvasók igényeiről nem is ad teljesen hű képet. A rendszeresen olvasó, művelt embernek általában nem egy kedvenc írója van, hanem több, vagy gyakran sok, akiket szeret és akikről majdnem egyformán szívesen olvas. Az egykönnyűség jobbjára a műveletlen emberekre, a keveset olvasókra jellemző, vagy a rajongó — de rajongásuk tárgyát gyakran változtató — fiatal lányokra. Könyvtáraink olvasói — és ezt éppen az bizonyítja, hogy könyvtárból olvasnak, tehát választékokat igényelnek — túlnyomó többségükben nem ilyenek. Helyesebb lett volna tehát a kérdést úgy feltenni: »Kik a kedves íróim?« Igaz, így az összehasonlítás nehezekebb, a feldolgozás és elemzés bonyolultabb lett volna. De az is bizonyos, hogy a kép is realisabb; mert könnyen lehetséges az, hogy valakinek a leges-legkedvesebb írója Jókai, de nagyon szívesen olvas — éppen mert mai életünkről beszél neki — mai magyar írótól is, bár az művészi színvonalban, érdekes meseszövevényben nem éri el Jókait. Ugyanez állhat szovjet íróra is.

II.

KORDOS LÁSZLÓ más oldalról fogott az olvasók ízlésének kutatásához. Mint már említettem, a miskolci Megyei Könyvtár felnőtt kölcsönosztályának szeptember havi forgalmáról készített részletes kimutatást. Megvizsgálta a látogatók nem és foglalkozás szerinti megoszlását, a kölcsönözött műveket pedig különböző kategóriák, (*ismeretterjesztő művek, szépirodalom*) és ezen túlmenően a legnépszerűbb szerzők szerint is csoportosította. Eredményeit összevetette és kimutatta azt is, hogy a legnépszerűbb szerzőtől kölcsönözött művek közül hány jutott egy látogatóra, majd az állomány megvizsgálása után néhány keresett író a könyvtárban meglévő műveinek kihasználtsági fokát is kiszámította. Ezek az összeállítások igen tanulságosak.

A könyvtár látogatóinak 53%-a férfi, 47%-a nő. A kor szerinti megoszlás a következő:

14—18 év között	32%
18—40 év között	42%
40 év felett	26%

A foglalkozás szerint:

Középiskolások	30%
Egyetemi hallg.	3.8%
Munkás	16%
Értelemiségi és alkalmazott	28%
Kisiparos	0.2%
Háztartásbeli	12%
Egyéb (katonák, stb.)	10%

Ez csak annyi megjegyzést igényel, hogy az egyetem távolesik a Megyei Könyvtártól és saját könyvtárral rendelkezik, a munkások jórésze az üzemi könyvtárakat látogatja, a parasztság pedig a statisztikában nem szereplő fiókkönyvtárak területén lakik nagyobb számban.

A kölcsönzött művek 11.5%-a volt ismeretterjesztő és tudományos munka (feltűnően kevés az ideológiai, politikai művek forgalma 0.12%), 88.5%-a szépirodalmi mű. Itt már a megoszlás is érdekes:

magyar klasszikus	34%	népi demokratikus	4%
új magyar	16%	nyugati klasszikus	19%
orosz klasszikus	4.5%	mai nyugati	3%
szovjet	5%	ifjúsági	3%

Kordos elvtárs tanulmányában részletesen elemzi ezt a megoszlást, s maga is kevesli az ismeretterjesztő művek olvasottságát. A szépirodalmi művek olvasottsága elemzésénél az élők és a klasszikusok közötti megoszlást jónak mondja és megjegyzi, hogy az új magyar szerzők iránt állandó az érdeklődés, annak ellenére, hogy az olvasók nem mindig vélekednek kedvezően írásaikról. A nyugati klasszikus szépirodalom arányszáma kétségtelenül nagyobb lenne, ha műveik nagyobb választékban és több példányban állnának az olvasók rendelkezésére. Az orosz klasszikus könyvállomány kielégítő, forgalmuk állandónak látszik. A szovjet irodalom iránt az érdeklődés csökkent — mondja Kordos elvtárs — az olvasók inkább csak a nevesebb szerzők (pl. Erenburg) újdonságait keresik. Kivételesen Solohov, művei iránt az érdeklődés nem lankad. A népi demokratikus írók műveinek forgalma — az állományhoz viszonyítva — kielégítő. A mai nyugati írók közül Fast és Andersen Nexő népszerűek. Keresettek a népmese gyűjtemények, sajnos kevés van belőlük.

A legnépszerűbb író Miskolcon is Jókai (12.4%), utána Mikszáth (5.8%) és Móricz (5.6%) következik, majd nagy távolságban Dickens, Tolsztoj L., Veres Péter, Hugo, Zola, Balzac, Vörösmarty, Shakespeare (forgalmuk 1 és 2% között ingadozik), Móra, Illés Béla, Szabó Pál, Jack London, Andersen Nexő, Arany János, Erenburg, Puskin, Petőfi, Illyés Gyula, Shaw, Gorkij, Solohov, André Stil.

A sorrend sokban hasonlít a budapesti nőolvasók kívánságaihoz, kivált az első helyezéseket illetően. Az eltéréseket jobbra a könyvtár állománya magyarázza. Feltételezem, hogy Thomas Mann-tól alig van mű a könyvtárban, valószínűleg ugyanez a helyzet Maupassantnál, Karinthy Frigyessel, Kosztolányival, Krudylval is. A kölcsönző állománya túlnyomórészt a felszabadulás után, sőt az utóbbi években megjelent művekből áll. A bestsellerek, félírók, tehetségehagyottak művei hiányoznak. Néhány erősen olvasott íróról (pl. Molière) nem készült statisztika. A nagy klasszikusok előkelő helyezése nyilvánvalóan a könyvtár nevelőmunkájának, előadássorozatának is köszönhető.

A legérdekesebb része Kordos tanulmányának a forgalomnak az állománnyal való egybevetése. Az állomány — természetesen — erősen befolyásolja, gyakran meghatározza a kölcsönzéseket. Néhány szerzőnél kiszámították a könyvtárban meglévő kötetek kihasználtsági fokát is. Ime:

5 kötet Shaw 200%	42 » Vörösmarty 126%
32 » Hugo 187%	35 » Móra 122%
45 » Dickens 180%	218 » Mikszáth 119%
35 » Zola 177%	64 » L. Tolstoj 118
33 » Balzac 166%	217 » Móricz 114%
31 » Shakespeare 151%	22 » J. London 113%
420 » Jókai 132%	

Ezeknek az íróknak a könyvtárban minden egyes meglévő műve egy hónap alatt egynél több olvasónál volt, Shaw minden egyes kötetét egy hónap alatt éppen kétszer olvasták ki.

A felsoroltak után Szabó Pál, Veres Péter, Andersen Nexó, Erenburg, Illés Béla, Puskin, André Stil, Petőfi, Arany, Solohov, Illyés Gyula, Gorkij, Spanov következik. Ezeknek az íróknak már nem minden meglévő könyvét kölcsönözték ki szeptemberben. Például a 27 Spanov kötetből mindössze csak 2-t. Sajnos a statisztika nem mutatja ki, hogy az egyes íróknak hány különböző műve van meg a könyvtárban és hogy ugyanazon műből hány példány. De így is nyilvánvaló, hogy a sok regényt írt íróktól (ha a könyvtár is nagy választékot nyújt belőlük) természetesen többet olvasnak. Ezt elsősorban Jókai, Mikszáth és Móricz bizonyítja. Illyés Gyula viszonylag nem nagy kihasználtsági százalékát (22%) például az okozza, hogy a könyvtárban meglévő 62 kötetet túlnyomórészt vékony versesfüzet, regényiből és egyéb munkáiból kevés a példány. Ugyanez a helyzet a 39%-os kihasználtságú Puskin köteteknél is, az állomány 80%-át »A kapitány lánya« című vékony füzet teszi ki. Morától is csak egyazon gyűjtemény (Hiszek az emberben) van

meg sok példányban, regényei szinte teljesen hiányoznak. Spanov példája pedig azt mutatja, nem helyes, ha egy — időlegesen bármennyire népszerűvé vált — műből túlsok példányt szerez be a könyvtáros.

Kordos elvtárs munkája a könyvtár szerzeményezési, állományfejlesztési munkájához rendkívül komoly segítséget jelent, mert felfedi az adott könyvtár állományának egyoldalúságát, hiányait. Úgy gondolom, hogy komoly és tervszerű állománygyarapítási munkát csak ilyen alapos és mélyreható vizsgálódások után és alapján lehet végezni. Persze helyes lenne, ha a kívánságokat — továbbfejlesztve a Dobos Pirooska által alkalmazott módszert — Miskolcon is felmérnék és ennek eredményét egybevetnék a kölcsönzés tényleges adataival. A könyvtárnak a rejtett, de helyes igényekre is tekintettel kell lennie. Az a gyanúm, hogy például Miskolcon az ismeretterjesztő művek alacsony forgalmát ezeknek a munkáknak helytelen összeválogatottsága (pl. a természetudományos munkákból csak a legnépszerűbb műveket tartalmazza a kölcsönző), kevéssé feltárt volta (a kölcsönző katalógusában mincsemek meg a műszaki részlegben és az olvasótermi raktár anyagában lévő művek címlírásai) okozza. Ha ezen változtatnak, kétségkívül több ismeretterjesztő művet visznek majd ki az olvasók.

Természetesen egy könyvtár állományfejlesztési munkájában nem támaszkodhat csupán az olvasók tetteikkel, vagy szavakkal kifejezett kívánságaira. Egy könyvtárnak az állományával is mevelő munkát kell végeznie és ezenkívül komolyan tekintetbe kell vennie a hónap igényeit. Ez azt jelenti, hogy gondot kell fordítani a még ismeretlen, vagy kevéssé ismert mai (magyar és nem magyar) írók műveinek beszerzésére és ajánlására, bár ezeket éppen ismeretlenségük folytán még senki sem kéri. Például: Az a könyvtáros, aki csak az olvasók igényeire támaszkodik, nem vásárolta volna meg a klasszikus német író Fontane »Effi Briest« című regényét; ettől a szerzőtől ugyanis még semmit sem fordítottak le magyarra, tehát az olvasók nem is igényelték.

Azt hiszem, mindenki előtt nyilvánvaló, hogy az ismertett két felmérés — bár sok munkával járt — egyáltalában nem volt haszontalan. Remélem, Dobos elvtársnő és Kordos elvtárs példája követőkre talál és könyvtárosaink állománygyarapítási és nevelői munkásságukat mind többben és többben a valóságos igények ismeretében, tervszerűen fogják végezni.

Z. V.

Több megbecsülést az üzemi könyvtárosoknak

Horváth István, a SZOT Kultúrnevelési Osztály Könyvtár és Ismeretterjesztő Alosztályának vezetője lapunk levelezőinek konferenciáján értékes felszólalásában a szakszervezeti üzemi könyvtárak problémáiról beszélt, miután már ugyanerről a kérdésről szeptemberi számunkban cikket is írt. A kérdés rendkívül fontos, mert ha csak az üzemi könyvtárakat számítjuk, 6000—6500 van az országban. Nincs olyan jelentős üzem, ahol ne lenne üzemi könyvtár. De emellett van mintegy 5800 műhelykönyvtár is. Az összes ilyen könyvtár három és félmillió könyvvel rendelkezik és a munkásszálnak mintegy 30 százaléka olvasója ezeknek a könyveknek. A szakszervezeti könyvtármozgalomban 11,000 ember dolgozik. Ezek közül azonban összesen csak 170 függetlenített könyvtáros van.

Ez utóbbi adat élesen megvilágítja az üzemi könyvtárosok helyzetét és munkáját. Ezren és ezren közülük napi fáradságos munkájuk után állanak oda a könyvespolcokhoz és közvetítik a könyv tanító és üdítő hatását szaktársaik fejébe és szívébe. S mily szívesen teszik. Legyen szabad a hozzánk érkezett levelekből, egyből a sok közül, itt idézni. Oberländer Gyula, az inotai Alukohó könyvtárosa írja: *»Szinte csodálatos az, hogyan vonzódnak a könyvtárhoz az emberek... Soha semmiféle munkát nem szerettem annyira, mint ezt az inotai lümpagyújtogatást a fejekben.«* Ilyen lélekkel, elszánással, áldozatos erővel végzik jobbara munkájukat. Megérdemlik legnagyobb megbecsülésünket és gondoskodó viszonzóteretünket. De ilyen természetű nyilatkozatoknál még jobban megvilágítják igazunkat azok a hozzászólások, sőt panaszok is, amelyeket kérésünkre Horváth István elvtárs cikke kapcsán megírtak.

1. Igen sok esetben egy üzemben belül háromféle könyvtár is működik — szakszervezeti, vállalati-műszaki és pártmunkás könyvtár — és munkájuk nincs kellőképpen összehangolva. Előfordul az is, hogy olyan területen, ahol egy könyvtár is elláthatná a lakosság igényeit, egyidejűleg szakszervezeti és állami könyvtár is működik. A szakszervezeti könyvtármunka területén dolgozók is gondolkoznak azon, hogyan lehetne egyszerűbbé, olcsóbbá, ugyanakkor jobbá tenni a könyvtármunkát. Nagy József Ózdról jól világítja meg ezt a kérdést: *»Az első az üzemek területén lévő könyvtárhálózat ésszerűsítése, melynek helyes megoldása nem kis feladat. Ha takarékosági szempontból vizsgáljuk a kérdéseket, akkor helytelen az, hogy sok üzem területén háromféle könyv-*

tár is működik, megfelelő összehangolás nélkül... Mindhárom könyvtár a beszerzések során sokszor ugyanazokat a könyveket vásárolja meg több példányban. Kik veszik igénybe ezeket a könyvtárakat? A pártmunkás könyvtárat a pártfunkcionáriusoknak csak egy kis töredéke, néhány ember. Ezek is csak az oktatási idény alatt. A műszaki könyvtár olvasó létszámgrafikonja még gyengébben fest: pár mérnök és művezető. A szakszervezeti könyvtár olvasói között viszont az üzemnek csaknem összes dolgozó rétege képviselve van... Az elmondottakhoz még hozzátehetem azt, hogy Ózdon a három könyvtárnak jóformán semmiféle kapcsolatáról nem beszélhetünk... Helyese olyan könyvtárakat fenntartani, melyeket csak néhány ember vesz igénybe? A válasz egyértelmű lehet: nem. Az összevonas tehát mindenképpen helyes.«

2. A szakszervezeti könyvtárak irányítása mind a SZOT-nál, mind a szakszervezetnél számos problémát okoz. A SZOT-ban egy ember foglalkozik ezzel, a szakszervezeti központokban nem is jut e feladatkörre egy egész munkaerő, a szakszervezeti könyvtárfelelősöknek még más feladataik is vannak. Pedig egy-egy szakszervezeti könyvtárfelelősre többszáz könyvtár segítése, ellenőrzése, irányítása tartozik. Maczák Gyula írja a budapesti Fővárosi Kenyérgyárból: *»Mi, üzemi könyvtárosok a SZOT-tól várjuk, hogy egyszer megtarthatnánk az üzemi könyvtárosok kongresszusát és így a felmerülő és elhangzott bírálatok hozzásegítenének bennünket munkánk megjavításához.«* Még erősebben fogalmazta meg panaszát Fekete László, a Soproni Selyempárból: *»Hosszú évek tapasztalata, hogy nincsen összekötő kapocs, vagy egy olyan szerv, amely pontosan irányítana, illetve a hovatartozást megmutatná.«* Nagy József így írja meg véleményét: *»Az irányítás, meg kell őszintén mondani, gyenge. A vidéket a legnagyobb mértékben elhanyagolják. A SZOT Kultúrnevelési Osztályának irányító munkája nemcsak a soronlévő feladatoknak a könyvtárosokkal való megbeszéléséről, de az addigai végrehajtásának ellenőrzéséről is megfeledezett. Ózdon például a SZOT-tól már két és fél éve nem volt lent senki...«*

3. A könyvtárosok általában lelkesen dolgoznak, de szakképzettségük gyakran hiányos és műveltségi színvonaluk nem megfelelő. Ez gátolja őket abban, hogy munkájukat az igényekhez mérten végezzék, az olvasást tudatosan irányítsák. Nem szabad megfeledezniünk a társadalmi munkás könyvtárosok sokezeres tö-

megéről. Oberländer Gyula (Inota) írja: »A szakképzés kérdése megoldásának legolcsóbb módja a levelezői oktatás, amit minden üzemi könyvtáros részére kötelezővé kell tenni.« Nagy József (Ózd) szerint is »a könyvtárosok szakképzésének és műveltségének emelése a legfontosabb feladatok egyike. Helyes lenne a szakszervezeti könyvtáraknál is bevezetni a technikai minimum-vizsgát...«

4. Az üzemi bizottságnak rendszeresen kell ellenőriznie a könyvtáros munkáját, annak munkatervét, költségvetését és vásárlási jegyzékét. Megállapítható, hogy az üzemi bizottságok munkájának gyengesége komoly akadálya az üzemi könyvtárak fejlődésének. Fried Vilmos, a Fővárosi Óra- és Ékszeripari Vállalattól, szerint »a dolgozók szívesen olvasnának, de nem kapnak könyvet, a könyvtárosnak fogalma sincs mik a jogai és mi a kötelessége, s mennyi pénz jut erre a célra és honnan. A könyveket rosszul választják meg, nem tudnak a dolgozók kívánásának eleget tenni... A SZOT nem foglalkozott eléggé ezzel az igen fontos kérdéssel, a könyvtárakkal.« Lőrincz Lászlóné, a dorogi József Attila Bányász Kultúrotthonból így ír: »Valóban hiba az is, hogy sok üzemi könyvtárban rossz a könyvek aránya, vagyis az ideológiai könyv sokkal több, mint a szépirodalmi.« Nagy József (Ózd) levele szerint: »Ami az üzemi bizottság ellenőrző és irányító munkáját illeti, az nagyon sok kívánnivalót hagy maga után. Ezen a téren a legnagyobb-fokú hanyagság és nemtörődomség mutatkozik. Vagy ha az üzemi bizottság fog-

lalkozik is könyvtári kérdésekkel, akkor is a hozzá nem értés, a lebecsülés azok a »segítsegek«, melyekben a könyvtár részesül.«

5. A szakszervezeti könyvtárhálózat eljutott a fejlődésnek arra a fokára, amikor a könyvtárak számának szaporítása helyett a tartalmi munkára kell elősorbba gondolni. S ez utóbbinak feltételeiről kell mindenekelőtt gondoskodnunk, hogy ne fordulhasson elő, amiről Oberländer Gyula ír Inotáról: »Helyiség van, de állandó költözködés, helyiségsere szintén van.« Fölhangzik Maczák Gyula panasza a Fővárosi Kenyérgyárból: »Gazdasági munkánk mellett kell ezt a komoly munkát elvégezni, márpedig a heti négy óra nem elegendő, hogy ezt lelkiismeretesen el is lássuk.«

Az üzemi könyvtármunkának lelke a könyvtáros. Az üzemi könyvtárosok sokszor igazán hősi erőfeszítéssel dolgoznak azon, hogy mind több és több dolgozó váljék olvasóvá és a könyvek segítségével műveltebb, öntudatosabb, tökéletesebb, egyszóval igaz emberré. Valóban megérdemlik megbecsülésünket és mindazok háláját, akiket annyi fáradtsággal és önzetlenül szolgálnak. Befejezésül csak helyeslőleg ismételtetjük Farkas Eszternek, a Csepel Autógyár szakszervezeti könyvtárosának leveléből: »Meg kell találni a módját annak is, hogy üzemi könyvtárosainkat, akik tisztán lelkesedésből, ellenérték nélkül végzik munkájukat, esetenként meg is jutalmazzuk.«

K. J.

A MŰSZAKI KÖNYVTÁROSOK részére hirdett felszabadulási versenybe már eddig 50 vállalat, illetve üzemi szakkönyvtár nevezett be (O. M. K.).

□

A könyvtáros szaktanfolyamon, amelyet a műszaki könyvtárosok részére szerveztek, 76 szakkönyvtáros; a levelező tagozaton pedig 37 vállalati könyvtáros vett részt. A vizsgákra a jövő év tavaszán kerül sor (O. M. K.).

□

A műszaki könyvek segítségével a Mezőháki Állami Gazdaságban Uhrin Imre, Rimóczyk Sándor, Tolnai Gábor és Oskó Ferenc traktorosok, Kapitány István és Mladoveczki János vontatók kiváló eredményeket értek el és sztahanovista kitüntetésre terjesztették fel őket. A kecskeméti Kinizsi Konzervgyárban Mezei Béla csoportvezető, lakatos a szakkönyvek segítségével lett az élelmiszeripar kiváló dolgozója (O. M. K.).

□

Megjelent az Országos Műszaki Könyvtár műszaki folyóiratainak katalógusa az OMK házi sokszorosításában. Ez a belülrendezés katalógus az 1945–54-ig a könyvtárhoz beérkezett és a könyvtárban fellelhető mintegy 3000-féle műszaki folyóirat címét és esetleges címváltoztatását tartalmazza (O. M. K.).

A transzformátor feltalálásának 70. évfordulója alkalmából az Országos Műszaki Könyvtár négy utcai és három emeleti tárlójában kiállítást rendezett a három zsenitárs magyar feltaláló: Zipernovszky Károly, Bláthy Ottó Titusz és Déri Miksa munkásságáról. A kiállítás eredeti fényképanyagot, az első Watt-mértét és egyéb dokumentumokat mutat be és ismerteti a feltalálók egyéb találmányait is, így Zipernovszky villanyvasalóját, a Bláthy-féle áramszámlálót. A kiállításra a könyvtár elkészítette a transzformátorról és feltalálóról szóló bibliográfiát, amelyet az érdeklődők a tájékoztató szolgálatnál megtekinthetnek (O. M. K.).

□

Az »üzemszervezés« tárgykör dokumentálását az Országos Műszaki Könyvtár veszi át a Közgazdasági Dokumentációs Központtól január 1-gyel. Az »Üzemszervezés« című referáló lapot a jövő évben már az Országos Műszaki Könyvtár adja ki (O. M. K.).

□

45–45 pajtás látogatta meg a Százados úti iskolából a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központját. A látogatás után a gyermekek dolgozattal írtak: »Mit láttam, mit tapasztaltam a könyvtárban« címmel. A szervezési munkát a VIII. kerületi Szőrény utcai Könyvtár ifjúsági könyvtárosa végezte (Szabó Ervin K.).

Egy új könyvtáriügyi kiadványról

Csüry István: »A szocialista könyvtári üzem szervezete és működése« című kitűnő munkájának megjelenése bontakozó könyvtártani irodalmunk fontos eseménye. Hosszú évek óta először kapunk kézbe olyan, a könyvtári munka legfontosabb problémáit vizsgáló írást, mely gyakorlati eredményekre és irodalmi adatokra támaszkodva egyéni nézeteket vall.

A gyakorlati eredményeket Csüry saját könyvtárának munkájából meríti »... *Fejlesztéseink többnyire*« -- írja -- »a Debreceni Egyetemi Könyvtár viszonyaiból indulnak ki, az itt folyó kísérletek eredményeit igyekszünk általánosítani.« Valóban a Debreceni Egyetemi Könyvtár egyike volt az elsőeknek, ahol megfontolt bátorsággal indultak a mult évtizedek könyvtári feudalizmusának útszétjéből új utak keresésére. Akik ismerik a Debreceni Egyetemi Könyvtár munkáját -- és akik elolvasták Csüry könyvét -- megállapíthatják, hogy a náluk folyó kísérletek eredményeit lehet és érdemes általánosítani.

De érdemes általánosítani azt a módszert is, melyet Csüry könyve megírásánál, (és nyilván a könyvtár is, munkájának megszervezésénél) követett: *a szakirodalom eredményeinek és útbaigazításainak észszerű alkalmazását.* Sajnos, a mult évek során gyér számban napvilágot látott önálló könyvtártani írások fő hiányossága a szakirodalom elégtelen feldolgozásában rejlik. Ennek egyik jelentkezési formája a *mechanikus kopirozás*, főleg nem-könyvtároskodó könyvtártani szakírók munkáiban. A másik fajta elégtelen feldolgozási mód a *források regisztratív ismertetése*, mely sok esetben az írások jellegéből adódóan szinte elkerülhetetlen. (Pl. egyetemi és főiskolai jegyzetek.) Csüry a 24 sűrűn gépelt oldalra terjedő felhasznált irodalom ellenére, (vagy talán éppen ezért!) tud (és ami még ennél is több, mer) önálló véleményt, egyéni elgondolásokat hangoztatni.

Lehet -- és alkalmasint kell is -- vitatkozni Csüry egyes megállapításaival. »*Szeretnék*« -- írja az előszóban --, *ha a tárgykör részletes kidolgozásában a szakértő könyvtárosok széles körének hozzászólásaira támaszkodhatnánk.*« Ilyen véleménycsere előszóban már néhány esetben történt. Remélhetőleg a maradandóbb és nagyobb hatású írásbeli vitákra is nyílik alkalom nem is elsősorban a könyvről, hanem a szüntelenül új problémákat szülő könyvtári munkánk számos területéről.

Csüry könyve azonban nem elsősor-

ban vitaanyag, hanem *a könyvtári munka szervezésének jelenleg egyedülálló segédkönyve.* Olyan könyv, amit nemcsak elolvasunk, hanem azután is lapozgatjuk, tehát használjuk.

Használatát tárgymutatója könnyíti meg, mely *lehetne terjedelmesebb.* Úgy érezzük, hogy a szerző a kötelezően is túlmenő szerénységgel nem vélt munkájának széleskörű használatot. Mással nem magyarázható a 310 lapnyi szöveg után a tárgymutatóként szerénykedő 4 lap. *Remélhetőleg egy közeli második kiadás ezt a hiányosságot pótolja,*

A könyv használata azonban a szerény tárgymutató ellenére sem túlságosan nehéz; felépítése rendszeres és fegyelmezett. Az első fejezetben a modern könyvtári üzem vezetésének, szervezésének problémáit tárgyalja, elemeire bontva az alapvető munkafolyamatokat. A »*Könyvtári munkaterületek*« című negyedik fejezet, a könyvtári személyzetről szóló második, a könyvtárápületről és felszerelésről szóló harmadik fejezet közbeiktatásával szorosan kapcsolódik e részhez.

Különösen érdekesek az első fejezetnek a *munka tervezését* ismertető és a negyedik fejezet *bibliográfiai munkát* tárgyaló része. A feldolgozásról szóló pontok először adnak átfogó ismertetést a Debreceni Egyetemi Könyvtár pro-és kontra sokat vitatott --, de kevesek által ismert -- »*könyvtári futószalagjáról.*«

És itt befejezésül rá kell mutatnunk arra, ami Csüry munkájának egyik legnagyobb érdeme: *közérthetősége.* Nem egyszerű kérdésekről beszél, (hiszen a könyvtártan új körülményeink között számtalan sokrétű tényező összetevője) és mégsem kerül a manapság oly gyakran előforduló *körülményesség* labirintusába. De nem jut a szintén tapasztalható *vulgarizálás* sivár talajára sem. Gazdag anyagból a nagy szak- és általános könyvtárak munkatársai éppen úgy meríthetnek, mint az üzem, járási és egyéb kisebb könyvtárak dolgozói is. A könyv különböző könyvtárakról beszél, számos könyvtártípust érint, de mikor a könyvtárossról, vagy még inkább, mikor a *könyvtárosshoz* szól: a szakértő könyvtárost érti. *Stilusa és problematikája egyaránt állásfoglalás könyvtáriügyünk egysége mellett.*

BÓDAY PÁL

a szegedi Egyetemi Könyvtár munkatársa

(*Szerkesztőségünk a cikk néhány megállapításával, különösen eddigi könyvtáriügyi irodalmunk teljes lebecsülésével nem ért egyet, de helyt ad a szerző egyéni véleményének.*)

Móra Ferenc, a könyvtáros

A nyár folyamán az egész ország megünnepelte a húsz éve halott Móra Ferenc születésének 75. évfordulóját. Szegeden, ahol Móra Ferenc életének java-részét töltötte, a Móra Ferenc Múzeum és a Somogyi Könyvtár »A Daru-utcától a Móra Ferenc-utcaig« címmel kiállítást is rendezett ebből az alkalomból. A szegedi ünnepségnek két másik maradvány emléket is köszönhet a magyar irodalom és könyvtárügy: Csongor Győző Móra-bibliográfiáját és Bóday Pál tanulmányát a *könyvtáros Móra Ferencről*. A Könyvtáros megemlékezett már az előb- biről, a másikat szeretném most ismer- tetni.

Bóday tanulmányából megtudjuk, hogy a szegedi Somogyi Könyvtár veze- tője, az országosan ismert haladószellemű író, könyvtárosi munkáját főhivatásnak tekintette. Komoly önképzéssel, a fővá- rosi, és — amikor módja volt rá — a kül- földi könyvtárak látogatásával és az ott végzett munka megfigyelésével tudós könyvtárossá képezte magát és a Somo- gyi Könyvtárat, kezdettől fogva olyan modern és haladó szellemben vezette, amilyenre az ő korában alig volt példa.

A szerző nem ismerte Mórát, honnan merítette tehát tanulmánya anyagát? Bár Móra irodalmi munkáiban igen sok- szor szól magáról, kedves dolgokat mond el családi életéről, pompás epizódokat régészeti munkásságáról, könyvtárosi működéséről aránylag kevésszer emlé- kezik meg. Egyik jelentős forrása Móra Ferenc munkásságának az a kérdőív, melyet egy emberbaráti társaság, a »Felnöttek Világszövetségének Nemzet- közi Könyvtári Bizottsága« küldött a világ könyvtárosainak, illetve a válasz, melyet Móra erre a kérdőívre 1931. áp- rilis 30-án nyújtott be. Az időpont tehát a magyarországi faszizmus kellős kö- zepe. Könyvtárosok számára izgalmasan érdekes mindaz, amit Móra a válaszok- ban ír. Szavaiból modern szellemű, tu- dós könyvtáros alakja bontakozik ki.

Móra nem félti a könyveket az olvasó- tól, hanem igyekszik az olvasóközönsé- get különféle módszerekkel becsalogatni a könyvtárba. »Minden vasárnap közzé- tettem a helyi sajtóban az újonnan be- szerzett könyvek jegyzékét és az új könyveket leraktam az olvasó egyik asz-

talára, hogy »nézegetni« lehessen. Alki odáig jutott, hogy könyvet nézeget, az már olvas is. Minden hivatalos nyűgön tágítottam, amennyire a könyvtári sza- bályzat és a könyvtári bizottság engedte.« A könyvtári bizottság pedig nem mert Móra telkintélyével szembehelyezkedni.

Megállapítja Móra azt is, hogy a »szo- ciológiai könyvek olvasása a háborúelőtti időkhöz képest meglehetősen háttérbe szorult.« Ez nem meglepő a faszizmus fénykorában, amikor ezek a könyvek kommunista könyveknek számítottak. Senki sem merete nyíltan a könyvtári ol- vosóteremben olvasni őket. Pedig azelőtt »a magántisztviselők legkedvesebb stu- diuma volt« — szögezi le Móra. Azé a rétegé, amely a munkásosztály után a legerősebben függött a tőkétől.

Móra a Somogyi Könyvtár alapítóle- velének határozott tilalma ellenére a könyvkölcsönzés szükségességét hirdet- te, mint ahogy minden idők nagy könyv- tárosai tették.

Figyeljük, mit mond Móra a könyv- tárosképzésről: az egyetemi végzettségét nem száll különösebben síkra, nem tartja elegendőnek. »Egy nagy intelli- genciájú, nagy olvasottságú, jószemű, a közönséggel bánni tudó ember sokkal al- kalmasabb könyvtáros, mint az olyan dr. philosophiae (bölcész doktor — a szerk.), akinek egyoldalú műveltsége van, vagy nem szereti a könyveket és belső ösztön nélkül, csak kenyérkereset- ből látja el hivatalát. Persze ez a felfo- gás nem azt jelenti, hogy az egyetem fe- lesleges, hanem csak azt, hogy magában nem elég. Erre a pályára külön könyv- tárosi tanfolyamon kellene képesíteni a tisztviselőket az egyetem alatt, vagy az egyetem után. Természetesen a tanfo- lyam alatt nem kéthetes kurzusokat ér- tek, a sörözéssel, mint főtárggyal. Sok gyakorlatot és kevesebb elméletet.«... »Amikor a Somogyi Könyvtárhoz kerül- tem — mondja tovább — azon kezdtem, hogy három évig nem mentem szabad- ságra, hanem arra használtam nyári szü- netemet, hogy a könyvtárban — akkor 70 000 kötetes volt — minden könyvet a kezembe vettem, megnéztem, személyes ismeretséget kötöttem vele. S könyvet nem címtároztam soha anélkül, hogy át ne lapoztam volna. S ennek a felkészü-

lésemek több hasznát vettem, én is, meg a könyvtár is, a közönség is, mint az író-aszta! elméletnek.»

Kiterjed Móra figyelme a könyvtár és a munkásság kapcsolatára is. Fájt neki, hogy a munkásságnak nem volt módjában a könyvtárat látogatni. A látogatási idő és a kölcsönzési szabályok tilalomfái távol tartották a munkásságot a könyvtártól. Ez annál inkább bántotta, mert a munkásság harcában ő nemcsak a kenyérért, hanem a kultúráért való harcot is látta, mint Ady Endre. Ez ösztönözte arra, hogy mikor az idő erre alkalmassá vált mutatkozott, mindent megtett a Somogyi Könyvtár és a munkásság közti szorosabb kapcsolat kiépítésére.

Bóday megállapítja azt is, hogy Móra a könyvtárból a kultúra modern központját akarta kiépíteni. Ehhez a munkához sok ösztönzést adhatott neki

Szabó Ervin és köre, Dienes, Kőhalmi és Madzsar könyvtári munkássága. De figyelemmel kísérte és ismerte Walter Hofmann és Paul Ladewig könyvtár-tanai munkáit is. E csoport főtörekvése volt, hogy a könyvtár és az olvasóközönség között szorosabb kapcsolatot létesítsenek.

A tanulmány »A szegedi Egyetemi Könyvtár kiadványai« sorozatban jelent meg. A bevezetőben Hencz Aurél, a könyvtár vezetője méltán mutat rá arra, hogy »Móra, a könyvtáros nemcsak egy könyvtáré és nem csupán Szegedé. Amiként Móra, az író mindnyájunké, népiünk nagy értéke, ugyanúgy Móra, a könyvtáros a magyar könyvtártörténet egyik kiemelkedő, haladó és alkotó munkása.«

VÁG SÁNDOR

a szegedi Egyetemi Könyvtár munkatársa

A VAKOK KÖNYVEIRŐL

A vakok a Braille-írás (pontírás) nagy terjedelme és költséges volta miatt nem vásárolhatnak könyveket, olvasni-valójukat teljes egészében a könyvtáraktól szerzik meg. A kizárólag pontírással készült könyveket kölcsönző könyvtárak száma azonban nagyon csekély. A Vakok és Csökkentilátók Szövetségének egy budapesti és két kisebb vidéki kölcsönkönyvtára van, ezeken kívül a budapesti vakok nevelő- és tanintézetének van házikönyvtára.

A budapesti központi könyvtár túlnyomóan kézi másolással készült anyagának egy része az ostrom alatt megsérült és megsemmisült. Az előírt selejtezés után alig 400 mű maradt meg használható, kölcsönözhető állapotban. Kormányzatunk évről évre jobban támogatja a vakok kulturális törekvéseit. Ennek keretében bővítették ki 1952-ben a Szövetség házi nyomdáját és még abban az évben domborpont-nyomásban megjelentek az egykötetes, vagyis rendszeres nyomtatásban 40—60 oldalnak megfelelő terjedelmű természettudományos és ismeretterjesztő művek.

Két évvel ezelőtt több megyei és járási könyvtár kérte a Népkönyvtári Központot, hogy juttasson könyveket a területükön élő és olvasni kívánó vakok számára. A Népkönyvtári Központ gondoskodott is arról, hogy minden megyei

és néhány járási könyvtár kaphasson pontírással készült könyveket. Így jutott el most már Braille-nyomtatásban Petőfi, Madách, Móricz, Nagy Sándor, Veres Péter és Osztrovszkij egy-egy műve az ország minden vidékére.

A szépen indult munka azonban abba maradt. A Népkönyvtári Központ megszűnése után csak nagyon kevés könyvtár törődött a vakok könyveivel, amire a legjobban jellemző az, hogy ez év októberében a Szolnok Megyei Könyvtár viszszaalküldte Braille-könyveit a budapesti Vakok Szövetségének, mint olyan könyveket, amelyeket ott senki sem kölcsönöz. Pedig Szolnok megyében nagyon sok vak él.

A vakok nyomdaja ezévből is számos értékes könyvet adott ki. Például Aczél Tamás: A szabadság árnnyékában, Howard Fast: Spartacus, Hegedűs Géza: Erdőntúli veszedelem, Heltai Jenő: Jaguár, Jankovich Ferenc: A tél fiai, Petőfi Sándor összes költeményei, Tamási Áron: Bölcső és bagoly c. művét. A vakok legjobb szórakozása, időöltése és sokhelyütt egyetlen művelődési lehetősége a jó könyv. Elsősorban a megyei és járási könyvtárak feladata, hogy beszerezzék és eljuttassák a jobbnál jobb könyveket a területükön élő vakokhoz.

Dr. Körner György

a Vakok Világa szerkesztője

VITA

Az olvasótermi kézikönyvtárakról

Ma már a legkisebb üzemi vagy falusi könyvtár is arra törekszik, hogy egy külön olvasótermet, vagy olvasószobát létesítsen, amelyben látogatói nyugodt körülmények között, helyben olvashatnak. Szükség is van rá, hiszen az olvasók egy részének jobb olvasási, tanulási lehetőséget nyújt a könyvtári olvasás, mint a családi otthon. Ezenkívül sok esetben az olvasó egyszerre több könyvet kíván tanulmányozni, de a könyvtár csak meghatározott számú, általában 2—3 kötet könyvet kölcsönöz egy-egy alkalommal. A kis könyvtárak olvasótermében különösen az újságok és folyóiratok olvasásának van nagy jelentősége, ezeknek szabad használatát ugyanis nem befolyásolja, hogy nincs külön olvasótermi könyvtáros. A nagyobb könyvtárakban (a megyei könyvtáraktól felfelé) azonban már nemcsak folyóiratokra van szükség, hanem az olvasótermeket megfelelő könyvanyaggal is el kell látni. A tudományos könyvtárakban ugyanis egy-egy kutató, alkalmanként 20—30 kötetet is használ, de az átlagolvasónak is szüksége lehet bizonyos alapvető munkákra, kézikönyvekre, amikor egy ismeretlen szó, név vagy fogalom jelentését szeretné megkeresni a lexikonban vagy másutt. Természetesen az olvasótermi olvasó gyorsan, formáságok nélkül szeretne hozzájutni ezekhez a művekhez. Ezért van arra szükség, hogy az olvasóteremben, az olvasó kezeügyében is legyen bizonyos könyvanyag, legyen az olvasóteremnek kézikönyvtára.

Az olvasóteremben elhelyezett könyvanyag nagysága és összetétele attól függ, hogy a könyvtár mekkora, kik látogatják, milyen az érdeklődési körük. A könyvtár gyűjtőköre (profilja) és az olvasók érdeklődése a döntő. Az olvasók érdeklődésének tulajdonítható például, hogy a budapesti tudományos közkönyvtárak (Széchényi Könyvtár, Szabó Ervin Könyvtár központja, Országgyűlési Könyvtár) kénytelenek tankönyvtári feladatokat is ellátni, az egyetemi könyvtárak kevés olvasóhelye miatt. E nagykönyvtárak olvasóinak 60—80 százaléka egyetemi hallgató, amit nem lehet figyelmen kívül hagyni az olvasótermi könyvállomány összeállításánál sem.

Milyen művek legyenek az olvasóteremben?

A legjelentősebb, a leggyakrabban használt, tudományos és politikai szempontból a legfontosabb, a leghaladóbb — szóval a leginkább ajánlható könyvek valók az olvasóteremben! Ez az anyag lényegében ajánló jellegű is — a könyvtáros felelős azért, hogy mit tesz a kirakatba: az olvasóterem polcára. Az utóbbi 2—3 évben sok olyan könyv jelent meg, amely alkalmas arra, hogy az olvasótermi kézikönyvtárban helyet kapjon. Ilyenek: a Filozófiai lexikon, az Idegen szavak szótára, Misulin, Koszminszkij, Jefimov, Hvosztov—Zubok történelemkönyvei, a Magyar nép története, az egyetemi tankönyvek, a különféle sorozatok, az újkiadású szótárak, stb. A kézikönyvtárban el kell helyezni a marxizmus-leninizmus klasszikusainak munkáit s azokat a köteteket is, amelyek az ideológiai oktatást, s a párt- és kormányhatározatok végrehajtását segítik. Elkerülhetetlen, hogy néhány régebbi kiadású lexikont, vagy más kézikönyvet is elhelyezzünk anyagunkban. Ez azonban csak — jobb híján — kivétel legyen.

Ne csak összefoglaló, kifejezetten kézikönyv jellegű művek kerüljenek a kézikönyvtárba: Adjunk itt olyan köteteknek is helyet, amelyek — bár csak egy-egy részproblémát tárgyalnak, de nagy, tudományos értékűek s egy-egy fontos korrallal vagy eseménnyel kapcsolatban forrás jellegűek van. Például történelmi monográfiák a Rákóczi szabadságharcról, a 48-as szabadságharcról, Kossuthról, a Tanácsköztársaságról; irodalomtörténeti monográfiák Csokonairól, Petőfiről, Mikszáthról stb. Ugyancsak helyezzük el a kézikönyvtárban — amennyiben erre mód van — a legkiemelkedőbb szépirodalmi műveket: a világirodalomból Goethe, Shakespeare, Balzac, Puskin, L. Tolsztoj egyes műveit, a szovjet irodalom legjobb alkotásait, a magyar irodalomból Mikszáth, Móricz, József Attila stb. műveit és az új magyar irodalom legjobb köteteit. Az Országgyűlési Könyvtár olvasótermében 200 ilyen szépirodalmi művet helyeztünk el.

A kézikönyvtár állománya természetesen nem változatlan. Állandóan új, friss könyvanyaggal bővül, de gyakran ki kell vonni belőle bizonyos, időközben elavult műveket. A könyvtáros figyelmes, gondos munkája megóvja a kézikönyvtár állományát az elavulástól, attól, hogy az elavult könyvek az olvasót helytelenül tájékoztassák.

A kézikönyvtár rendezési elvei

A kézikönyvtári anyagban való gyors tájékozódás azt követeli, hogy a könyveket tudományáganként, az egyes nagyobb ismeretágaknak megfelelően kell csoportosítani. A nagykönyvtárak között az Országos Széchényi Könyvtár rendszere a legegyszerűbb: Nyitott polcokon helyezte el a lexikonokat, szótárakat, bibliográfiákat s mellettük sorakoznak Marx, Engels, Lenin, Sztálin művei, történelmi, filozófiai, irodalomtudományi művek. Az egyéb tudományágakat tárgyaló művek és a szépirodalmi alkotások zárt üvegszekrényekbe kerültek. Zavaros és eléggé tudománytalan ez a csoportosítás. A zavart fokozza az is, hogy a polcok túlszűfoltak, az egyes tudományok könyvei nehezen tekinthetők át. Véleményem szerint helyes volna, ha a Széchényi Könyvtár — az ország első könyvtára — tudományos színvonalú, korszerű kézikönyvtárat létesítene — a zárt üvegszekrények helyében is.

Lényegesen jobb a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központja olvasótermi kézikönyvtárának rendszere. Az 1500 kötet könyv csoportosítása világos, áttekinthető; a decimális alapján van rendezve. Bár a decimális rendszernek nyilvánvaló hibái vannak, az eszerint felépített kézikönyvtár mégis jól használható.

Az Országgyűlési Könyvtár olvasótermi kézikönyvtárának felépítéséről — mint a könyvtár munkatársa — saját tapasztalataim alapján részletesebben kívánok szólni. Mi egy önálló (s többek által önkényesnek is nevezett) rendszer alapján építettük fel kézikönyvtárunkat. A társadalom- és a természettudományok összefüggéseit figyelembevéve 15 főcsoportot különböztetünk meg benne. Ezek I. Bibliográfiák. Könyvészet. Könyvtár-tan. II. Lexikonok. Szótárak. III. Törvénytárak, rendeletek. IV. Marxizmus-leninizmus (szocializmus-kommunizmus). V. Filozófia. Dialektikus és történelmi materializmus. VI. Közgazdaságtan. Poli-

tikai gazdaságtan. VII. Természettudományok. Alkalmazott tudományok. VIII. Nyelvtudomány. IX. Művészet. Irodalom. X. Nevelés. XI. Jogtudományok. XII. Statisztika. XIII. Földrajz. XIV. Történelem. XV. Nemzetközi kérdések.

Ennek a rendszernek természetesen több vitatható pontja van, néhány jelentékeny hibája előttünk is ismeretes. A gyakorlatban mégis bevált, az olvasók jól kiismerik magukat benne, szívesen és sokat használják.

A kézikönyvtári könyveket ajánlatos külső jelzéssel megkülönböztetni a könyvtár egyéb könyveitől. Legcélszerűbb a könyvet színes szalaggal átragasztani, ez megvédi a könyvet az eltulajdonítás ellen és megakadályozza azt is, hogy a könyv a raktári anyagba keveredjék. Az átragasztás ízléses legyen s nem szabad eltakarnia a könyv szerzőjét és címét. Az Országgyűlési Könyvtárban az olvasótermi kézikönyvek megkülönböztetésére 3×12 cm-es színes papírszalagot használunk, mégpedig úgy, hogy minden szakcsoportnak más-más színű szalagja van (a marxizmusnak piros, a közgazdaságnak zöld stb.). Így az egyes szakok könyvei sem keveredhetnek össze.

Az Országgyűlési Könyvtárban ezenkívül az egyes szakcsoportokon belül a könyveket sorszámokkal láttuk el. Ezekkel a raktári jelzetekkel a csoporton belül is megvan minden könyvnek a pontos helye, így az állományellenőrzés is könnyűvé válik.

A kézikönyvtár anyagáról külön katalógust célszerű készíteni. Elsősorban szakkatalógusra van szükség. Betűrendes katalógus csak nagyobb kézikönyvtári állomány esetén szükséges, különösen, ha a könyvek kézikönyvtári sorszámokkal is el vannak látva — így a keresett könyv pontos helye a szerző, ill. a cím alapján is gyorsan megállapítható.

A kézikönyvtár könyveiről készített katalóguscédulákat a központi (szolgálati és olvasói) katalógusokban is el kell helyezni. E cédulákon azonban a raktári jelzetről meg kell jelölni azt is, hogy a könyv az olvasótermi kézikönyvtárban van.

A kézikönyvtár használata; szabadpolc-vagy kériólap?

Minden olvasótermi kézikönyvtár felállításánál felmerül ez a kérdés. Ha az olvasó elől elzárva — üveg mögött, vagy

a könyvtáros háta mögött — tartjuk a kézikönyveket, a könyveknek nem sok varázsa van az olvasóra. Nem tud szabadon keresgélni, böngészni bennük. A katalógus önmagában nem elég: Az olvasó sokszor nem is tudja pontosan, hogy a keresett problémára melyik könyvből kap választ, lapozgatni, keresgélni szeretne. Az Egyetemi Könyvtár olvasótermében például 20.000 kötet könyv van, de ezeket csak az olvasótermi könyvtáros segítségével lehet használni. Bár ez a sok könyv bizonyos mértékig tehermentesíti a könyvtár távolabb fekvő raktárait, mégis helyesnek tartanánk, ha egy kisebb kézikönyvtári részleget szabadon is használhatnának az olvasók. Az Országgyűlési Könyvtárban szabadpolcos kézikönyvtárat létesítettünk. Az olvasók maguk kereshetnek a kb. 3000 kötet könyv között, láthatóan örülnek ennek. Természetes az ellenőrzés rendkívül fontos. Az Országgyűlési Könyvtárban az elmúlt év alatt a kézikönyvtár 3000 kötetéből alig 5—6 kötet tűnt el — s ez nem nagy ár azokért az előnyökért, melyeket a szabadpolcos kézikönyvtár nyújt az olvasóknak és a könyvtárnak is. A szabad használat mellett ugyanis a kézikönyvtár ajánló jellege jobban érvényesül.

Ha tehát szavazásra kerülne a sor, feltétlenül így szavaznék: Szabad polcot! Így szavazott tudomásom szerint annak a vitának a legtöbb részvevője is, melyet A Könyvtáros tavaly kezdeményezett — bár más vonatkozásban. A Széchényi Könyvtárnak javaslom, hogy a jelenleg zárt üvegszekrények helyén is létesítsen szabadpolcos kézikönyvtárat az olvasótermében. E megoldás nagyban csökkentené a napi 6—700 kötetes raktári forgalmát is, s tetemes munkaerő megtakarítással járna.

Szabad keresgélés a kézikönyvtári könyvek között, a legjobb, legmegfelelőbb könyvek közvetlen népszerűsítése — megfelelő ellenőrzés mellett —; mindez a szabadpolcos kézikönyvtár javára billenti a mérleget és az olvasó várakozási idejét is megrövidíti.

Az Országgyűlési Könyvtár kézikönyvtára és az olvasók

Befejezésül néhány tanulság: A mi kézikönyvtárunkban, ennek rendszerében van vitatható, azonban megállapítható, hogy olvasóink körében rendkívül népszerű a kézikönyvtár és a könyvtári munkánk szempontjából is hasznosnak bizonyult létesítményünk.

Statistikánk szerint az olvasók könyvigényét nagymértékben a kézikönyvtár elégíti ki. (A mi könyvtárunkban csak helybenolvasás van, nem kölcsönzünk könyveket otthoni olvasásra.) Az olvasók gyorsan, várakozás nélkül kapják meg a könyvek nagy részét, sőt maguk emelik le a polcra a kívánt kötetet. Jelenlegi kézikönyvtárunk megszervezése óta (1953 december) olvasóink száma közel háromszorosára szaporodott (napi kb. 300—350 olvasó), — a raktári forgalom mégis mintegy 20—25 százalékkal csökkent. Ez a raktári dolgozók munkaerejének kihasználása szempontjából is sokat jelent számunkra.

A kézikönyvtár állománya jelenleg 3200 kötet. Ebből csaknem egyharmad (kb. 950 kötet) a marxizmus-leninizmus csoportba sorolt könyvek száma, az irodalmi művek csoportjába kb. 400, a történelem szakba kb. 270, a szótárak, lexikonok közé 220 könyvet soroltunk — csak a legnagyobb csoportokat említve.

Az egyes tudományágak kézikönyveinek forgalmát tekintve az a tapasztalat, hogy legforgalmasabb a marxista-leninista csoport (a forgalom kb. 25 százaléka), a művészet-irodalom szaké kb. 20 százalék, a szótáraké, lexikonoké 10—12 százalék, a történelemé és a közgazdaságé 10—10 százalék. E szám adatok elég híven fejezik ki a könyvtár olvasóinak összetételét, érdeklődési körét, ugyanakkor azt is mutatják, hogy a kézikönyvtár összetétele is eléggé igazodik az olvasók szükségletéhez.

A kellő gonddal, hozzáértéssel megszervezett kézikönyvtár a könyvtár egész munkájában rendkívül nagy segítséget jelent. Jó volna, ha könyvtárosaink állásfoglalásukkal segítenék a kérdés minden részletének tisztázását.

B. SZILÁGYI JÁNOS

az Országgyűlési Könyvtár munkatársa

Szilágyi János cikkével nem mindenben ért egyet a szerkesztőség. Vitaanyagként közli. (A szerk.)

GONDOK és eredmények

(A kik figyelemmel kísérték »Levelezőink írják« rovatunkat, tapasztalhatják, hogy levelezőink az utóbbi esztendőök során, de különösen idén, igen sokat fejlődtek. A közölt levelek többsége önálló cikként is megállja helyét. Úgy érezzük, hogy kinőtték ezt a rovatot. Ezért megszüntetjük és helyette »Gondok és eredmények« címmel újat nyitunk. Itt fognak beszámolni könyvtárosaink problémáikról és eredményeikről; a jó, általánosítható munkamódszerekről szóló leveleket »Könyvtárról — könyvtárra« rovatunkban közöljük, a rövidebb tudósításoknak pedig a hírek között adunk helyett. Mindez azt is jelenti, hogy a jövőben nem kevesebb, de még több levelet fogunk közzélni. A szerk.)

AZ ÚJ NÉPKÖNYVTÁRI TISZTELETDÍJ RENDSZERRŐL

A népkönyvtárosi munka évekkel kevesebb társadalmi munka volt. A tiszteletdíj rendszert csak 1952-ben vezette be a Népművelési Minisztérium, azonban a megszabott feltételeket csak igen kevés népkönyvtáros tudta teljesíteni. (Csak a nagyközségek.) Így került sor arra, hogy a díjazás rendszerét ez év júniusában megváltoztatták. Azóta öt hónap telt el. Hogyan fogadták az új normát népkönyvtárosaink? Röviden: nem nagy lelkesedéssel. Könyvtárosaink véleménye kettős. A kik a régi norma alapján nem részesülhettek tiszteletdíjban, örültek az új rendszernek. Számukra lehetővé vált, hogy havi 50, jobb esetben 80 forint tiszteletdíjat kapjanak munkájukért. Meg kell jegyezni, hogy ezek is csak addig örültek, amíg megtudták, hogy az 50 forint tiszteletdíjtól milyen nehéz lesz a 80, vagy 100 forintos díjazásig eljutni.

Azok a népkönyvtárosok, akik már az előző rendszer szerint is kaptak tiszteletdíjat, borúlátóan néztek az új norma elé. Aggodalmuk jogos volt, mert az eddigi 196 forint helyett 80, — jobb esetben 100 forintot kaptak. Másrészt a régi tiszteletdíjat a jelenlegi körülmények között képtelenek elérni. Ha csak a könyvtárak könyvellátását, vagy könyvvállományuk összetételét nézzük is, már akkor látjuk, hogy valóban nagyon nehéz feladatokat 100%-kal felemelni.

A somoskőújfalu népkönyvtár egyike jól működő könyvtárainknak. A régi norma szerint a könyvtáros elérte a 196 forintos tiszteletdíjat. A község lakói-

nak száma 2200 fő. Jelenleg 230 olvasó van, az utolsó havi forgalom 650 kötet. A könyvtáros 75 pontot kapott (= 100 forint). A könyvtár külön helyiségben van, 1200 kötet a könyvvállománya, ennek 60%-a szépirodalmi mű. A kölcsönzési idő hetenként kétszer-két óra. A könyvtáros, Rácz Pál üzemi kőműves 1949. óta szorgalmasan végzi a könyvtárosi munkát. Ahhoz, hogy Rácz Pál elérje a régi tiszteletdíj összegét, illetve megközelítse azt, 26 ponttal kell többet szereznie a mostaminál. Műt jelent ez számára? Azt, hogy az olvasók számát 230-ról 330-ra, a kölcsönzött kötetek számát pedig 650-ről 850-re kell emelnie. Szerintem, és Rácz elvtárs szerint is, ezt az eredményt a heti 2x2 órás nyitvatartással nem lehet elérni, mert egy óra alatt 53 könyvet kellene kölcsönöznie.

Az ilyen nagyarányú forgalomemelés, ha egyáltalán lehetséges, csak a téli hónapokban képzelhető el, mert a 60% szépirodalmi mű nem egyformán kedvence még az olvasónak. Az ismeretterjesztő, vagy a politikai műveket pedig még elég kevesen olvassák. Rácz elvtársnak tehát meg kell hosszabbítania a nyitvatartási időt, ami azt jelenti, hogy ezután kevesebbet törődhet a könyvtár csinosításával, kevesebb mesedélutánt, dia-filmvetítést szervezhet, nem takaríthatja rendszeresen a könyvtárat — mert azt is ő, illetve felesége végzi — ennek elhanyagolása később az olvasók számának csökkenéséhez is vezethet. Kérdéses továbbá az is, hogy a megyei könyvtár letétanyagából megfelelő művekkel fel tudja-e tölteni a könyvvállományát.

Helytelen az új díjazási rendszer azért is, mert egyformán értékeli a kis és nagyobb lélekszámú községek könyvtársainak munkáját. Pedig világos, hogy egy kis lélekszámú községben könnyebb elérni 100 forint tiszteletdíjat, mint a nagyobbban.

Egy-egy községben nehéz társadalmi munkás könyvtárost találni. Azonban sokkal könnyebb volna, ha minden népkönyvtáros — más formában, mint eddig — tiszteletdíjban részesülne. Tudom, hogy ez igen nagy kiadást jelentene az államháztartásnak. Azonban a többletkiadás egyrésze már akkor megtérülne, amikor a megyei, vagy járási könyvtárnak nem kellene két-háromszor kiszállnia megfelelő könyvtáros keresésére. Másrészt a könyvtárak tartalmi munkája is megjavulna, mert jobban érvényesülne a megyei és járási könyvtáros oktató és ellenőrző tevékenysége, amely helyett most gyakran a könyvtárak átadásával töltik el a szervezők az időt. Egy jobb tiszteletdíj rendszer azt is eredményezné, hogy a könyvtárakból kevesebb könyv veszne el, ez szintén csökkentené a többletkiadást. A népkönyvtárosok azt mondják, hogy a népművelési ügyvezető, vagy a kultúrotthon igazgató 2—300 forint tiszteletdíjat kap — sok esetben kevesebb munkáért —, sérelmezik a saját helyzetüket. Úgy gondolom, ideje lenne véget vetni az ilyen és hasonló szóbeszédnek. A jelenlegi norma felett nyissa meg a vitát a könyvtárosok folyóirata, az a véleményem, hogy nem lesz eredménytelen.

Ferencz Rudolf

a Nógrád Megyei Könyvtár munkatársa

(Ferencz Rudolf elvtárs levelével nem értünk mindenben egyet, de mivel a tiszteletdíjkérdést magunk is megoldatlannak tartjuk — közöljük, abban a reményben, hogy segít előbbre vinni az ügyet. A szerk.)

AZ ÍRÓGÉP-HIÁNYRÓL

Van egy nehézségünk, amnyira elemi, hogy szinte szégyeljük a nyilvánosság elé hozni. De mert tudjuk, hogy sok más könyvtárat is érint, szeretném felhívni a figyelmet rá: nincs írógépünk és kifizetésünk sincs rá, hogy hozzájussunk. Régi panaszkodásunk ez, amelyet tavaly a szakmai központunk révén kíséreltünk megol-

dani úgy, hogy a költségvetésben gondoskodtunk a vásárláshoz szükséges pénzről. Pénzünk tehát van, de féltő, hogy nem tudjuk felhasználni, mert nincs kiutalásunk írógépre.

Az óbudai kerületi Szabó Ervin könyvtár 31 éves, több mint 30 000 kötet könyvvel rendelkezik. A felszabadulás előtt az időnként itt foglalkoztatott »állástalan diplomások« két írógépen is gépelelték a legkülönbözőbb annotált katalógusokat. Céduláik nagy részét ki kellett dobunk. Helyettük kézírásos, silány külsejű címlírásokat tettünk. A katalógus kérdése talán a legfontosabb, de panaszkodhatnánk a három példányban benyújtandó jelentések, tervek, jegyzékek, perlések, levelek leírása miatt is. Hiába kilincselünk a népművelési osztály egyébként is túlterhelt írógépeért, végül mindent munkaidőn kívül, privát gépen kopogunk le. Azt hiszem, erről beszélnünk kell, hogy megszabaduljunk a mindennapi bosszúságtól és hogy több időnk és erőnk maradjon az olvasókkal való foglalkozásra.

Intézményesen kellene gondoskodni arról, hogy a nagyobb könyvtárak kiutalást kapjanak írógépvásárlásra. Magam részéről megígérem, hogy az új írógép minden időszerű problémáról azonnal írni fogok az általunk nagyon szeretett A Könyvtárosnak.

Becki Andorné

a III. kerületi tanács 8. sz.
Szabó Ervin Könyvtárának munkatársa

IDEJÉTMÚLTA PROBLÉMA?

Egy idejétmúltá problémához szeretnék hozzászólni.

Mint olvasó, egyik legnagyobb tudományos könyvtárunkban jártam és ott hallottam, hogy a könyvtár munkatársai szerint nem helyes laikus olvasóknak kiadni egyes tudományos, vagy irodalmi értékű könyveket, ha azok eldöntöttén téves nézeteket tartalmaznak. Ezen az alapon például egy harmadik gimnazista nem kapta meg Szerb Antal magyar irodalomtörténetét.

Szerintem ez teljesen hibás eljárás. Azt hisszük talán, hogy az az érdeklődő diák másutt nem szerzi meg ezt a könyvet? És ha nem szerzi meg, miért marad-e téves irodalmi értékelésektől? És ha mentes marad, azzal marxista értékelés birtokába jut már? És ha igen, megér

egy félt fillért az olyan »marxista nézet«, amely nem az ellenkező nézetekkel való vitában szilárdult meg? Szeretném itt felhívni a figyelmet Pándi Pálnak az Irodalmi Ujság október 30-iki számában megjelent Nyílt levelére, annak is az egyetemi, világnézeti oktatás gyengéit, az »egykönyvűség« álláspontját bíráló részére!

Azt kérdezhetjük, mi a biztosítéka, hogy ez a diák Szerb Antal befolyása után marxista álláspont hatása alá is kerül majd. De oly kevéssé bízunk talán az érdeklődő fiatalok heves őszinteségében, hogy azt hisszük, az a diák például az iskolában véka alá rejti majd véleményét, ha az történetesen egyezik Szerb Antallal? Vagy annyira bizalmatlanok vagyunk az iskolai irodalomtanítás iránt, hogy nem hisszük, hogy eredményesen venné fel a vitát ezzel a nézetrel? De ha még így is lenne, nem ér-e többet nekünk egy gondolkodó ember, ha pillanatnyilag nem is marxista módon gondolkodik, mint az olyan, aki bevágott valami marxista értékelést, de gondolkozni nem tud? Az előbbiből lehet még marxista, ez a társadalmon, a nevelésen, tehát rajtunk áll. De alkit leszoktattunk a gondolkodásról, abból csak bürokrata lehet.

Mündeből az következik, hogy nem kell tartani az érdeklődő laikus olvasóktól, hanem kezelniük kell adni minden tudományos értékű könyvet, mégha az világszemléletünkkel ellentétes is, feltéve, ha az olvasó épp azt a könyvet kéri. Az ellenség nyilván nem ezekből fogja agitációs fegyvertárát kiegészíteni, és ha mégis megpróbálná, rajtunk áll, hogy kiüszük kezéből a fegyvert a jóhiszeműek nevelésével, meggyőző érveléssel és az ellenséges szándék politikai leplezésével. Ehhez viszont a könyvtárosnak is hozzá kell járulnia.

Tekintve, hogy efféle kritikusan kezelendő könyvek a népkönyvtárakban és kisebb üzemi könyvtárakban nincsenek, a probléma csak a megyei és a tudományos könyvtárakra vonatkozik, ahol megfelelő, hozzáértő könyvtárosok is vannak. Épp ezért ennek ma, a népfrontpolitika idején, amikor a közügyekhez bátran szóló, önálló emberek százezreire van szükség, meghaladott problémává kell lennie.

Gadó György
tanár

EGY ÚJ OLVASÓKÖR ÉS A NÉPKÖNYVTÁR

Községünkben a háború előtt már volt olvasóköri, ahová a gazdák piac alkalmával, esténként és vasárnaponként eljártak. Ennek az olvasóköri könyvtára is volt; megmaradt könyveit én a népkönyvtár részére megszereztem.

A felszabadulás után a gazdák csak a szomszédokkal jöttek össze beszélgetésre, ha nem akartak a kocsmába menni. Egyre több olyan hang hallatszott, hogy milyen jó is volt akkor, amikor még megvolt az olvasóköri és oda eljárhattak. Ez év elején a megyei népművelési osztályról kint járt egy elvtárs és a tanácselnök helyettessel együtt meghívott néhány gazdát a könyvtárba. Itt a gazdák elmondták, hogy szívesen eljárnának egy olvasó- és társalgóköribe, de az lehetőleg a falu központjában legyen, mert szeretnének mindenről tudomást szerezni. Így határoztuk el, hogy az olvasóköri helyisége a könyvtár olvasóterme lesz, ahol rendellekzésükre állnak a napilapok, folyóiratok, az egész könyvtár. Az olvasóköri pünkösd vasárnap tartotta alakuló gyűlését, amelyen kimondták, hogy az összejöveteleket az őszi munkák befejezése után megkezdik. Október közepén össze is jöttek szombat este a gazdák egy kis beszélgetésre, de az olvasóköri rendszeres látogatására csak december elején kerülhet sor, mert a mezőgazdasági munkák még nem fejeződtek be. Így az olvasóköri működéséről még nem tudok sokat írni, csak annyit, hogy a gazdák tele vannak tetterekészséggel és rendezvényt terveznek, hogy a hiányzó felszerelési tárgyakat és amire még szükségük lesz, megvásárolhassák.

Talán azt is meg kell említenem, hogy az olvasóköri nemcsak földműveseket sorol majd tagjai közé, hanem foglalkozására való tekintet nélkül tagja lehet mindenki, aki magának vállalja az alapszabályokat. Az alapszabályra azért van szükség, hogy a tagok érezzék, milyen felelősséggel tartoznak az olvasókörirel szemben.

Rostás Lászlóné
községi könyvtáros, Nagybajom

A legtöbb kárt szenvedett szigetközi népkönyvtár részére 200 kötet könyvet ajánlott fel a Szolnok Megyei Tanács Verseghy könyvtára (Győr-Sopronmegyei Hírlap).

„Megérik a pénzüket“

Az elmúlt évben és idén összesen 126 önálló községi népkönyvtár létesült az országban. Joggal remélhette mindenki, hogy az itt dolgozó hivatásos és teljes fizetésű könyvtárosok jobban fognak dolgozni, mint a tiszteletdíjasok és társadalmi munkások — és ez az olvasók és kölcsönzések szaporodásában is megmutatkozik.

Nos, nem minden önálló községi könyvtáros váltotta be ezt a reményt. Ha megnézzük jónéhányuk forgalmát és összevetjük ezt a régivel, úgy tűnik: a tiszteletdíj több és jobb munkára ösztönzött. Csak néhány példát: *Tömörkény* (Csongrád m.) községben egy igazgató-tanító társadalmi munkában havonta 1000—1200 könyvet adott a falu lakosságának kezébe, mert nem röstelte, hogy a környező tszcs-ékbe és tanyavilágba is kivigyen esetenként 20—25 könyvet. Ez év szeptemberében a függetlenített népkönyvtáros mindössze 92 kötetet tudott csak kölcsönözni, pedig az állományára se panaszkodhat, mert az 1700 kötet. *Villányban* (Baranya m.) is önálló könyvtár működik, legutóbb 200 kötetet kölcsönzött, a *derecskei* (Hajdú m.) 137-et, a *nagylétai* 175-öt, a *pétervásárai* (Heves m) 92-öt, a *verpeléti* 181-et, a *lőrinci* 149-et, a *pozsonyi* (Pest m.) 134-et. Még említhetnénk egypár önálló népkönyvtárost, akinek forgalma jóval alatta marad a társadalmi munkában, vagy szerény tiszteletdíjért dolgozóknak. Csongrád megye 14 önálló községi könyvtára közül csak 3 kölcsönöz 1000 kötetten felül, szeptemberben 10 nem érte el a havi 500 kölcsönzést. A »csúcsteljesítmény« azonban *Földeák*

község könyvtárosaé. Egy hónap alatt 43 kötetet adott ki. Ha az általa kikölcsönzött kötetek számával elosztjuk fizetését, kiderül, hogy minden egyes kötet kikölcsönzéséért valamivel több, mint 18 forintot kapott. Olcsóbb lenne, ha az olvasói vissza se hoznák a könyveket, hisz újabb kölcsönzésük ismét 18 forintba kerül az államnak! Munkájához viszonyítva ő kapja ebben az országban a legmagasabb fizetést. Ezen az alapon Békés község könyvtárosaé, aki egy-maga 4000 kötetten felül kölcsönöz, havi 72.000 forint járna, vagy neki — a békési alapon számítva — nem egészen 9 forint.

Nem hinnék, hogy az ingyen, vagy szerény tiszteletdíjért dolgozó községi, vagy tanyai népkönyvtárosok irigy emberek lennének, de megértjük őket, ha ezeket olvasván elsápadnak.

Bizony meggondolkoztatóak ezek az adatok. Fölmerül az emberben a kérdés, nem lenne-e helyesebb, mondjuk, Békésre helyezni egy ilyen önálló népkönyvtárosnak a státusát. De csak a státust! Vagy nem lenne-e helyesebb az ilyen függetlenítettek fizetését a társadalmi munkában dolgozók között megosztani, esetleg az olyan megyékből, amelyek nem tudják biztosítani az önálló népkönyvtár működési feltételeit, az állásokat áttenni olyanokba, amelyek nagyobb gonddal létesítenének önálló községi könyvtárat. De ismét csak az állásokat!

Mert az így »dolgozó« függetlenített könyvtárosok »megérik a pénzüket«, de semmiesetre sem érdemlik meg a fizetésüket.

Szerkesztői üzenetek

B. L., Tatabánya. Máskor is szívesen olvassuk írásait, azonban kérjük, hogy gépellt, nyomdába adásra alkalmas kéziratot küldjön. A sortávolság kettes (táskagépen hármas), egy oldalra legfeljebb 28 sor kerüljön, a papírnak természetesen csak az egyik oldalára szabad írni.

Bay F., Győr. Igaza van, hogy a népés egyéb könyvtárak butorral és más berendezési tárgyakkal valló központi ellátása sokkal olcsóbb lenne, mint a helyben történő beszerzés. Sajnos a Népkönyvtári Központ megszűnése óta a központi előállítás sincs biztosítva. A Könyvtárellátó válaszáat itt közöljük: »Könyvtári butorokat 1955-ben sem fog előállítani és forgalomba hozni a Könyvtárellátó... A népkönyvtári hálózat nem igényel az elkövetkezendő évben könyvtári butorokat (új járási könyvtárakat nem nyitnak), más könyvtári hálózatok (szakszervezeti, műszaki) irányító szervei pedig egyáltalán nem tudják felmérni a hozzájuk tartozó könyvtárak igényeit. A közületi szállításkor nál nem lehet vélt igényekre árucikket előállítani, hanem azt természetesen fel kell mérni, költségtervbe beállítani, ennek alapján az előállításához szükséges anyagot biztosítani, az előállító vállalatokat lekötöni. A felsorolt okokból jelenleg erre nincs meg a lehetőség. Valószínűnek látszik azonban, hogy 1956-ban könyvtári butorokat is forgalomba tudunk hozni.«

Dr. K. L.-né, Putnok. A középiskolai továbbtanulásról nem a Népm. Min. hibájából maradt le. Kérdésünkre a Népművelési Minisztériumban közölték, hogy a Népm. Min. személyzeti osztálya még a nyár folyamán kérte a megyei tanácsok népművelési osztályától azok névsorát, akiknek továbbtanulását a megye a levelező tagozaton kívánta biztosítani. A megyei osztályok a jelentkezők nevét terjesztették fel. A minisztérium a létszámgigényt továbbította az Oktatásügyi Minisztériumhoz. Ez azonban kisebb keretet adott az igényelnél: Így természetesen a megyék is kisebb keretet kaptak. Mindez még a képzettségi-rendelet megjelenés előtt történt. Tanulást az, hogy a jövő évi továbbtanulási szándékát már lehetőleg most jelentse be a megyei tanács népművelési osztályán.

»Szombathelyi Ifjú Könyvtáros«. Októberi számunkban megdicsértük a lapot, sajnos nem fogadták meg bírálatainkat. Az utolsó szám nagyon gyenge.

»Olvastam szíved dobogását,
versed soraiban ikis poétám.
S elfogott valami, valami rám szállt,
kezem ökölbe... összeszorult a szám.«

Sajnos nekünk a szívünk szorult össze: az ifjúsági könyvtárnak *könyvtári* lapra van szüksége, nem »irodalmi« lapra, az irodalmi igényű próbálkozásokat értve ezalatt. Különben főleg az *könyvtárban* jelenteni meg a lapot.

Központi Statisztikai Hivatal, Budapest. A »Hány olvasója van a könyvtárnak« című cikkünkkel kapcsolatban szívesen helyt adunk annak a közlésnek, hogy az egyes könyvtártípusok megnevezését, amelyből az elmúlt évi statisztikai rendszer tévedései adódtak, a Népművelési Minisztérium és a megszűnt Népkönyvtári Központ állapította meg. A Könyvtáros a Népművelési Minisztériumban érdeklődött, és a Könyvtári Főosztályon közölték vele, hogy a következő évi statisztikában az ideai adatszolgáltatás torzításait kiküszöbölik.

»Minden olvasónknak« figyelmébe ajánljuk Keresztesi Mihály kitűnő cikket az Új Hang novemberi számában. Az olvasók ízlésének fejlődéséről ír.

»Egy üzemi könyvtáros, Budapest.« Az iskolai továbbképzés nehézsége valóban fennáll, de ne felejtse el, hogy ma már egész sor könyvtári kiadványunk van, amelyből a könyvtári munka részleteiben is elsajátítható. A Könyvtárellátónál (Bp. VI., Sztálin-út 16.) például a következő könyvtári kiadványok kaphatók: »Tömegkönyvtárak kezelési szabályzata« (ára 3 Ft), »Könyvtári raktározási táblázatok« (3 Ft), Kerekes András: *A felolvasások a könyvtári munkában* (3,50 Ft), Gerő Gyula: *Kis könyvtárak elhelyezése, berendezése, díszítése* (6,50 Ft). Kapható ezenkívül még a Könyvtárellátónál gazdag irodalmi anyag is, valamint a megjelent bibliográfiák. Figyelje lapunkat, mert a közeljövőben ismét több könyvtári kiadvány megjelenése várható. Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályán (Bp. V., Guszte-u. 1.) pedig *A Könyvtári Munka Albuma* című kiadványt (120 Ft) szerezheti meg.

»Klasszikusokat szeretnék vásárolni.« A Népművelési Minisztérium az 1954. március 12-én megjelent Népművelési Közönyben úgy tájékoztatta a könyvtárosokat, hogy azokban a községekben és városokban, ahol állami könyvesbolt nincs, magánosoktól is vásárolhatnak

könyvet. Nemrég megjelent azonban a pénzügyminiszter és a könnyűipari miniszter 17—172/1954. PM. sz. utasítása, amely megtiltja, hogy közületek magánosoktól vásároljanak. Érdeklődésünkre a Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztálya közölte, hogy a rendelet a könyvvásárlásokra is vonatkozik, de a minisztérium igyekszik megoldást találni arra, hogy azokban a helyiségekben, ahol állami könyvesbolt nincs, valamilyen képpel hozzájuthassanak a könyvtárak a klasszikusokhoz.

Illetékeseknek. A néhány nagy könyvtárunk olvasóterme, különösen a délutáni órákban zsúfolt, rendszeressé vált a sorbanállás, egyre többen lesik a ruhatárakban, hogy valaki elmenjen és egy hely felszabaduljon. A férőhelyek egy részét középiskolások foglalják el. Könyvtáraink, hogy a felnőtteknek helyet biztosíthassanak, kezdenek védekezni ellenük. A Széchenyi Könyvtár például át-

irányítja őket az Országgyűlésibe, de ott sincs hely. Helyes az, hogy nagy könyvtárainkban elsősorban a felnőtteknek, egyetemi hallgatóknak, kutatóknak kívánunk helyet biztosítani. De a középiskolásoknak is szükségük van arra, hogy olvasótermekben olvashassanak, kiegészíthessék azt a tudást, amelyet az iskolában szereztek. Úgy gondoljuk, hogy lehetne részükre néhány kisebb (8—10 000-es) állománnyal ellátott olvasótermet berendezni. Könyv is akadna — a tartalékalapból és nagy könyvtáraink fölös példányaiból — és helyiség is, abból a sok üresen kongó, elhagyott kultúrteremből, amelyről Pongrácz Zsuzsa a Művelt Nép december 5-i számában írt.

K. L., Miskolc. Felemelik-e a könyvtári beiratkozási díjakat vagy sem? — kérdi. A vita eldőlt, a Népművelési Minisztérium álláspontja győzött. A beiratkozási díjakat nem emelik fel.

Károly Lulács

DEKORÁCIÓS MŰHELY, VAGY KÖNYVTÁR?

A szombathelyi cipőgyár könyvtára ilyen »vonzó« helyiségben várja olvasóit. Legyen a kép elrettentő példa minden olyan üzemi és népkönyvtárunk számára, amely csak ilyen »otthont« tud teremteni a könyvek barátainak

ESEMÉNYNAPTÁR

1885. február 7-én született **LEWIS SINCLAIR** amerikai író. Az amerikai élet krónikása; regényei metsző iróniával, ábrázolják az amerikai átlag-polgár életét. A legkülönbözőbb amerikai társadalmi osztályok és intézmények ábrázolásán keresztül mutat rá az amerikai életforma veszélyeire és ferdeségeire. Sok művében a szociális haladás zászlóvivője, így pl. »Egy modern asszony szíve« c. könyve erős kritikát tartalmaz az amerikai börtönviszonyokról, »Ez nálunk lehetetlen« c. könyve pedig, amely a harmincas években jelent meg, döbbenetes erővel mutat rá a fasizmus veszélyére, amely a fasizálódo Európa után Amerikát is fenyegeti. 1930-ban Nobel-díjat nyert. Regényeit az egész világon olvassák.

Lewis Sinclair: Arrowsmith (ford.: Schöpflin Aladár), Bp. 1949. Franklin, I—II. 304, 316 old.; —: *Férjek és feleségek* (ford.: Bányász György), Bp. 1947. Nova, 452 old.; —: *Elmer Gantry* (ford.: László Ferenc), Bp. 1947. Nova, 412 old.; —: *Kingsblood Royal* (ford.: Bányász György), Bp. 1948. Nova, 421 old.; —: *A Fő-ucca* (ford.: Schöpflin Aladár), Bp. 1951. Szépirodalmi, 393 old.; *Fedák Agota: Sinclair Lewis, Bp. 1929.*

1945. február 13-án a szovjet csapatok teljesen felszabadítják Budapestet.

Aczél Tamás: *A szabadság árnyékában*, Bp. 1952. Szépirodalmi, 283 old.; Darvas József: *Város az ingoványon*, Bp. 1945. Szikra, 187. old.; Illés Béla: *Fegyvert s vitézt énekek*, Bp. 1952. Szépirodalmi, 158 old.; Illés Béla: *A Vígszínházi csata*, 1950. Révai, 124 old.; *Goncsár A.: Zászlóvivők* (ford.: Rab Zsuzsa), Bp. 1951. UMK, 527 old.; *Karinthy Ferenc: Budapesti tavasz*, Bp. 1953. Szépirodalmi, 393 old..

1833. február 15-én volt a **Bánk bán első előadása**. Színrehozta Kassán — jutalomjátéka alkalmából — Udvarhelyi Miklós, aki Mikhál bán szerepét játszotta benne. Bánk bán volt Barta, Gertrudis — Kántorné, Melinda — Déryné, Petur bán — Szentpétery és Biberach — Megyery. (A Nemzeti Színházban csak hat évvel később, 1839. március 23-án játszották a Bánk bánt.)

Katona József: *Bánk bán. A költő dramaturgiai értékelésével és néhány versével.* (Bevezette és magyarozta Waldapfel József.) Bp. 1947. Franklin, 192 old.; —: *Bánk bán. Arany János tanulmányával és jegyzetével*, Bp. 1951. Szépirodalmi, 199 old.

Gyulai Pál: *Katona és Bánk bánja*, Bp. 1907. Franklin, 288 old.; *Molnár Miklós: Katona József*, Bp. 1952. Művelt Nép, 66 old.; *Waldapfel József: Katona József*, Bp. 1942. Franklin, 200 old.

1825. február 18-án született **JÓKAI MÓR**, a legolvasottabb magyar regényíró.

Jókai Mór: (1825—1904.) Bibliográfia életrajzi adatokkal, Jókai műveinek ismertetésével, illusztrációkkal. (A világirodalom klasszikusai, 3. szám.), Bp. 1954. Szabó Ervin Könyvtár.

Hegedűs Géza: *Az élő Jókai.* (Könyvtáros, 1954. 1. sz.)

1945. február 23-án halt meg **TOLSZTOJ A.** szovjet író. Földbirtokos családból született, de korán elszakadt osztályától és egész életét és munkásságát a szovjet haza fejlődésének szentelte. Írói pályáját versekkel kezdte, majd, külföldi tartózkodása alatt a talajtalan orosz emigránsokról írt satírikus rajzokat. Hatalmas művei akkor keletkeztek, amikor visszatért a Szovjetunióba. »Nagy Péter« c. regénye hatalmas korrajz a XVII. század Oroszországról. »A kenyér« c. műve a polgárháború legdöntőbb csatáját mutatja be Caricinnél. (Ma: Sztálingrád.) Az orosz társadalom forradalmi átalakulását mutatja be nagyszabású regényciklusa: a »Golgotha«, amelynek élményszerűsége abban rejlik, hogy a költő maga is megjárta a kínoknak azt az útját, amíg eljutott oda, hogy elfogadja és magáévá tegye az újat.

Tolsztoj A.: *Nikita gyermekora* (ford.: Pártos Zoltán), Bp. 1946. UMK, 158. old.; —: *Gyönyörű asszony* (ford.: Makai Imre, bev.: Gombos László), Bp. 1947. Dante, 127 old.; —: *A sánta herceg* (ford.: Lengyel I. és Sarkadi V.), Bp. 1949. UMK, 224 old.; —: *Ósi út* (ford.: Lengyel I. és Sarkadi V.), Bp. 1949. UMK, 249 old.; —: *A kenyér* (ford.: Makai Imre), Bp. 1950. UMK, 277 old.; —: *Golgotha* (ford.: Lányi Sarolta), Bp. 1951. UMK, 920 old.; —: *Elbeszélések* Bp. 1951. UMK, 85 old.; —: *Emigránsok* (ford.: D. Guthi Erzsébet), Bp. 1953. UMK, 255 old.; —: *I. Péter* Bp. 1954. UMK, 688 old.

Scserbina V.: *Alexej Tolsztoj* (ford.: Trócsányi György), Bp. 1952. Művelt Nép, 164. old.

Osszeállította: dr. Vajda Pál

Olvasók Tanácsa eddig 13 helyen működik a Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban. Ezek közül jól dolgozik a 36-os és 14-es könyvtárban működő tanács, de talán legjobb a VIII. kerületi Kálvária téri könyvtár tanácsa, ahol komoly segítséget nyújtanak az olvasószervezésben, a könyvvelelemben, sőt a könyvbeszerzéshez is hasznos tanácsokat adnak a könyvtárosoknak. A tanács tagjait úgy választották ki, hogy a környék lakóinak minden rétegét képviseljék (Szabó Ervin K.).

Könyvsorsjegyeket hoz forgalomba 10 kcs-ás árban a Slovenska Knjha nemzeti vállalat a karácsony előtti könyvvásár fellendítése érdekében. Összesen 4158 nyereményt sorsolnak ki. Az első díj egy 1000 Kcs értékű összeállított könyvtár, amelyhez még a nyertes 4000 Kcs értékű könyvet szabadon választhat. A ki nem sorsolt utalványok tulajdonosai is kapnak 10 Kcs értéknek megfelelő könyvet, vagy zene-művet (Citate!).

BIBLIOGRÁFIÁK

ANATOLE FRANCE (1954, 36 old.) a címe a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár »A világirodalom klasszikusai« bibliográfiái sorozata 4. számának, mely a nagy francia író halálának 30. évfordulójára jelent meg Flórián László gondos összeállításában. A füzet élén Anatole France életének és műveinek időrendi címjegyzéke, majd a magyar fordítások pontos bibliográfiája következik. (Az íróról megjelent magyar kiadványok közül hiányzik Jean-Jacques Brousseau: »Anatole France papucsban«. Athenaeum, é. n. 312 old. megemlézése.) Az író fontosabb műveinek tartalmi ismertetései egyben rövid, találó jellemzések.

A KÖNYVTARTUDOMÁNYI FORDÍTÁSOK JEGYZÉKE sorozat új füzetét (1211—1240) adta ki októberben az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya. A fordításokat a Módszertani Osztályon lehet tanulmányozni és ugyanott megszerezni.

ÚJ SZERZEMÉNYEK AZ OKTATÓ-NEVELŐ MUNKA IRODALMA KÖRÉBŐL a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár új ajánló bibliográfiája (1954, 36 old.), amelyet — a pedagógiának az új kormányprogrammal összefüggő új feladatai figyelembevételével — Orbán Magda állított össze.

NEVELŐ MUNKÁNK SIKERÉRT a címe a pedagógiai ajánló szakbibliográfiának, amelyet a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem adott ki (1954, 25 old.), Csengery József összeállításában, tanársegédei számára.

A SZIKRA KÖNYVKIADÓ november 10 én ünnepelte fennállásának tizedik évfordulóját. Az eltelt tíz év alatt 2677 művet adott ki a kiadó, több mint 42 millió példányban. Különösen figyelemreméltó a marxizmus—leninizmus klasszikusai műveinek kiadásával végzett tevékenysége. Így Marx művei (21 mű) 448.000 példányban, Engels művei (18 mű) 495.000 példányban, Marx és Engels közösen írt művei (21 mű) 429.000 példányban, Lenin művei (80 mű) 2.700.000 példányban, Sztálin művei (86 mű) 4.717.000 példányban, Lenin és Sztálin közösen írt művei (12 mű) 415.000 példányban jelentek meg. Legnagyobb példányszámú kiadvány a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története, amely 735.000 példányban és Sztálin »A leninizmus kérdéseit« amely 330.000 példányban jelent meg. A Szikra szépirodalmi könyvek kiadásával is foglalkozott 1945-től 1950-ig. Ennek keretében

LENIN ÉLETMŰVE címmel olvasótervet adott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A sorozat 11. tervet tartalmaz, amelyek a Lenin életét, működését, tanításait és életműve hatását tárgyaló irodalomból a marxista képzésre legjobban alkalmas műveket sorolják fel.

SZEGEDI NYOMDA A XVI. SZÁZADBAN (1954, 16 old.) címmel a Szegedi Egyetemi Könyvtár közzétette Vág Sándor irodalomtörténetírói érzékkel feldolgozott, körültekintő adatgyűjtését arról a még el nem döntött művelődéstörténeti kérdésről: volt-e nyomda Szegeden a XVI. században. Az újszerű formában írt kis könyvészeti mű első megvalósulása a Szegedi Könyvtárközi Bizottság tervének: a szegedi kiadású és vonatkozóan irodalmi termékek összegyűjtésének és megfelelő csoportosításának megvalósítására.

A BERETZK PÉTER MUNKÁSSÁGA (1954, 12 old.) című bibliográfia — ugyane könyvtár kiadványa — lényegében szintén ezt a célt szolgálja, mert Csongor Győző jegyzéke Beretzknak a szegedi Fehértó »vadvizországaról« írt tudományos cikkeit és a madártani kutatásait ismertető tudósításokat foglalja össze.

MIT OLVASSUNK A MÉHÉSZETRŐL, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár »A nagy termésért« ajánló rölpap bibliográfiái sorozatának 15. száma, a méhes berendezéséről és a méhek gondozásáról, a méhlegelőről, valamint a méhek kártevőiről és betegségeiről írt hazai szakkönyveket ismerteti.

Osszeállította: Tamás Ernő

jelent meg Gorkij »Anya« című műve 80.000 példányban, Solohov »Uj barázdát szánt az eke« című műve 90.000 példányban, Ilés Béla »Kárpáti rapszódia« című műve 37.000 példányban, Akszajev »Távol Moszkvától« 72.000 példányban. A Szikra kiadásában megjelent ifjúsági művek példányszáma majdnem 400.000, a meséskönyveké több mint 74.000.

A Lenin Könyvtár épülete új, négyemeletes-többszintes bővült. A modern, pazarul felszerelt épületrészbe a könyvtárközi kölcsönzés és a kb. 20.000 kötetes kézikönyvtárral rendelkező tájékoztató bibliográfiai osztály, továbbá a ritkabeűcsű nyomtatványok osztálya költözött. Az új szárnyban megnyílt olvasóteremmel együtt má már 13 nagy olvasóterem van a Lenin Könyvtárnak, 1752 férőhellyel (Knihovna).

A BÉKE HARCOSA

HOGYAN AJÁNlja A KÖNYVTÁROS ERENBURG MŰVEIT

Korunk egyik legolvasottabb írója és világszerte népszerű ember. Neve nemcsak nagy műveken áll, hanem a legszebb emberi szenvedélyek képviselőjét, a különb, emberibb világért folyó küzdelem katonáját is idézi milliók számára. Túl van már a hatvanon, de az évek futásában nem csökken alkotó energiája, a kor nagy kérdései között világosan látó és utat mutató író forradalmi heve és optimizmusa. Megőrizte ifjúságának hitét az éles szem, és a bátor szó erejében; a lélek mérnökének nagy felelőssége szólal meg minden írásában. Műveiben nagyszerű lendülettel és messze sugárzó erővel él minden igazi nagy irodalom igénye; hogy ne csak tükre, hanem alakítója is legyen korának.

A közelmúlt években élete és írásművészete egyéforrott a békemozgalommal. Regényei, cikkei, a békekongresszusokon elmondott beszédei hatalmas mozgósító erővel mutatnak rá napjaink nagy történelmi feladataira, a minden emberi értéket féltő aggodalom és az egyszerű emberek millióiba vetett bizalom hangján. Írói, emberi magatartása példája lehet

minden igazi írónak. Egyszerre krónikása és küzdő katonája korának, a legjobbak, a legnagyobbak közül. Művei ma, a moszkvai határozatok után különösen időszerűek.

1.

Milyen életúton, írói pályán jutott el Erenburg máig, az elmúlt évek nagy regényeinek (*Párizs bukása, Vihar, Kilencedik hullám*) nagyszerű történelmi freskójáig, az emberiség legjobbjait egyesítő békemozgalom egyik irányítójának tisztéig?

Kievben született 1891-ben, Moszkvában tanult; a rendőrség már gimnazista korában felfigyel forradalmi tevékenységére. 1908-ban letartóztatják. A rendőrség üldözése elől Párizsba utazik. Itt bontakozik ki írói, újságírói tehetsége; évekig orosz lapok tudósítója. 1917-ben tér haza. Később újra Párizsba megy és az Izvesztija tudósítója 1940-ig.

Mozgalmas, tapasztalatokban gazdag ifjúságának élményei tükröződnek első elbeszéléseiben, regényeiben. Már ifjúkori regényei is forró és szenvedélyes tudósítások a korról, amelyben él. A fiatal Erenburgra is jellemző a regényalakok, a cselekmény megformálása során a távlatosságra való törekvés, az emberi sorsok hullámmzásában a tipikus vonások erős hangsúlyozása. A huszas évek művészeti álfordalmaiba fulladó vagy az európai polgárság útvesztésén mészáló francia, német kortársaitól az első világháború utáni Európa politikai lehetőségeinek, valóságos társadalmi erőviszonyainak ismerete, szilárd forradalmi hitte különbözteti meg. *Jeanne szerelme* c. regénye például tragikus történet: Jeanne Ney és a lelkes orosz forradalmár diák tiszta, önfeláldozó szerelmének története. A regény vége kegyetlen, mint az a világ, a párizsi burzsoázia, amely eltapossa szerelmüket. A regény végső hatása mégsem leverő, mert a tragédia okozta komor érzelmi hullámokat enyhíti az író társadalmi optimizmusa.

Regényeiben jelentkeznek a Szovjetunió szocialista építése első szakaszának problémái, jellemző típusai, az iparosítás, a kollektivizálás során megjelenő új emberek is. (*Megfeszített erővel*.) Nem egyszer minősítik akkortájt pesszimistának, kiábrándultnak, mert arról ír (*Moszkvai sikkátor, Michail Lykov*), hogy a társadalmi forma változásánál jóval lassúbb az emberi tudat, magatartás változása.

Pedig éppen ezek az évek, mélyítik el Erenburg forradalmi humanizmusát, ezekben az években kerülnek művei középpontjába az emberi haladás nagy kérdései. Riportjai, pamfletjei, különösen a forradalmi Spanyolország védelmében írt cikkei (újságíróként vesz részt a spanyol háborúban) jelzik fejlődésének útját. Érdeklődése egyetemes: a kultúra értékeinek védelmében, az emberi haladás nagy lehetőségeinek érdekében a népek lelkiismeretét ébresztik nemcsak riportjai, hanem regényei is, mint pl. a *Trust D. E. c.*, amely arról szól, hogyan pusztítja el egy amerikai milliomas Európát.

Első nagy sikereit a húszas évek végén éri el. A világ minden nyelvére kezdik fordítani regényeit, egy-egy regényhősről (Julio Jurenító, Michail Lykov) egész Európában beszélnek. A magyar irodalmi lapok is nem egyszer foglalkoznak Erenburggal; a legismertebb, legnépszerűbb szovjet írónak nevezik. De az is igaz, hogy a magyar sajtó cikkeiben több az orosz forradalmár író, a párizsi Montparnasse mutogatott hírességét körülnyalazó kíváncsiság, mint az író jelentős mondanivalójának kijáró figyelem. Mindamellett jónéhány műve jelenik meg magyarul (*Moszkvai sikkátor, Jeanne szerelme*), több elbeszélés és híres *Babeuf*-életregénye. Viszonylag szűk munkás és értelmiségi réteghez kerülnek el regényei, amely azonban megérzi ennek a szovjet írónak hatalmas erkölcsi erejét, forradalmi lendületét egy bomló, erkölcsi felelősséget tudatosan megsemmisítő kultúra világában.

2.

Erenburg a második világháború első hónapjait Párizsban éli át. Az Arc de Triomphe alatt dübörgő német páncélosok látványát, a francia összeomlás tragikus színjátékát idézi nagy regénye, a *Párizs bukása*, amely a *Vihar*-ral és a *Kilencedik hullám*-mal folytatódó regénysorozat első része. Szinte az eseményekkel egyidőben írja (1940. augusztusától 1941 júliusáig), például mutatva, hogyan lehet az események forró sodrához kapcsolódva alkotni.

A Párizs bukása bámulatos helyzetismerettel jeleníti meg Franciaország háború előtti éveit, az 1940-es összeomlás okait. A regény hősei a francia társadalom jellegzetes alakjai, sorsuk összefonódik a történelmi eseményekkel. Mindenre kapható politikai kalandorok és önteláldozó kommunista partizánok, állmatag széplelkek és kétségbeesett patrióták élnek, csüggednek és küzdenek a regény lapjain: egy ország pusztulásának okozói és újjászületésének biztosítékai. Eren-

burg arra törekszik, hogy megmutassa ezeknek az éveknek egyik jellemző jelenségét: hogyan ébrednek sorsuk szorításában öntudatra, hogyan válnak harcos, kemény emberek a politikával eddig nem törődő milliók: hogyan születik meg a nemzetközi függetlenség és a fasiszmissal való szembefordulás alapján a hazafiak nemzeti egységfrontja.

A hazaárulók iránt Erenburg írásművésze ríktó színek és hangos retorika nélkül is szenvedélyes gyűlöletet olt az olvasóba. Ilyen Paul Tessat, az elvtelen, opportunistá, a politikai életben ügyes tőzsdésként mozgó politikus; Dessère, a kormányt háttérből irányító gyáros-pénzember — és a legaljasabb: Breuil, a tüzkeresztesek vezetője.

A regény sokágú cselekményéből főképp egy emberpár sorsa kerül közel az olvasó szívéhez. Paul Tessat lánya, Denise megismerkedik Michaud-val, a Szajna-gyár munkásával. Szakít családjával, kommunista lesz. A regény végén a megszállt Párizs nehéz csendjében illegális pártmunkába kezdenek, röpiratokkal szítják az ellenállást.

Erenburg regénye széles mederben hömpölyög; a regényszerkesztés klasszikus szabályai nem érvényesülhetnek az epizódok tömegében, az események, emberek montázsszerű elhelyezésében. De ez a szerkesztési mód alkalmas arra, hogy az események rúgóit, a lélek redői közt megbúvó indítékokat publicisztikai betétek, hosszadalmas pszichológizálás nélkül nyilvánvalóvá tegye. Állandó feszültségben tudja tartani az olvasó érdeklődését és mondanivalójának igazsága szinte szikrázik a sorok közül.

Ezért a regényért kapja Erenburg az első Sztálin-díjat.

A Párizs bukásának utolsó lapjait írja, amikor a fasiszta Németország megtámadja a Szovjetuniót. A Nagy Honvédó Háború éveiben a Pravda és a Krasznojá Zvezda tudósítójaként járja a frontokat. Írásai a túzvonalba is elkísérik és az önmagukban való hitre tanítják a szovjet embereket. Kevés szovjet író tudta olyan érzékletesen, milliók tudatáig és szívéig ható erővel megírni a háború bűnöseinek embertelenségét; kevesen tudták a nép önbizalmát az egyszerű, igaz beszéd erejével úgy ébrentartani, mint Erenburg. Gondoljunk arra az írására, amelyben egy kiev kislányról beszél, aki *»mikor elevenen eltemették a németek, azt kiáltotta a gödörből: »miért dobtok homokot a szemembe?»* Vagy gondoljunk 1942-ben írott híres cikkére: *»Ne bizzunk sem a folyókban, sem a hegyekben. Csak magunkban bizzunk. A németek megmászták a hegyeket, átúszták a nagy tengereket. Nem állította meg őket Thermo-*

pyle és az Egei-tenger sem. De az emberek megállították őket — nem a hegyekben, nem a széles folyók partján, hanem a Moszkva alatti káposztás kertekben.»

Erenburgnak a háború után írott *Vihar* című regénye sok tekintetben a Párizs bukása folytatása. Háborús regény, színterét a háború eseményei szabják meg, — de főképp Franciaországban és a Szovjetunióban játszódik. Az egymás ellen küzdő hadseregek, az egész Európát megrázó történelmi vihar összecsapásaiban az író hazaszeretete és harcos humanizmusa irányítja az igazi nagyepika áradását. Erenburg realizmusa a legjellemzőbb típusokat és az események csomópontjait ragadja meg. A párizsi nagypolgárság élvezethajhászásának, közmopolitizmusának képei után a francia partizánok hősi harcainak romantikája tölti be a regény lapjait; a döntő sztálingrádi csata napjainak magasfeszültségében egy-egy funkcionárius szünkesége, ridegsége figyelmeztet az eszmék harcossai és hivatalnokjai közötti különbségre.

A sorsdöntő napokban kirobbanó konfliktusok, személyek sorsának alakulása vagy emberi magatartások meglepő fordulatai súlyos társadalmi igazságtöröl tanúskodnak. Lancier gyáros cinikus széplélek, hazafiatalm, gyáva nagypolgár, aki a legnehezebb napokban falusi birtokára húzódik, ahol bizarr képek és egy szudáni kecske társaságában várja a neki kedvező fordulatot. De fiát, Louis-t igazi hazafivá tesszik a nagy napok és mint repülőtestet hősi halált hal a Szovjetunióban. Lánya, Mado partizán lesz, forradalmár, szembefordul osztályával.

Erenburg egyik nyilatkozatában mondotta regénysorozatáról: *»Ezeket a műveket egy téma olvasztja egybe — az emberi értékek védelme azokkal az elborult agyú emberekkel szemben, akik a kultúrát veszélyeztetik, gyűlöletet, faji, nemzeti elfogultságot és a nyers erőszak kultuszát hirdetik.*» A *Vihar* gyógy történelmi konkrétással mutatja be a Szovjetunió megnőtt történelmi szerepét mindazokkal az erőikkel szemben, amelyek az élet szebbé, gazdagabbá tételére irányuló törekvések helyébe a létbizonytalanság, a pusztítás orgiáját akarják.

Ez Európa csatátereit megelevenítő hatalmas háborús regény lapjairól sugárzó humanizmus tovább él, és még sokoldalúbban bontakozik ki abban a regényben, amely a háború utáni világ nagy problémáiból sarjad ki. A *Kilencedik hullám* 1948 nyarától 1951 júniusáig kísérő nyomon azoknak a reményeknek a sorsát, amelyek a faszizmus leverése után éltették az emberiséget. A *Vihar* költői szépségű utolsó jelenetei a jö-

vőbe szárnyaló alkotó kedv nagyszerű érzését árasztják. Ez az érzés a háború után a szovjet emberekben éppúgy magásra lobbant, mint a háborúban meggyötört világ bármelyik népében. A Kilencedik hullám első fejezetei azonban már arról szólnak, hogyan alapít egy amerikai milliós hírgyőztes Párizsban a háborús hisztéria terjesztésére. Az amerikai imperializmus új háborúra törekszik. De látjuk azt is, hogy La Rochelle kikötőműködésai nem rakják ki az amerikai fegyvereket; a Volga partján új Sztálingrád nő (ki a romokból és a Béke-Világatanács stockholmi ülésén feláll valaki és azt mondja: a becsületes emberek többen vannak, mint a csirkefogók. A békemozgalom hősköteménye ez a regény. A címe azt jelenti — mint Erenburg mondotta —, hogy a népek vágya és reménye a béke minden ellenségét és minden akadályát elsöpri útjából. Ugyanúgy, mint a Kilencedik hullám, amely a tengerészek ősi tapasztalata szerint a legerősebb, a leghatalmasabb, ha vihar korbácsolja a tengert.

A regény cselekménye átfonja az egész világot. Olyan emberek, olyan országok kerülnek középpontba, akikben és ahol leginkább tükröződik a háború és a béke problémája. Az élet forró szeretete adja Erenburg kezébe a tollat. *»Az antik világban azt mondták, hogy fegyverzajban elhallgatnak a műzák. Ma az írőknek beszélniük kell, minél erősebb hangon, hogy szóhoz ne jussanak a fegyverek.*» — írja egyik cikkében. Ez a náci Wehrmacht feltámasztására irányuló kísérletek idején parancs az írőkhoz.

A Kilencedik hullám egyszerre művészi alkotás és társadalmi tett. Csak az az író írhatta meg, aki szenvedélyesen benne él az eseményekben, korunk valóságát, a világ helyzetét egész bonyolult teljességében, a gyökerekig hatolva ismeri. A nagytöke és a munka, a faszizmus és a szocializmus, hazafiak és hazátlan szélhámosok harca, így lehetett Erenburg tollán az élet hevét árasztó regény.

3.

Nem utolsó sorban Erenburg személyének varázsa, az írói kifejezés érzelmi gazdagsága teszi vonzóvá és népszerű olvasmánnyá Erenburg regényeit. Témái valamennyiünk húsába vágnak, élményei milliók közös élményei. De páratlan az a mód, ahogyan Erenburg az egyszerű emberek millióinak őszinte, nagy érzéseit megjeleníti és közvetíti. Nem véletlen, hogy a szerelem — az igazi, az ember egész lényét felemelő szerelem — olyan nagy szerephez jut regényeiben. Nőalakjainak vonzó kedvességét nem tudja elfelejteni az olvasó.

A meleg, érzelmes hang friss, szellemes párbeszédekkel, izgalmas belső monológokkal, ragyogó szatirikus részekkel váltakozik. Az amerikai riportjaít író Gorkij vagy Majakovszkij pártos szenvedélye tüzel az Erenburg-regények szatirikus jeleneteiben, amelyek az imperialista társadalmak erkölcsi bomlásáról festenek képet a vesező csúfondárosság vagy a kesernyés gúny hangján. Stílusa finom műszerként jellemzi a gondolatok és érzelmek mozdulásait; frissesége, árnyalatossága a leíró részekben éppúgy megfogja az olvasót, mint a drámai párbeszédekben.

Erenburg kb. 60 kötetben megjelent művei között jelentékeny helyet foglalnak el a publicisztikai írások. Az egész világot bejárják békeharcos cikkei, különösen mióta a Béke-Világtanács tagjaként egyik vezetője a békemozgalomnak. Ugyanaz a közvetlenség, ötletgazdagság, a meggyőződés és a meggyőzés szenvedélye, érzelmi tisztaság és erkölcsi erő él és hat Erenburg cikkeiben, beszédeiben, mint nagyobb műveiben.

4.

Az utóbbi hónapokban nagy vitát kavart fel a Szovjetunióban Erenburg *Olvadás* című új kisregénye. (Magyarul a közeljövőben jelenik meg.) A kisregény néhány embersors tükrében ábrázolja az utóbbi esztendőkhöz bekövetkezett örvendéses fejlődést. Fogynak az életből az egymás iránti lélektelen magatartás, az emberi kapcsolatokat mérgező karrierizmus, merevség jelenségei; erősödnek a szabad, őszinte, bátor emberi magatartás jelei. Gazdagodik, szépül az élet. A mai szovjet társadalom, az új erkölcs komoly problémáihoz nyúl Erenburg — bátran és az írói felelősség mély átérzésével. Művének mondanivalója sok tekintetben időszzerű és tanulságos számunkra is.

A kisregény — aránylag sok szereplőt mozgató és több párhuzamos százból font — cselekményéből kiemelkedik Zsuravljov gyárigazgató házasságának felbomlása és az asszony új szerelmének kibontakozása. Zsuravljov lélektelen karrierista, felesége, Léna joggal idegenkedik tőle. Jelentős szerepe van a regényben a Puhov-családnak. Az öreg Puhov tanár azoknak a régi kommunistáknak rokonszenves, szépen megrajzolt típusa, akiknek harcban és munkában lángol el az élete. Fia, Vologya tehetséges festőnek indul, de pénzre vadászó giccsgyártó lesz. Cinikus nézetei a művészeti köz-

életről hűen mutatják zsákutcába jutását, erkölcsi elrongyolódását.

Az »Olvadás« léghőjét főképp két szerelem kibontakozásának rajzában érezteti Erenburg. Vera Scherer orvosnő és a sokat csalódott tüksélelkű öregedő mérnök, Szokolovszkij, — továbbá Léna és Korotyejev szerelme jelképes is. A valóság sokoldalú megmutatásával arról beszél az író, hogyan változik, fejlődik a szovjet élet, hogyan forrnak tisztábbá, emberibbé, vonzóbbá az érzelmek, akaratok, indulatok, hogyan válik bizalom- és a bizalmatlanság.

Írók és olvasók sokan bírálták Erenburg regényét. Sok vélemény szerint Erenburg ábrázolása pesszimista, kiábrándult; a szovjet művészeti közéletéről hamis képet fest. A bírálóknak ezt a részét nem érezzük indokoltnak, hiszen Erenburg a külföldben, emberibb világ győzelmének távlatában ír a mai szovjet élet erkölcsi problémáiról, vonzó őszinteséggel és a bajok gyökerét kereső igyekezettel. Az *Olvadás* mégsem tartozik az író legsikerültebb művei közé. Művészileg nem eléggé kidolgozott; elszórt lélekrajzok, vázlatos részek csökkentik értékét. A túl sok alak feszegeti a kisregény műfaji kereteit. Kár, hogy a szereplők bemutatásánál, az események motiválásánál az író itt is megelégszik egy-két jellemző vonás hangsúlyozásával, mint a szükségszerűen sok szereplővel dolgozó és a széleskörű szímlátás ábrázolás miatt más igényeket támasztó nagy korrajz-regényeknél.

Az irodalmi vitákban is politikai szenzációt szimatoló reakciós külföldi sajtó a regény körül kialakult vitát Erenburg megbélyegzésekként kommentálja. Maga Erenburg utasította vissza ezt a gyanúsítást. A vita a regény időszerűségének, a szovjet olvasók növekvő igényességének és magasszínvonalú irodalmi érdeklődésének bizonyítéka.

*

Pablo Neruda, a nagy chilei békeharcos költő verset írt Erenburgról, amelyben a harcos művészt »a világ minden gondjával a vállán« látja. Így látják a magyar olvasók is. Írásainak erkölcsi hitelét emberi magatartása adja, a legszebb emberi célokért küzdő író helytállása. Műveit olvasva nagyon sokan érzik, hogy a sorok közül egy megletekinetű, nagyon okos és erőt sugárzó szempár tekint rájuk és segíti eligazodásukat a ma nagy problémái között.

PÓK LAJOS

Harsányi Zsolt a szórakoztató — iparos

Olvasni sokféleképpen lehet. Ha megkérdeznénk az embereket, hogy miért is olvasnak, a nagyon sokféle választ két nagy csoportba oszthatnánk. Az egyik csoportba tartoznak azok, akik problémáikra keresnek feleletet, akik új világokat, új emberi viszonylatokat akarnak megismerni, azaz: többek akarnak lenni, mint voltak, mielőtt elolvasták a könyvet. Könyvtárstatistikánk azt az örvendetes tényt mutatja, hogy nemcsak az olvasóközönség száma nő, hanem ezen a növekvő számon belül ennek a csoportnak az aránya is lényeges javulást mutat. A másik csoportba tartoznak azok az emberek, akiknek az életükben valami, vagy éppen minden jó hiányzik. Ezeket a hiányokat keresik a könyvekben. Az unalmas, szürke kispolgári életbe kényszerített emberek ezért keresik az izgalmas olvasnivalókat, a kalandokat, fantasztiikumot, háborzongatót. Ezt az irodalmat nyugodtan besorozhatjuk a kábítószeresek sorába. Mert az. Szellemi narkotikum. Hogy ez veszélyesebb-e, vagy az alkohol, a nikotin és az ópium? Felesleges vitakozni rajta. Vitathatatlan azonban, hogy ez a közönség óriási százalékban olyanok közül kerül ki, akiknek az életében valami nincs rendben. Ezeknek az olvasóknak a száma azonban, ellentétben az előbbivel, nálunk csökken. Kevesebb a vakvágányra futott életű ember, mind többen és többen tudják megoldani problémáikat, és egyre kevesebben fordulnak a kábítószeresekhez. Ide sorolnám még az olvasóknak egy másik fajtáját, akit röviden így neveznék: a kényelmes ember. Ez az, aki nem akar »gondolkozni a könyvön« aki pusztán szabad idejét akarja minél kényelmesebben és kellemesebben agyonütni. Ezeknek a száma sem növekszik, sőt csökken, de még mindig elég sokan vannak ahhoz, hogy problémáikkal foglalkozzunk. Ebbe a csoportba tartozó emberek írója Harsányi Zsolt.

Ha végigtekintünk kötetei címén, első pillanatra úgy látszik, hogy egy »univerzális zsenivel« találkozunk, aki Zrínyi Miklóstól kezdve Madáchon keresztül Petőfiig mindenkiről tudott írni, s emellett még egy csomó társadalmi regénnyel is »gazdagította« a magyar irodalmat. Csak ha beléjük olvasunk, akkor jövőnk rá, hogy itt nem erről, hanem egészen másról van szó, a legszükségesebb és legcsúnyább dologról: a pénzről. Mert ez a műzása Harsányinak. Nincs az a kereskedő, aki jobban kiszolgálja vevőit, mint Harsányi a közönségét, a birtokos osztályt, a dzsentrit és az arisztokráciát.

Harsányi nem akart semmit, csak szórakoztatni, mondhatná valaki. Nem akart a társadalmi problémáikról beszélni. Erről azonban bizony elmondhatjuk, erősen hasonlít arra a bizonyos fából készült vaskarikára. Az emberek társadalmi viszonylatokban ének, közölgjön róluk bárki bármít is, társadalmi viszonylataikról szólnia kell, akár akar, akár nem. A világnézettelenség, az állást nem foglалás, sem más lényegében, mint egy fajta reagálás ezekre a problémákra. Harsányi műveit éppen az teszi kétes értékűvé, hogy »emberi« problémákról írva, egy hazug társadalmi ideált állít fel, s valóságból vett alakjai, történetei is a valóságnak ellentmondó tendencia — legyen az bármilyen burkolt is — elkerülhetetlenül konfliktust okoz, mely elsilányítja a művet.

Harsányi történelmi regényei közül viszonylag legjobb a »Szólalj, szólalj virrasztó«, Zrínyi Miklós életrajzi regénye. A regény felveti ugyan a legfontosabb problémát, Zrínyi vergődését a »két pogány közt«, de Zrínyi összes tulajdonsága közül a »királyhűségre« helyezi a főhangsúlyt. A szórakoztatáson kívül nem valószínű, hogy más szándéka is volt Harsányinak e könyv megírásával, de akarva, akaratlan, műve a királyhűség, azaz a hatalom feltétlen tiszteletét árasztja magából. A probléma megoldása ennek megfelelően szintén hamis. Valami »turáni átok« lebeg a hősök és az egész ország felett, mely megakadályozza, hogy a török és német ellen eredményesen harcolhassanak:

»Csudálatos, hogy nem érthetjük meg egymást« — mondja Zrínyinek az öccse, »dehogy csudálatos« — feleli Zrínyi — hiszen magyarok vagyunk. A magyar a a magyart soha meg nem érti, ez az oka minden bajnak.« Az összefogásnak, a nemzeti egységnek a problémája így oldódik fel valami megfoghatatlan »tragikus« magyar problémába.

A történelmi regény, amelyik mondani is akar valamit, így vagy úgy, de mindig a jelen problémáihoz kapcsolódik. Vagy analógiát keres a múltban (Eötvös József: Magyarország 1514-ben), vagy a jelen problémáinak gyökerét keresi (Móricz: Rózsa Sándor), Harsányi egyiket sem teszi. Egyszerűen érdekes akar lenni. S minden, ami elsősorban érdekes akar lenni, szükségszerűen alantassá válik. Ez a regény sem kivétel ez alól a szabály alól. A csatajelenetek, a csaták utáni fosztogatások, a gyilkolások, foglyok kínzása, recsegő koponyák, le-

szakadó karok, átvágott torkok, bugyborékoló vér teszik sokszor izléstelenné a könyvet.

A hamisítás még ebben a műben nem olyan nyilvánvaló. Az arisztokrata Zrínyit nyugodtan állíthatjuk példaként minden idők magyarja elé, mert korának leghaladóbb tendenciáit testesítette meg. De nézzük meg csak alaposan a regényeit: a hamisítás és ferdítés, a valóság megtagadása egyre erősebben áramlik Harsányi műveiből. Az *Üstökös* címmel Petőfiről írt életrajzi regényt. Szemérméletlenebbül hazug mű nem látott napvilágot a magyar könyvpiacra. Aki ezt a könyvet elolvassa és egy kicsit ismeri Petőfit, az csak egyet tehet; dühvel vegyes utálatallal dobja el. Aki nem ismeri, az előtt egy hányaveti kókler, egy beképzelt hólyag, egy élőfába is belekötő, féktelen hatalomvágyó krakéler, egy szélelbelélt figura jelenik meg. Hogy emlékezik Petőfi egyik istápolója, Lásznyai a költőről:

»Hányaveti nyegleségnek érezte a nyomorgó vándorszínész egetverő önérzetét, olyasfélét gondolt magába, hogy ennek az embernek józan esze nem is lehet.« Harsányi szerint Petőfi azért írja a királyellenes verseit, mert nem talál kiadót a János vitézre. Ez a Petőfi állandóan káromkodik, megbotránkoztatja a jó társaságot, ásitáskor nem teszi a kezét a szája elé, pipázik, köpköd stb. Vajjon mi a célja ezzel Harsányinak? Valósághoz hű, hiteles életrajzát adni az egyik legnagyobb magyar költőnek? Távolról sem. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt mondom, hogy Petőfi személyén keresztül a szabadság denunciaciója.

Egy jelenetre hivatkozom, de ez az egy jellemző, mert ez a lényege az egész könyvnek, ennek rendelt alá a szerző mindent, s ennek érdekében hamisítja meg és ferdíti el a valóságot. A szabadságról vitatkozik Petőfi. A vita végén társai zavarba hozzák, s Petőfi így felel: *Én nem tartozom a szabályok alá. Két legyet üt itt egy csapásra. Egy füst alatt elintézi Petőfivel együtt a szabadságot is. Mít mond ez az idézet? Azzal, hogy Petőfivel kivétezi magát a szabályok alól, nem mást, mint azt, hogy az egész csak megvalósíthatatlan ábránd, azt, hogy Petőfi, sem akart mást a szabadság örve alatt elérni, mint saját egyéni érvényesülést.*

Miért hamisabb a Petőfi-kép, mint a Zrínyi? Mert itt már nem egy arisztokratát kell bemutatni, hanem a nép fiát. A valóság és Harsányi »elmélete« a *Szólalj, szólalj virrasztó*-ban még jobban fedte egymást. Harsányi Zrínyiket sze-

letne látni a Petőfi-korabeli »dicsőséges nagyurakban« is. Ezt azonban nem lehet. A valóság kérelhetetlen törvényein Harsányi írói rutinja csúfos kudarcot szenved. Az *Üstökös* ahhoz a törekvéshez hasonlatos, mintha valaki a Napról akarná bebizonyítani, hogy a sötétség terjesztője. Nem sikerülne. És nem sikerül Harsányinak sem, Petőfi magánélete furcsaságai, rossz szokásai egyoldalú kidomborításával lerántani arról a piedesztálról, ahová őt az egész világon ismert, szeretett és nagyra becsült művei emelték.

Harsányi társadalmi regényei a mult legolvasottabb könyvei közé tartoztak. Hogy az úri társaság unatkozó tagjainak üres óráit kellemessé tette, ez több mint valószínű. Nem ezekkel az emberekkel akarunk most vitatkozni. A mi feladatunk az, hogy megmutassuk ezeknek a műveknek az értéketlen silány-ságát, s ami még ennél is fontosabb, veszedelmes — mert burkolt — reakciós tendenciáit. Mi a rossz ezekben a regényekben? Hiszen »úgy olvastatják magukat«. Izgalmas szerelmi történetek, gyorspergésű cselekmény, váratlan, izgalmas fordulatok, oldalakon át tartó csókolózások, mi kell még ahhoz, hogy az ember »szórakozzzék«? A probléma azonban éppen itt van. A szórakozásban. Kétségtelen, hogy Harsányi nem akart semmi mást, mint szórakoztatni. De vajjon a szórakoztatásnak az a fajtája, mely emberekről beszél, megoldható-e úgy, hogy hallgat ezeknek az embereknek társadalmi problémájáról? Nyilvánvaló, hogy nem. Minden mű sugall valamilyen világnézetet, ez alól nem kivétel Harsányi sem. Legtöbbit olvasott regénye a *»Magdolna«*, a *»Három szerelem története«* alcímet viseli. A felületes olvasó valóban ezt kapja, s valóban ez volt a szándéka a szerzőnek is. Hubay Magdolna, jó néhány ezer hold tulajdonosának három szerelme három hatalmas kötet. Nem lehet számonkérni az írótól, hogy miért ír a dzsentrikről, miért nem a népről. Nem lépünk fel Harsányival szemben ilyen követelménnyel. De rá szeretnénk mutatni művei hatására, fel szeretnénk hívni a figyelmet arra a veszedelmes ideológiára, mely a sorok között búvik meg, s úgy hat, hogy az olvasók jórésze észre se veszi.

»A kínálást a háziasszonynak megköszönjük, az alkalmazottnak soha. A személyzet gépnek számít, a géphez pedig nem beszélünk. Ez nem lenézése, hanem megbecsülése az alkalmazottnak, mert ha szólunk hozzá, azonnal kimutatjuk, hogy ő nem gép, hanem a társaságból kizárt ember. Az evőeszközt a végén

kell megfogni, nem a közepén.« — oktatja Meszlényi bárónó az úri társaság kapuit döngető Kelen Jenőt. Ennek a szemforgató, embertelen »humanitásnak«, azaz »megbecsülésnek« az alapja világos. Vannak úriemberek és vannak, akik nem azok, s ez utóbbiak hivatottak szolgálni az előbbieket.

»A kommun béklyótlansága felszabadította aljas ösztöneiket, s mikor most újra lecsapott rájuk a büntető erőtlől való félelem, éppen olyan undokak voltak csúszó-mászó alázatosságukban, mint elébb fogvicsorgató rosszaságukban és erőszakosságukban.« Még ennél az idézetnél is szebben beszél a következő: a bárónó és a »hú, öreg cseléd« párbeszéde:

»Elébb járt a szája — számol be az öregasszony a kommunista házmester elfogásáról —, de akkor kapott két alkora pofont, hogy nekiesett az ajtónak. Tán azóta meg is nyuvasztották alaposan. De ha felakasztják, nem elég az nekem, elébb még kínoztatni kéne küssé.« A bárónó azonban így válaszol: »Komisz ember, de gyerekei vannak.«

A jóság, az emberség, a megbocsátás, azaz az emberi jótulajdonságok, erények — Harsányi szerint — kizárólag az úriemberek birtokában vannak. A többieknek csak aljas ösztöneik vannak és undorítóak. Meg kell állapítanunk, hogy a regénynek nem ez a fő mondanivalója, az eszmei tartalma. Az ugyanis egyáltalán nincs. De ez a világnézet árad sorai-ból. Egy-két, sőt egyetlen egy idézet is döntő lehet, ha kulcsproblémához kapcsolódik, s jelen esetben ezek az idézetek világosan bizonyítják azt, hogy Harsányi a szórakoztatás címén milyen világnézetet terjeszt. Miért kellett Harsányinak, ha pusztán szórakoztatni akart, ezt a világnézetet terjesztenie? Nyilvánvalóan azért, mert az úriosztály, a felsőtízezer szórakoztatása kifizetődőbb foglalkozás volt, mint a könyvhöz alig-alig jutó népé.

Harsányi nem »vívódott emberül a népek nyomorával«. A saját léte biztonságosan nyugodott a hatalmon belül, írói rutinja jó keretet biztosított számára. Aki pedig felcsap az úrirend szórakozta-

tójának, annak szükségszerűen azok szája íze szerint kell írni. Ezért, s nem valami »komoly politikai meggyőződésből« írt Harsányi úgy, ahogy írt. A »Tündércálynó« Szepezdy őrnagya fogalmazza meg legvilágosabban ezt a problémát: »Nekem mániám, hogy ez a fajta, amelyből mi ketten származunk, a világ első fajtája.« Ez kellett az unatkozó, semmittevő úrinépségnek, ez ringatta el őket, nincs itt semmi baj, mi vagyunk a világ első fajtája, s a többi nem számít. Ez a világnézet az, amit az olvasó »ráadásul« kap, ha arra szánja magát, hogy végigolvasson egy Harsányi könyvet. S ez éppen azért veszedelmes, mert csak melleslegesen jelenik meg, búváropatakként tör föl időnként, itt vagy ott. A felületes olvasó elmereng Hubay Magdolna szerelmeiben, s közben talán észre sem veszi, hogy a három szerelem közül miért éppen Keien Jenő, az emberileg rothadt csirkefogó, akinek első és ezredik vágya az, hogy bekerüljön az úri társaságba, s ennek érdekében lesz szerelmes Hubay Magdolnába, s mikor már nincs rá szükség, lélektelenül otthagyja. Mi ebből a tanulság? Pusztán az, hogy Kelen gazember? Nem egészen. Hiszen ő az, aki állástalan, nyomorult, lyukascipőjű értelmiségi, s ráadásul még törvénytelen gyerek, azaz: társadalmon kívüli. Azért rossz. Azért aljas, mert felkapaszkodott, mert nem született »úriember«...

Végeztül még egy kérdés: Vajjon az arisztokrácia tagjai közt nem volt valamire való egy sem? Ha ilyenről ír az író, akkor hazudik? Szó sincs róla. Írni mindenről lehet. Emberi emberről is, aki történetesen az arisztokráciához tartozik. De az igazi író akkor azt mutatja meg, hogy egy jobb sorsra érdemes ember mint utközik össze pusztulni induló osztálya rothadtságával. Harsányi nem ezt teszi. Hősei remek emberek, all-round atléták, de azért azok, mert úriemberek.

Ez a burkolt tendencia, mely Harsányi szórakoztató műveiből árad. A szórakoztató szándék mögött ott van a veszedelmes mérég: egy elpusztítandó, s lényegében már elpusztult világ hazug glorifikálása.

BESSENYEI GYÖRGY

Könyvtári terminológiai szótár jelent meg Párizsban az UNESCO kiadásában 1953. végén. A szótár szerzője az elhúnyt Lemaitre Henri, ismert francia könyvtáros. Tartalma kb. 2500 könyvtári és könyvészeti kifejezés. A tervek szerint a közeljövőben orosz és spanyol nyelven is meg fog jelenni ez a kiadvány. A szótárnak az az érdekessége, hogy a három idegen nyelvű hasáb mellett még egy negyedik, üresen hagyott hasáb is van, amelybe kiki saját anyanyelvén beírhatja a megfelelő szakkifejezést. Az anyag csoportosítása az egyetemes füzetes osztályozás rendszerét követi (Bibliotekarz).

Több mint húszezer könyv, okirat és levél van Jórészit feldolgozatlanul a csurgói Csokonai gimnázium levéltárában. A tanári kar vállalta, hogy rendezzi a gazdag anyagot. Máris több Csokonai-kézirat és számos értékes levél került elő. A közelmúltban Kincses Ferenc igazgató vaskos fólialakú kötetet talált. A »Fragmentum pasquillorum« címet viselő gúnyve-s-gyűjtemény 1790-ből származik és több mint 300 verset tartalmaz. A versek nagyrésze az osztrák uralom elleni egykori közhangulat tanúja (Magyar Nemzet).

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

POLITIKAI MŰVEK

Karl Liebknecht:

**VÁLOGATOTT BESZÉDEK
ÉS IRÁSOK**

Szikra

Karl Liebknecht, »Ez a név jelképe az imperializmus ellen nem szavakban, hanem valójában vívott engesztelhetetlen harcnak, jelképe annak a harcosnak, aki éppen akkor kész áldozatokra, amikor 'saját' országa megrészegedett az imperialista győzelmektől. Liebknechttel és a 'spartakistákkal' tart mindenki, aki Németország szocialistái közül becsületes és valóban forradalmi maradt, a proletariátus legjobbjai és legmeggyőződéseesebb elemei, a kizsákmányoltak tömegei, amelyekben forr a felháborodás és növekszik a forradalmi harci készség.«

Ezt írta Lenin 1919. január 21-én Európa és Amerika munkásaihoz intézett levelében, hat nappal az után, hogy Karl Liebknecht Rosa Luxemburggal az egyesült ellenforradalmi bandák, hadiipari mágnások, a megfizetett sajtó bértollnokai és a jobboldali szociáldemokratá vezére által mozgósított tisztói és maratóbandák hajtóvadászatának áldozatul esett.

Karl Liebknecht egész életét a proletariátus ügyének szentelte. Elszánt harcot vívott a vérszomjas, háborúra törekvő imperializmus, mindenekelőtt a profitéhes hadiipari tőke ellen. Különösen nagy szeretettel fordult az ifjúság felé. Élete nagy részét annak szentelte, hogy az ifjúsági mozgalmat előmozdítsa, a fiatalokat öntudatos, haladószellemű emberekké, a béke harcosairá nevelje. Kimondotta hogy »Az ifjúság nevelése egyértelmű a militarizmus gyűlöletére való neveléssel.«

Számtalan cikkében, beszédében elemezte a militarizmusnak, mint az imperializmus egyik legveszedelmesebb élet-

megnyilvánulásának kül- és belpolitikai szerepét. Hangsúlyozta, hogy a militarizmus »már önmagában véve is fenyegeti a nemzetközi békét«.

Karl Liebknecht beszédeinek és írásainak mondanivalója, ma is időszerű. De mindenekelőtt a szerzőnek, Liebknechtnek lenyűgöző egyénisége, a szenvedélyes harcos, az elveihez rendíthetetlenül hű forradalmár alakja avatja ezt a könyvet lebilincselő olvasmányá. (Fraknoi Júlia)

Galkin, I. Sz.: A II. Internationale (1889—1914). Az első imperialista világháború. Ford. Kerek Ernő 2. kiad. Bp.: Szikra Kk. 1953. 151 old. (A SZK(b)P Pártfőiskolájának anyaga.)

Lindau: A német munkásmozgalom történetének kérdései. Bp.: Szikra Kk. 1950. 44. old.

Oelsner Fred: Rosa Luxemburg. Kritikai életrajzvázlat. Ford. Józsa Péter. Bp.: Szikra Kk. 1954. 194 old. 8 t.

A DIALEKTIKUS MATERIALIZMUS (Szerkesztette G. F. Alekszandrov)

Szikra

»A dialektikus materializmus« c. munka segédkönyv a marxista-leninista filozófia alapjait tanulmányozó egyetemi és főiskolai hallgatók s a pártoktatás keretében működő filozófiai tanfolyamok résztvevői számára.

A könyv tíz fejezetből áll. Az első, bevezető fejezet a dialektikus materializmust, a kommunista párt világnézetét tárgyalja, és fényt derít bizonyos alapfogalmakra (pl. a »filozófia«, a »dialektika«, a »materializmus« fogalmára). Ez a fejezet választ ad olyan sarkalatos kérdésekre, hogy mi a dialektikus materializmus tárgya, mit jelent a dialektikus materializmus pártossága, továbbá rámutat a dialektika és a metafizika, valamint a materializmus és az idealizmus alapvető ellentétére. A második fejezet a marxizmus dialektikus módszer keletkezését és kifejlődését vizsgálja, s történeti áttekintést ad — bár csak dióhéjban — a Marx előtti dialektika fő formáiról. A soron következő fejezetek mindegyike a dialektika egy-

egy alapvonalával foglalkozik részletesen. A hetedik fejezet a Marx előtti materializmus fő történeti formáiból kiindulva megvilágítja a marxi filozófiai materializmust, mint a materializmus legmagasabb formáját, s megmutatja a dialektikus módszer és a materialista elmélet egységét. Az utolsó három fejezet a filozófiai materializmus három alapvonalásával foglalkozik.

A mű tartalmazza a marxizmus klasszikusainak legfontosabb megállapításait, utalásait az egyes filozófiai kategóriákra vonatkozóan, ami megkönnyíti a klasszikusok tanulmányozását. A problémák kifejtése során minden esetben szembe van állítva egymással a dialektikus és metafizikus, a materialista és idealista álláspont. Könyvünk bírálja — jóllehet csak futólagosan — az egyes burzsoá, idealista és metafizikus elveket valló filozófusok nézeteit, leleplezi a legjobban elterjedt reakciós filozófiai irányzatokat (pl. pragmatizmus). A marxista-leninista filozófia tételeinek elemzése során számos természeti és társadalmi példa támasztja alá az elméleti fejtegetéseket, és a természettudományos példák közül néhány új-szerű példát is találhatunk, olyan példákat, amelyeket eddig még nem alkalmaztak a dialektikus materializmus tételeinek igazolására.

Könyvünk nagy előnye, hogy az első olyan kiadvány, amely a filozófiai materializmus rendszeres kifejtését tartalmazza, a mű értékét emeli, hogy a marxista filozófia három alkotó részéből (a dialektika, filozófiai materializmus, történelmi materializmus) magában foglalja mind a dialektikát, mind a filozófiai materializmust. *(Munkácsí Mária)*

- Lenin, V. I. Materializmus és empirio-kriticismus.** Bp.: Szikra Kk. 1964. 399 old. (Lenin V. I. művei 14. kötet. 1908.)
- Lenin: Filozófiai füzetek.** Ford. Bolyai Ernő. Bp.: Szikra Kk. 441 old. 5 t.
- Sztálin: A dialektikus és a történelmi materializmusról.** 2. kiadás. Bp.: Szikra Kk. 1949. 40 old. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 18.)
- Marx—Engels: A történelmi materializmusról.** Szemelvények. Új bőv. kiadás. Bp.: Szikra Kk. 1949. 90 old. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára 6.)
- Engels: A természet dialektikája** (1873—1882). Teljes magyar kiadás. Bp.: Szikra Kk. 1952. 410 old.
- Történelmi materializmus.** Szerk. Konsztantyinov, F. V. Bp.: Szikra Kk. 1952. XII. 906 old.
- Haszthacsít, F. I.: Anyag és tudat.** Ford. Vanga Dénes. Bp.: Szikra Kk. 1953. 207 old.

Krúdy Gyula:

HÉT BAGOLY — BOLDOGULT

ÚRFIKOROMBAN

Szépirodalmi Könyvkiadó

»A szabadság csillaga« után, mely néhány éve jelent meg, most végre újabb Krúdy kötetet kaptunk új kiadásban a kezünkbe, s benne két regényt is egyszerre.

Krúdy budapesti tárgyú írásai közül való mind a kettő, s a város életének két korszakáról fest képet: a századforduló körüli és az 1920-as évek eleji időkről.

A képek — nem körképek, igénye sincs rá az írónak, hogy azok legyenek. Nem akart többet ábrázolni bennük, mint amit ő látott és amit ő érzett, Szabolcsból idekeveredett, kissé melankolikus lélek.

S az a furcsa, hogy Krúdy, ez a »vidékifí« (kedves szava volt ez neki) mennyi költészetet, finom hangulatot fedezett fel mégis a budapesti »kötönges« közepette. Akadtak pedig akkoriban is (s azóta sem veszték ki egészen) az olyan tollforgatók, kiket pesti létükre is a falusi élet ízei, színei változagos, vagy vélt eseményei vonzottak, a »sivár Pest«-től hiába vártak ihletet.

Krúdy pesti írásaiban is lehet bujkál persze a romladozó, eladósódó hazai kúriákból hozott szemlélet, mely szívesen merengett a mult elillant szépségein, s menekülni vágyott a (kapitalizálódó Magyarország egyre ridegebb világából. De hova?

De hova? — ezt kereste Krúdy egész élte művében, s végre se adott és kapott rá választ. Legfeljebb annyit: egy embertelen korban is embernek kell maradni mindenképpen, tisztaszívűnek, igaznak, humanistának.

Hogy ez majdnem lehetetlen, a jövő útjának ismerete és vállalása nélkül? Ő mégis hitte, őszintén holtáig hitte, hogy lehetséges, — s művét az elmúlástól ez mentette meg.

E két írása közül a »Hét Bagoly« a mozgalmasabb, érdekesebb, szívünkben több hűrt megragató. A belváros régi, patriarkális kispolgári életének bom-

lása, a múlt század végén, adja meg a regény léglökörét, ebben kötődnek és bomlanak a szerelmek, s jut végre ki a halottasházba, ki a boldogság révébe.

A »*Boldogult úrfikoromban*« — egyetlen nap története egy régimódi pesti vendéglő szűk falai között. Több a szereplő, kevesebb a cselekmény, — mintha állna a világ, de a kitűnően megrajzolt figurák felderengő életsorsa igazolja, hogy mégse áll. A múlt emlegetése, »boldogult úrfikoromban« így meg úgy — itt már félreérthetetlen gúnyt vált ki magából az íróból is (ha könnyű fut is olykor a szemére). Míg nem a felvidéki menekült szolgabíró és tanító-kisasszonyt egy furcsa fintorral — vendéglősházaspárrá teszi, kispolgárrá az úrinépeket. S aztán csendesén útnakeresztészi őket — fantáziánkra bízva további sorsukat, jövődjüket. (Varga Domokos.)

Krudy Gyula: Aranykéz-utcai szép napok. Novellák. Major Henrik farszobrait. Új kiad. Bp.: Hungaria Kk. 1948. 170 old.

Krudy Gyula: A vörös postaköci. Regény. A cimlap és illusztrációk György Miklós munkái. Új kiad. Bp.: Hungaria Kk. 1948. 191 old.

Krudy Gyula: Egy pohár borovicska. (Regény.) Bp.: Budapesti Irod. Int. Kk. 248 old. (Pesti Könyvtár.)

Krudy Gyula: Dudorászi. Elbeszélések. Bp.: Révai. 1948. (Révai könyvtár 18.)

Krudy Gyula: Pesti nőrabló. (Kisregény.) Bp.: Fehér Holló Kk. 1947. 90 old. (Fehér Holló könyvek.)

Krudy Gyula: Asszonyágok díja. Regény. Bp.: Révai Kk. 1949. 169 old.

Balzac:

ELVESZETT ILLUZIÓK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A legnagyobb francia regényíró közel száz regényt írt. Ezeket egyetlen nagy elgondolás keretébe illesztve, regényciklusba fűzte össze, amelynek az Emberi Színháték címet adta. Az elgondolás: megrajzolni a korabeli társadalom egészét. Az *Elveszett illúziók* nemcsak hogy beleilleszkedik a hatalmas ciklusba, de társadalomszemléletének legátfogóbb és művészileg legérettebb kifejezője.

A legátfogóbb, mert elindítja Lucient, a tehetséges fiatal költőt egy kisvárosból, megjárhatja vele az 1820-as évek Párizsát és amíg a fiatalember eljut az önmagába, a művészetbe, az emberi tisztaságba vetett hittől a kiábrándult,

meghasonlott cinizmusig: összefoglalva látjuk a restauráció korának legmélyebb emberi problematikáját. Ez a kor a forradalom után ideiglenesen magához tért arisztokrácia és a forradalom vívmányait megnyergelő burzsoázia küzdelmének színtere volt. Lucien Chardon, a vidéki patikus fia, a memesi *de Rubempré* nevet veszi fel, hogy nagyobb biztonsággal mozoghasson az előkelők világában, Párizsban, ahová szerelmének, Bargetonnének csábítására, családjának összekupongatott pénzén költözik, hogy »meghódítsa a világot«. A vidéki értelmek Párizsban azonban kifakulnak: Bargetonnéval kölcsönösen túl vidékinek találják egymást s érvényesülésüket féltve szakítanak.

Lucient csalódása a másik táborba hajtja, ahol nem név, rang számít, hanem a tehetség: a liberális polgárság táborába. Csakhogy itt a tehetség, a költészet a könyvtáriadók árucikke s hogy megéljen, Lucien újságíróvá lesz. Megismeri a korabeli újságírás, könyvkiadás, színház világának szennyes külisszatitkait s neki nincs ereje, hogy tiszta maradjon. Aljas harcban csak aljas fegyverekkel érvényesülhet, márpedig neki érvényesülnie kell, — ami egy különben egészséges, tehetséges fiatalember természetes törekvése, — márcsak azért is, mert annyi becsület marad még benne, hogy családjával szembeni tartozását vissza akarja fizetni. A megalkuvások azonban művésziileg, erkölcsileg lezüllesztik, a lecsúszás ellen küzdve, kapkodva, illúzióit veszítve összetöri magát a mohón fejlődő kapitalizmus kíméletlen valóságán — asszonyokba kapaszkodik s végül egy cselédlány pénzén megy vissza szülővárosába.

Ezzel teljes volna a kiábrándulás folyamatainak képe, de a társadalom egészének mozgását egyoldalúan ábrázolná. Lucien elbukik, mert gyenge. De elbukik sógora, David Séchard is, ez a tiszta, ideális gondolkodású ember is: feltalálja az olcsó rotációspapírt, a modern kultúrának ezt a legfontosabb technikai segédeszközét — üzleti vetélytársai és Lucien váltóhamisítása börtönbe juttatják; találmánya azonban mégiscsak az emberiség közkincsévé lesz. A regénynek ezzel a mélyen realista eszmei felépítésével ábrázolja Balzac azt a történelmi igazságot, hogy egy embertelen

kor egyéni katasztrófákat okozhat ugyan, sőt okoz szükségyszerűen, de az emberi elme, az emberi munka gyümölcsét nem pusztíthatja el, a társadalom egészének fejlődését tartósan nem gátolhatja. *(Léka Ottó.)*

Balzac, Honoré de: Césár Birotteau nagysága és bukása. Regény. Ford. Lányi Viktor, Ill. Tóncz Tibor. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1953. 293 old.
Balzac: Goriot apó. Ford. Aranyossi Pál. Bp.: Révai Kk. 1950. 244 old.
Balzac: Parasztok. Ford. Németh Andor, Bp.: Franklin Kk. 1950. 287 old.
Jellizarova, M.: Balzac. Ford. Trócsányi György. Bp.: Művelt Nép Kk. 1953. 85 old. 1 t. (A kultúra mesterei.)

Ivan Franko:

ELBESZÉLÉSEK

Új Magyar Könyvkiadó

A felfedezés izgalma kíséri az olvasót a kötet lapozása közben, hiszen olyan írókat ismer meg, akiről eddig nagyon kevesen tudtak nálunk. Már az első elbeszélések után érezzük, hogy igazi író Ivan Frankó, aki hiteles realizmussal, bátor népszerűtellel, forradalmi hittel írta műveit.

Ivan Franko (1856—1916), a galíciai ukrán falusi kovács fia, harcban töltötte életét. A galíciai munkásmozgalom egyik vezetője, lengyel nyelvű proletár újságot szerkeszt, Marx, Engels műveit fordítja. Verseinek, regényeinek, elbeszéléseinek, a szovjet színpadokon ma is játszott drámáinak sajátos erőt ad a társadalmi harc izzása, az író forradalmár hivatástudata. A Habsburg-monarchiában élt, a politikai és nemzetiségi elnyomás nyomasztó légkörében küzdött a nagybirtokokon sínylődő lengyel és ukrán parasztokért, az akkor felfedezett galíciai olajmezőkön embertelen viszonyok között dolgozó munkásokért. Sevcsenkót, a nagy ukrán költőt vallotta mesterének, az orosz forradalmi demokrata írók voltak eszményei.

A most megjelent kötet Ivan Franko tizenkét elbeszélését és »A társadalom oszlopai« című regénytörredékét közli Görög Imre, szép, nyelvi invenciót és atmoszféra-érzékeltető, erőt mutató fordításában.

Az első elbeszélések az író gyerekkorát idézik, azokat az élményeket, amelyek forradalmárrá érlelték és összeforrasztották életét a nép felemeléséért vívott küzdelemmel. A költői szépségekben gazdag emlékezéseken át-átviharza-

nak olyan események, amelyeket olvasva ma is ökölbe szorul az olvasó keze, — mint Jozskónak, a világosságra, tudásra vágyó szerencsétlen zsidó fiúnak tragikus története. A további elbeszélések kemény kritikával, szatirikus éllel rajzolják meg az akkori Galícia jellemző típusait. A közigazgatás kiskirályait, a feudális előjogokat visszasóvárgó, a parasztot igavonó baromnak tekintő földesurakat, a demokráciáról szavaló, de a népet semmibevevő polgári politikusokat, emervált értelmiségieket siserehadát kevesen ábrázolták meggyőzőbb, leleplezőbb névvel, mint Franko. »A társadalom oszlopai« című regénytörredék nagyszabású körkép az uralkodó osztály erkölcsi bomlásáról, zülléséről.

A kötet végén Görög Imre alapos, rövid tanulmánya ismerteti az író életét és műveit. Zádor István illusztrációs kifejezőek, megmozgatják az olvasó képzeletét. (P. L.)

Remenyik Zsigmond:

BÜNTUDAT

Szépirodalmi Könyvkiadó

Remenyik Zsigmond regényes korrajzának közel húsz év utáni újra-kiadása túlmegy egy új könyv megjelenésének jelentőségén; kiadói gesztus, irodalompolitikai esemény, amely kiadói politikánk új utakon való elindulásáról beszél. Nem egyszerűen rugalmasabb kiadói politika ez, hanem irodalmunk horizontjának gyakorlati szélesítése, bizonyos hibák korrigálása ezen a téren.

Az író dolgozatnak nevezi ezt a munkát a könyv ajánlásában, amely egy Goethe-idézetet visel homloklán: »Egy tanya elhamvasztása igazi szerencsétlenség és katasztrófa, a »haza pusztulása« ellenben frázis.« Ezenkilencszáz-harminchatban született e munka, amely sajátos hangjával, stílusával, céljával elút a szokványos írói memoároktól, tartalma pedig valóban képessé teszi két évtized eltelte után is arra a feladatra, amelyet ma szán néki az író: »... hogy beszámoljon a múlttól... átadva a múlt keserű tanulságait... ezt az ismeretet kívánom most átadni az utódoknak, hogy tanulságuul ők is továbbadják majd... bátorításukra, ismereteik hű és hiteles gyarapítására...« Utazik az író..., szülőfalujába. A tájak,

az emberek elesettsége, a gyermekkori környezettel való találkozás felidéri az emlékeket. A jelen sivársága mellé még talán sivárabb múltat idéz a jelenségek gyökerét kutató elme. A haza, a nép elesettségenek ezernyi jele zúdul a múltból s az élő mindennapokból vádlón az íróra s az író nem menekül, vállalja, ami reá és társadalmi osztályára esik a felelősségből — osztálya úgy sem vállalja magát. Gazdasági lehetetlenség, szörnyű anyagi és szellemi nyomor, nyomorító robot — ez nyomja földhöz a népet. Az író könyörtelenül nyomoz az okok után: »...Évszázadokra nyílnak vissza a gyökerek... hisz nyilvánvaló, hogy amikor még gondtalan cigányzene mellett mulattunk, mi urak, vagy pasáskodtunk, mint megyei kis királyok, vagy álmodoztunk, mint entellektüellek, tanárok, állami tisztviselők, .. már akkor is szenvedett a nép.« S a könyv lapjain az emlékeket lánorafűző, csobogó stílusú visszatekintésben nagyon határozott, hangoskodás nélkülül is erős szavú vád, társadalomkritika bomtakoziük ki a harmincas évek Magyarországról. A nép » tökéletes elvadítottságban él, és mindig csak kötelességet teljesít, de semmi ellen-szolgáltatást sem élvez. Gondoskodik e valaki, akár csak szűkös ellátásáról is, ad-e neki valaki valaki emberséges munkát, van-e törvény, amely biztosítja megélhetését, gyógyítják-e ingyenesen, ellátják-e orvosi kezeléssel, ha rászorul, ha kivénhed és megrokkan, mint gazdasági cseléd, mint napszámos, vagy akár, mint párholdas paraszt...« Á népi problémáinak kívülről való, de tiszta szándékú és kendőzetlen szemlélete ez — s az ilyen munka, amely tiszta fényvel világítja meg a múltt egy-egy arcrészletét, jól szolgálja a jelent s a jövőt. Az ilyen könyv hasznos, mint forrás, annak, aki már csak könyvből ismerheti meg azt a kort, de nem kevésbé hasznos mint emlékeztető. (Szűcs Andor)

Remenyik Zsigmond: Olivér és az emberi világ. (Regény) Bp.: Athenaeum. 1945. 216 old.

Remenyik Zsigmond: Északi szél. (Regény) Bp.: Révai Kk. 1947. 260 old.

Remenyik Zsigmond: Élők és holtak. (Regény) Bp.: Révai Kk. 1948. 337 old.

Remenyik Zsigmond: Embrevő. (Jelenet) Bp.: Művelt Nép Kk. 1953. 34 old. (Bábszínpad II.)

Remenyik Zsigmond: A nagy csata. Színmű. Bp.: Művelt Nép Kk. 1953. 70 old. (Színjátékok Könyvtára 58—59.)

Várnai Zseni:

VÁLOGATOTT VERSEK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Negyvenhárom esztendő költői termésének legjavát tartalmazza a költőnő most megjelent, válogatott verseskönete. Várnai Zseni költészetéről kevés szó esett az elmúlt esztendőikben. Ez az oka annak, hogy a közel kétszázoldalas válogatás kicsit a meglepetés erejével is hat, főként a fiatalabb évjáratú olvasóra, s elolvasásával irodalmunk kórusának egy új, sajátos hangját fedezzük fel. Talán nem a legerőteljesebb hang ez, sokszor kissé programmatikusnak tűnik —, de mindenképpen tiszta, szívbőljövő és szíveshezzóló. S a dal, amelyet énekel, mindnyájunk szívügye: a magyar asszonyok és anyák örömeinek, bánatának, forró hazaszeretetének, békeálgaratának, családi érzésének himnusza.

Mélységes asszonyi, anyai szeretet és a haza, az elnyomottak ügye iránti odaadás jellemzik Várnai költészetét. A kötet első verseiben az anya szól hozzánk, aki fia iránti szeretetét adja tovább a világ minden gyermekének, s a világ elnyomottjai iránti szolidaritásának erejével növeli nagyra saját gyermekét. A fia iránti szeretet és a tömegek sorsáért érzett aggodalom fonódik össze leghíresebb versében, a »Katona-fiainak« címűben is, amely az 1912-es év forradalmi fellendülésének terméke, s amelyben a tüntetőkkel való szolidaritásra inti fiát: »Ne löj, fiam, mert én is ott leszek!« 1917-ben Várnai Zseni azok közé tartozik, akik örömmel, s ámuló nagy reménységgel figyelik az oroszországi eseményeket, s ujjongó szóval énekl a háborúban meggyőzött országban »Élet... Szabadság!« A szabadság megszületését ünnepli 1918-ban is, amikor azt hirdeti: »Tűzbetűkkel írjuk az ég falára: amíg világ áll, úr lesz rajt' a nép!«

Asszony és anya Várnai Zseni minden versében. Akkor is, amikor a munkanélküliség által utcára kergetett lányokat, vagy a gőzfürdőben felejtkező asszonyokat szánja, s akkor is, amikor az első világháború vérzatarának szörnyű tanulsága után arra hívja fel asszonytársait, soha többé ne tőrjék, hogy úrrá legyen a földön ez a szörnyűség, s a világ minden vészharangját kongatva tiltakozzanak. A fasizmus győzelme veti fel kínzó

erővel Várnai számára a haza problémáját. »Tépd ki szived, ha nem tud elszakadni!« — írja, síkoltja önmagának, de közben szere met vall Budapestnek, s a hazai föld üzenetét küldi idegenbe szakadt gyermekének. Hazaszeretetének bizonyossága a »Kopogtatok!« is, amelyet 1944-ben, az ellenállási mozgalom harcosai röplapokon terjesztettek, hogy minden csüggedőhöz elvigyék a költőnő biztató szavát: »új rend készül a megtiport hazán!«

A kötet utolsó része ennek a megszűleltett új rendnek dicséretét zengi, »Szabad vagyok szabad hazában!«. Az általános tartalomra való törekvés, amely múltbéli verseinek hangját sokszor fel-erősítette, most nem egy versben túlságos elvontságot, az élet új tényeinek távolról való üdvözlését jelentik. Mégis, ezek a versek is ugyanazt az őszinte lelkesedést, mélységes együttérzést hirdetik, mint a történelmi dokumentumként is maradandó korábbi harcos alkotások. (F. A.)

Várnai Zseni: Oldozott versek. Bp.: Atheneum. 1946. 202 old.

Várnai Zseni: Aldott asszonyok. (Versek) Bp.: Magyar Téka. 1947. 161 old.

Berda József:

ÉLJ ÉS ÉNEKELJ!

Szépirodalmi Könyvkiadó

30 év válogatott verseit tartalmazza Berda József legújabb verseskötete. Vajon ez az új kötet elviszi-e végre Berda verseit az olvasók nagyobb táborába? Persze elég sokan ismerik a költészetét, vagy legalább a hírért, de inkább csak az írók, művészek körében. Mintha újra beigazolódna, hogy művészetben és irodalomban a szokottnál egyszerűbb, cifrázatlanabb, vagy éppen vaskosabb hangra gyorsabban figyelnek fel a »vájtabb fülek«, az eleve kritikus szemmel olvasók, a műértők, a céhbéliek — mint az átlagolvasók. Berda költészetének eredeti hangjára, harsány színeire Illyés éppúgy felfigyelt, mint Kosztolányi, vagy Földessy Gyula. Első kötetei már azért is feltűnést keltettek, mert sehova se lehetett volna besorolni Berdát, egyik »iskolába« se, hangja, tematikája már induláskor élesen elkülönült a Nyugat lírájától és a népiesek irányzatához sem lehetett volna odakötni. Talán Walt Whitman szabadversei hatot-

tak rá fiatal éveiben, első verseskötetei idején, vagy Kassák lírája, de sohasem volt az epigonjuk. Egyéni külön formált ki magának. Sőt külön témakört is. Izes fiatalokról, jó borokról és általában a test életének örömeiről: az evésről, a fürdésről, a heverésről vagy a szabadban léleklzó tudó funkciójáról nem írt még magyar költő olyan komolyan vagy komolykodva verset, és annyi verset, mint Berda. Persze költészete nemcsak ezekre a témákra szorítkozik és ahogy most 30 év költői termésében lapozgatunk, éppen az tűnik fel, hogy a legszebb, legmaradandóbb versei nemis a kitörő életöröm dalai, hanem a halkszavú elégikus költemények, a *Vizafogó*, a *Piaci éjszaka*, a *Kórházi órák*, vagy a »hamgtalan szerelem« szelid versei. Mindenképpen megérdemelné ez a költő, hogy ne csak a céhbéliek ismerjék. Megérdemli verseinek mély humanizmusa, amely nemcsak szólam nála, hanem egész költészetét átható állandó érzés költészetének igazi inspirátora. Humanizmusának hitelét görcsös életszeretete igazolja. Életszeretet és humanizmus szétválaszthatatlanul összeforrt lírájában. Ez a líra ellensége mindennek, ami embertelen és az élet ellen van. Ezért fordult szembe nemcsak emberileg, de több bátor és jó versében a fasizmussal is. Végül, de nem utolsó sorban költészetének képvilága, tiszta pátosza, erőteljes nyelve is megérdemli, hogy minél többen ismerjék Berda József líráját. (Vargha Kálmán.)

Gerő János:

VIHARBAN SZÜLETETT

Ifjúsági Könyvkiadó

A kritikus önkéntelenül is letompítja a hangját, ha Gerő János első önálló kötetéről szól — úgy, ahogy ezek a csendes, halkszavú írások diktálják.

Elbeszéléseinek kedves, tiszta alakjai — Sági Piroska, Szécs Bandi és a többiek — olyanok, mintha Mikszáth jó palócái ráúntak volna girbe-gurba, hegyes-völgyes országukra és leköltöztek volna az Alföldre, Debrecenbe. Összes novellája a tanú rá, hogy Gerő János a Debrecen vidékének írója, ugyanúgy, mint ahogy Móra Szegedé.

Nem véletlen, hogy a »Viharban született« olvasásakor ez a két név, Milk-száth és Móra neve tolatkodik emlékeztünkbe, tőlük tanult a legtöbbet az író, az ő hangjukhoz hasonlóan szól, csak talán még tartózkodóbban, halkabban. Hiszen az a szerény és visszahúzódozó fiú növekedett Gerő Jánosban íróvá, akít a »Két pengő« című novellában olyan méltatlan sérelem ért.

Igazán otthon, a falusi szegénysoron érzi magát, nem a »nagy dolgok« ihletik meg, hanem a hétköznapiak, a kevésbeszédű emberek — és még amikor megrendítő komoly dolgokról ír, akkor is stílusának egyszerűsége, közvetlensége valahogy pasztellossá teszi a képet, ami azért nem árt a műnek, mert igaz, hogy talán legfőbb jellemzője a »halkszavúság«, de hozzájárul ehhez még egy másik is, az »állhatatosság«. Amolyan: lassú víz, partot mos. Ha úgy fordul, bizony a Két pengő kis hőse, nem hagyja magát megalázni az uraktól, a Faháncs Sándorjának halála is perel a letűnt világgal, s a Rosta című elbeszélés parasztjai is szembeállnak ellenségükkel.

Nem tág világ ez, a Gerő Jánosé. Hársrai: két elhagyott, magányos ember egymásratalálása, a falu ügyes-bajos, talán nem is a legfontosabb dolgai, és néhány múltbeli, keserves emlék. Mind ezt kedvesen, a gondos megfigyelő aprólékosságával adja elő. Nagyon vigyáz az árnyalatokra. A Viharban született megkapó írás, sajátos hangjával érdekes színfoltja mai irodalmunk egészének. (Maár Gyula)

Nicolae Filimon:

RÉGI ÉS ÚJ URAK

Szépirodalmi Könyvkiadó.

A nacionalizmus tébolya következtében a dunavölgyi népek szinte semmit sem ismertek egymás értékeiből. A magyar olvasóközönség számára ezért hangzik ismeretlenül, az 1819-ben született és 44 éves korában meghalt román író, Nicolae Filimon neve is. A Régi és új urak c. regény a XIX. századbeli Románia, illetőleg Havasalföld lebilincselően érdekes kor- és társadalomrajza. E miből, a török függésben levő fejedelemség történetének azt a szakaszát ismerjük meg, amikor a hűbéri, bojár — földbirtokos osztály mellett kialakul és részt követel

a hatalomból, a profitszomjas román burzsoázia. A »csokojok« e feltörekvő osztálya —, mely egyszerre kulák is, kucepec is, harácsoló államhivatalnok is — a vagyongyűjtés mohó szervenvelével zsákmányolja ki a népet, s taszítja pusztulásba az országot. Ennek képviselője az alávaló Dinu Paturica, aki célja érdekében nem retten vissza semmiféle eszköz alkalmazásától. Hogyan forgatja ki ördögi cselszövésével vagyonából, és üti el szeretőjétől az egyébként ugyancsak velejég romlott gazdáját, a nagy bojár kényurat, Tuzlucot? — Ezt mondja el nekünk Filimon regénye, hol az erkölcsi felháborodás pátoaszával, hol a keserű irónia és a szatíra hangján.

»Más kezével megfogni a kígyót« — oktatja társait a képmutató tolvajmorál legfőbb törvényére, ez az arannyal betelni nem tudó farkas.

A kapitalista társadalom rothadását — fejezi ki egy másik mondása is: »Enni akarsz, csórjál: vagyont akarsz, lopljál.« A korabeli Bukarest korrupst világában így nyüzsögnek a baksistváro és népnüöző udvaroncok, a hivatalukat vadászterületnek tekintő bürokraták, a kíméletlen uszorások, ringyók és kéjencek. S e parazita, cifra sereget a parasztok tartják el.

A jobbagyokat izzó vasalkkal kínozza kényszerítik újabb és újabb terhek vállalására. Az erdők, a hegyek megtelnek szegénylegényekkel, akik ide veszik be magukat uraik kegyetlen szipolyozása elől. Mélységesen megragadó az a jelenet, amikor az egyik kivételesen bünbánó csokoj, duhaj mulatozás közben, a szenvedőkre, táplálólíkra mond pohárköszöntőt. Filimon természetesen nem látja, nem is láthatja következetes, osztályharcos szemlélettel a jelenségeket. De valódi — olykor szinte Balzacra, még többször Jókaira emlékeztető — író módján a valóság hiteles ábrázolásával az igazságot, a haladás ügyét szolgálja.

A »Régi és új urak« vonzó és eszméltető könyv. Meseszövése egyszerű és színes. Magyar nyelven való megjelenítése nemcsak az erkölcsi rothadás gyűlöletét fokozza bennünk, de jelentősen hozzájárul, hogy megismerjük — a mienkével azonos jövődőt építő román nép küzdelmes múltját. (Vihar Béla)

Creanga, Ion: Ionica gyermekora. Regény. Bp.: Révai Kk. 1950. 105 old.

Eminescu: Válogatott versei. Kétnyelvű kiadás. Ford. Lajtha Géza, Aradi Nóra stb. Bp.: Révai Kk. 1950. 249 old.

Gyárfás Miklós:

VISEGRÁDI POFONOK

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kis kötet Gyárfás Miklósnak az utóbbi időben írt, a sajtó hasábjain nagyobbreszt már megjelent anekdótáit, tárcáit tartalmazza. A címadó novellában egy kilencéves kisfiú két pofont kap. A harmadik pofon csupán kívánság marad, pedig az író szerint is az lenne a legfontosabb, a legigazságosabb, mert annak egy undorító, jellemtelen karrierista képen kellene elcsattannia. Ez az egészséges pofozókedv vezeti Gyárfás Miklóst a kötet legtöbb írásánál, amelyekben éles szemmel látja meg karikírozza ki a közelmúlt és napjaink nemrég még közöttünk élt vagy ma is itt élő gyászos és gyakran nevetséges figuráit: a basáskodó »kisisten« személyzeti főnököt; az ostoba jampecet; az aljasságukban már szinte kómiikus francia politikusokat; a tanácsosnét, aki barátnője sírja felett nem az elhúnytát siratja, hanem gyönyörűséges virágokkal díszített malomkerék-kalapját, amelyet a vigyázatlan temetőszolga koszorúnak nézett, és kezéből kiragadva, a koporsóra vetett.

Napjaink furcsa, de mégis jellegzetes típusai iránti érdeklődés a szülője az olyan novelláknak, mint »A kitüntetés«, »Mucskái«, vagy a Válóper«, de ezekben a gúnyoros hangot, a pofozókedvet az író megértő szánakozása, segiteniakakarása váltja fel. Kár, hogy ezekben az írásokban a mesterkélty, elnagyolt, kissé hatásvadászó cselekmény nem hat mélyen az olvasóra, pedig az írónak egyébként sikerül a legnagyobb figyelmet felkeltenie jól megrajzolt alakjai iránt: a keserű, sértődött, mindennek csak a rossz oldalát látó színész iránt; a felelősségteljes munkájába beleszédült, nagyravágyó funkcionárius iránt, aki mindenképpen meg akar szabadulni józan, egyszerű feleségétől; vagy a szürke, óvatos, soha semmiben állást nem foglaló »Beamer« iránt.

A kötet leghosszabb lélegzetű és talán legsikerültebb írása, »A cseresznyési eset«, amely Gyárfás Miklós szellemes humorát, minden nagyképűségtől mentes, kedves közvetlenségét és napjaink legfrissebb, legtipikusabb jelenségei iránti kitűnő érzékét dicséri. (Kádár Zsuzsa).

Gyárfás Miklós: Hamis szimfónia. (Regény) Bp.: Móricz Zsigmond Kk. 1946. 146 old.

Joan Slavici:

A KINCS

Szépirodalmi Könyvkiadó

Slavici a klasszikus román irodalom kimagasló egyénisége. Írt elbeszéléseket, regényt, önéletrajzot, műveiben a román — és különösen az erdélyi — parasztság életéről, küzdelmeiről mesélt. Írásművészetének irányát, írói szemléletét ő maga népi realizmusnak nevezte és ezzel hovatartozását, a világban elfoglalt helyét jelezte meg. A nép oldaláról, a szegényemberek álláspontjáról vizsgálta a Monarchia és a román királyság hétköznapjait, elégedetlenül kora állapotaival, elvágyódva valamilyen békésebb, boldogabb együttélés felé.

A kincs című most magyarul megjelent köteté négy hosszú elbeszélést tartalmazza. Slavici előadói képességei a mesélés, az anekdotikus hang jegyében bontakoztak ki. A négy elbeszélés közül kettőben (A kincs, Jószerencse malma) szegényemberek szerencséséről beszél, gyöngéden, szeretettel, megkedvelteti, az olvasó közelségébe hozza hőseit, — majd egy fordulat után — bemutatja mint fordul minden a visszajáta, a szerencséből szerencsétlenség lesz, az örömből bánat. Slavici nem mondja ki ítéletét, nem oktat, hanem elfogadtatja igazát, s ez az igazság így hangzik: nem lehet valaki boldog is, becsületes is a kapitalizmusban.

Elbeszélései általában kirívó eseteket ragadnak ki, s dolgoznak fel. Apó örömeiben arról szól, miként kerül városi iskolába egy falusi csimpolyás fia, hogyan küzdi le a jómódú gyerekek gúnyját, saját féltékenységét. A kincsben azt meséli el, hogyan teszi szerencsétlenné a vagyon Dutu-t, a nagyravágyó parasztot. Slavici a kirívó eseteket arra használja fel, hogy kora társadalmának általános bűneit pellengérezze ki.

Csak néhány évvel halála előtt ismerte meg közelebből a forradalmi munkásosztályt, és csak öregkori visszaemlékezéseiben fejezte ki iránta való szeretetét és megbecsülését. Műveit azonban, mint egykori fogolytársa mondotta: a munkások már régen is magukénak tekintették. Most, halála után majd harminc évvel, Slavici átlépte hazája nyugati határait. Bizonyos, hogy nálunk is jó fogadtatásra talál. (Gera György)

A fiatal költők jelentkezése mindenkör felveti az olvasóban azt a kérdést, hogy nemzedékük üzeneteként, mi újat hoznak számunkra? Még inkább izgalmas kíváncsisággal vetjük fel ezt ma, amikor olyan korosztály költői mutatkoznak be, akik alapvető élményeiket és emberi, írói mivoltuk kialakulását jobbra már új életünk világában szerezték.

A három fiatal költő — Boda István, Pákolitz István, Petrovác István — e generációhoz tartoznak.

Mondanivalójuk közös sajátossága a népükkel, a falu egyszerű népével való azonosulás és az optimista életszemlélet. Ami az idősebbeknek még szenvedés és vér árán megváltott ajándék az nekik, már-már természetes adottság.

Talán ezzel is magyarázható a forradalmi szenvedélyesség hiánya verseikben. A Petőfi értelmében vett politikai költészet forró lángja vajmi kevésbé fűti e sorokat. Amint legfőként hiányolunk e három költőnél — főleg Bodámál — az éppen a fiatalásra jellemző merészség, konkrétan, ifjúságunk sajátos lelkületének megmutatása. A mesterek — Csokonai, Petőfi, Illyés, József Attila, Radnóti — kezéből átvett formák, idilli nyugalmat, mozdulatlanságot tartalmaznak.

Míndezek mellett meg kell állapítanunk, hogy e kötet szerzői rokonszenves, megleghangú lírikusok.

Boda István költeményeiben intim gyöngédség nyilvánul meg. A szerelem kifejezésére megejtően szép szavai vannak. Kár, hogy itt-ott költői pótanyag — slágerszövegszerű megfogalmazás — (pl. »csordultig telt vággyal a szívem«) hígítja a verseit.

Míndhármuk közül legérettebbnek véljük Pákolitz Istvánt. Impresszionista pillanatképei frissek, egyéniek, valóságmelegek (Tölgyfa, Tú, Boldogság, Szombat délután). A hétköznapban sikerül megmutatnia az ünnepit: a realitás költői szépségét.

Petrovác István legfőbb ereje a szatira. A jelek szerint további fejlődése e területen várható. Van érzéke és ötletteremtő ereje az ellentmondások meglátására. (Milyen jó, Panaszkönyv az irodában, Válasz stb.) (V. B.)

Walther Victor:

MARX KÁROLY ÉLETE

Ifjúsági Könyvkiadó

»Marx Károlyról szól a könyv, amely most fiataljaink kezébe kerül. Gyönyörű ajándék. És nemcsak nagyon szép, izgalmas is. A könyv elmondja, mit alkotott és hogyan küzdött az emberiség ez óriása. Elmondja, hogyan élt, kik, miért és hogyan szerették, kik és hogyan gyűlölték azért, mert szerette az embert, szerette a jövőt, szerette a fiatalokat. Mindenek felett szerette a népet, hiszen neki, a népnek áldozta az emberiség egész jövőjét beragyogó életét.« Ezekkel a szavakkal vezeti be Kassai Géza és ajánlja ifjúságunk figyelmébe a most megjelent Marx életrajzot.

Az életrajz írója hatalmas feladatra vállalkozott, amikor Marx életét és munkásságát alkarta közevinni nemcsak az ifjúsághoz, hanem a gyermekekhez is. Marx a társadalomtudós, a politikus, ha az ifjúság jövőjét ácsolta is, a gyermekek számára elvontnak látszó tudománnyal foglalkozott. Ezeket az igazságokat úgy népszerűsíteni, hogy az az író ne essék a leegyszerűsítés, vagy a vulgarizálás bűnébe, igen nehéz. S Walther Victor jól oldotta meg ezt a feladatot.

Sikerét elsősorban azzal érte el, hogy nem akar egy kis könyvben »mindent« megmagyarázni, s nem akarja a Kommunista Kiáltványtól a Tőkékig Marx összes jelentősebb műveit ismertetni. A könyv elsősorban Marx életét mutatja be, azt a környezetet, amelyből elindult és amelyben dolgozott, s életrajzába, küzdelmeibe szervesen beleillesztve mondja el Marx zseniális felfedezéseinek legényegesebbjeit. És éppen, mert keveset markol — sokat fog.

Emeli a könyv népszerűségét, hogy az író, ahol csak lehet, kis történetekre bontja fel Marx Károly életét — erre utalnak egyébként a fejezetcímek is —, mert ezek a jól megírt történetek jobban lekötik a fiatal olvasók figyelmét.

Marx Károly életén keresztül bemutatja a könyv a nagy barát és munkatárs: Engels Frigyes életének legfontosabb

mozzanatait is. Marx életrajza nem is lehet teljes Engels életének ismerete nélkül, s a munkásmozgalom két nagy k. asszikuának együttműködését a könyv igen silkeresen mutatja be. (*Aba Iván*)

Marx Károlyról. Engels, Lafargue, Liebknecht és mások aikkal, levelei. Bp.: Szikra Kk. 1950. 268 old. 13 t.

Marx Károly élete képekben. Osszeáll. a Szikra Könyvkiadó márxista-leninista szerkesztősége és a Magyar Munkásmozgalmi Intézet. Bp.: Szikra Kk. 1953. 121 old. 1 t.

Lenin: Marx Károly. Rövid életrajzi vázlat és a marxizmus ismertetése. Bp.: Szikra Kk. 1953. 64 old. 2 t.

Lenin: Marx Károly és Engels Frigyes. Bp.: Szikra Kk. 1948. 84 old. (A marxizmus-leninizmus kis könyvtára t.)

Kovai Lőrinc:

PARKER MATRÓZ IGAZSÁGA

Ifjúsági Könyvkiadó

Az író az angol történelem egy epizódját dolgozza fel: a XVIII. század végén a La Manche-csatorna vizein működő hajórój matrózai — a francia forradalom hatására — fellázadtak tisztjeik, kormányzatuk ellen.

Az erőszakkal hajóra hurcolt legénység zsoldját és életét egy 160 év óta érvényben lévő embertelen törvény határozta meg. Éhség és korbács jó fegyelmező eszközöknek bizonyultak, míg egy rangjától megfosztott sorhajóhadnagy, Parker nem veszi kezébe az elnyomottak ügyét. A franciákon diadalmaskodó angol hadihajók éhező legénysége Parker vezetésével lefegyverzi tisztjeit, és kitűzi a forradalom vörös zászlaját. A kormány ígéretet tesz a helyzet megjavítására, de — ahogyan ez lenni szokott — visszavonják az ígéretet. A matrózok szövetkeznek London forradalmi munkásaival, és ostromzár alá veszik Londont. A fegyvertelen, tanulatlan és szervezetlen tömeg nem képes arra, hogy a vöröslobogós flotta ügyét diadalra juttassa. Parker és hűséges emberei kénytelenek feladni harcukat, életüket áldozzák azért a mozgalomért, mely csak századok távlatában kapja meg értelmét.

A regény arra a tételre épült, hogy az ifjúság szereti a kalandot, az izgalmat.

Az író nem fukarkodik hát kalandos, izgalmas jelenetek bemutatásával. Félő azonban, hogy a sok vérengzés, csata, bírkózás ábrázolása, véreb, patkányok, féreg felvonultatása túlmegy azon a hatáson, ami a fiatal olvasó egészséges kalandvágját élesíti és kie.égíti; szadista ösztönök felszínre jutását eredményezheti az ilyenfajta izgalomkeltő szándék. Ez a hatás annál is inkább veszedelmes, mert az olvasó nem ismervén eléggé az angol történelem eseményeit, illetve a történelmi epizód meséjét (a regény nem eléggé világosan ismertet meg vele), annak eszmei lényegét sem képes egykönnyen kihámozni, (ámbar erre vonatkozóan sok programbeszéd hangzik el), csak a különböző szárazföldi és tengeri vérengzések ragadják meg, és dúlják fel képzeletét. Így válik néha unalmassá is az az anyag, ami éppen az olvasó izgalmanak serkentésére íródott. Jól esett volna a sok izgalmas, túlfűtött mozgalmas jelenet mellett, vagy helyett Parker hadnagy egyéniségének, életének emberi közelségből való megismerése. Van ugyan erre nézve valamelyes kísérlet a regényben (Parker családjának bemutatása), mégis egészében a pozitív hős ábrázolása csak kontúrookban történik.

Szerencsésebb, mert differenciáltabb az egyik szadista tőkés figurája (Oncey), kinek tigris kegyetlensége magakellő finomkodás mögé rejtőzik.

A regény nem ment egészen a szereplők propagandisztikus megnyilatkozásaitól, de erre sokszor szükség is van; éppen az események fergetegében ezek tisztázzák az ellentétes erők hovatartozását. (*Vidor Pálné*)

Kovai Lőrinc: Föld... kenyér... szabadság... (Regény) Bp.: Athenaeum. 1945. 396 old.

Kovai Lőrinc: Igazság. (Regény) Bp.: Cserépfalvi. 1946. 616 old.

Kovai Lőrinc: Ítélet előtt. (Regény) Bp.: Müller. 1946. 464 old.

Kovai Lőrinc: Fekete vetés. (Regény) Bp.: Szikra Kk. 1946. 484 old.

Kovai Lőrinc: Földönfutók. (Regény) 2. kiadás. Bp.: Cserépfalvi. (1946) 376 és 381 old.

Kovai Lőrinc: Tűzkehely. (Regény) 1—2. kötet. Bp.: Szikra Kk. (1946) 326 és 299 old.

Kovai Lőrinc: Aradat. (Regény) Bp.: Bárd. (1948) 518 old.

Kovai Lőrinc: Fáklyatánc. (Regény) 1—2. kötet. Bp.: Bárd. (1948) 366 és 360 old.

Kovai Lőrinc: Vasikapu. (Regény) Bp.: Ifjúsági Kk. 1951. 175 old.

Kovai Lőrinc: Vadvíz. Regény. 2. kiad. Bp.: Szépirodalmi Kk. 1954. 420 old.

Kovács György:

VETÉSTŐL ARATÁSIG

Művelt Nép Könyvkiadó

A régi kalendárium-szerzők mindent összehordtak, ami a falusi embert érdekelhette: időjósást és ételreceptet, házikúrát betegségek ellen és egy kis irodalmat. Sok babona keveredett ezekben az irományokban a gyakorlati jótanácsokkal, sok ocsú a búzával. A parasztembernek igen sokáig ez volt az egyetlen olvasmánya és a kalendáriumtól kért tanácsot munkájában, bajában.

Kovács György könyve tulajdonképpen modern kalendárium. Egymás után, az év hónapjai szerint sorra veszi egy parasztgazdaság sokágú teendőit. S amikor ezekről beszél, kitűnik: jól ismeri nemcsak az egész ország mezőgazdasági problémáit, hanem az egyes tájakét is, a falusi gazda gondjait is, örömet és kétségeit, tehát nemcsak a falusi munkát, hanem a parasztembert is ismeri. Így azután igen meggyőző, amikor szép, ízes magyar nyelven elmagyarázza azt, amit a legkorszerűbb tudományból a parasztember közvetlenül használhat. Az olvasó sokat tanul a könyvből és mégsem érzi magát az unalmas iskolapadban. Mert minden tudnivaló és bölcsesség ízes történetbe és anekdótába foglalva kerül az olvasóhoz. A sok kedves adoma és riportszerű leírás még a mezőgazdasághoz nem értő ember számára is szórakoztatóvá teszi a könyvet.

A könyvet sokoldalúsága szinte páratlan kincsesbányává teszi. Tartalmát felsorolni lehetetlen. Beszél a búzavetésről, a tejhozam növeléséről, a selyemhernyótenyésztésről, és szinte el sem lehet képzelni, hogy a falusi ember valamilyen gondja elkerülte a szerző figyelmét: A könyv tartalomjegyzéke igen jól eligazítja a tanulmánygyókat. (*Rezső Margit*)

Virágzó mezőgazdaság, jó módú nép. Bp.: Szikra. 1964. 295 old.

Gonda Béla: A növénytermelés fejlett és új agrotechnikai módszerei. 1962. évi eredmények és tapasztalatok. Bp.: Mezőgazdasági Kk. 1963. 91 old.

A növényvédelem időszéri kérdései. I—II. Bp.: Mezőgazdasági Kk. 1963. 48, 44 old.

Lyka Károly:

SZOBRÁSZATUNK A SZÁZAD-FORDULÓN

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

Művészeti íróink legérdemesebbike, Lyka Károly, festészetünknek a milleniumtól az első világháborúig tartó ábrázolása után, e művében a századforduló szobrászatát mutatja be 1896 és 1914 között. E korszak a magyar szobrászatnak hirtelen iramú fejlődését tárja elénk. Városaink emlékműszobrai, a polgári családok képmásszobrai, a temetők szobrai, életkép- és aktszobrok az egymásután megnyíló kiállításokon megteremtik az egyes szobortípusok specialistáit is. A szobrászati stílus sok változatot mutat és ezzel is elválik az előző korszaktól.

Az öregkorában is fáradhatatlanul alkotó Lyka Károly először adja e kor szobrászatának tüzetes feldolgozását s munkájában rámutat a kor társadalmi viszonyaira, jellemző mestereire s ezek fontosabb munkáira. Fadrusz, Róna, Zala, Stróbl, Holló, Horvay, Ligeti, Kallós, Gárdos, Donáth, Pásztor, Rubletzky, Kisfaludi-Stróbl, Szentgyörgyi, Vedres, Telcs, Damkó, Beck O. Fülöp, hogy csak a legjelentősebb neveket említsük, egymásután vonulnak fel műve lapjain. A kor szobrászatát nem időrendi egymásutánban, hanem típusok szerint csoportosítja. Elsősorban nem a szobrászok történetével, hanem a szobrászattal magával foglalkozik a könyv, amint az ebben a korszakban kifejlődött. Lyka a tőle megszokott világos, tiszta, közérthető stílusban eleveníti mindezt az olvasó elé. Szobrászatunk közönségének rajza után foglalkozik a történelmi szobrászattal, a temető szobraival, »az élet jegyében« és »a műhely falai közt« kialakult szobrászattal, a domborművekkel és díszítőszobrászattal, továbbá az új éremművészettel.

Azt hisszük, a szép kiállítású könyv, melyből a szakember is sokat tanulhat, az érdeklődő és művészetszerető közönség számára — miként Lyka Károly többi műve is — a legjobb kalauz a magyar szobrászat egy jelentős korszakának megismeréséhez és értékeléséhez. (*Czobor Ágnes*)

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLOGIAI-POLITIKAI IRODALOM:

Mangyelstam, L. O.: Az államhatalom helyi szervei a Szovjetunióban. Természet és Társadalom, november (Balogh György).

Rochet, Waldeck: A francia parasztság útja a felszabadulás felé. Társadalmi Szemle, október (Gyovai Gyula).

Varga Jenő: Az imperializmus gazdaságának és politikájának főkérdései. Szabad Ifjúság, november 4. (Buzsák Márton).

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM:

Anyák könyve. Szabad Nép, november 17. (Csupkai Aladárné.)

Bacher Béla: Verescsagin. Szabad Művészet, november. (Dobai János.)

Beér János—Bihari Ottó: A parasztszabolcsi tanács munkája. Természet és Társadalom, november. (Iványi Béla.)

Bónis György: Hajnóczy József. Természet és Társadalom, november.

Csányi Károly: A magyar kerámia és porcelán története és jegyel. Népművelés, október—november. (Gogolák Lajos.)

Erdős Nándor: Igazi geometria. Élet és Tudomány, november 10. (Bizám György.)

Ék Sándor: A realizmus zászlaja alatt. Szabad Művészet, november. (Oelmacher Anna.)

Hainchelin, Charles: A vallás eredete. Természet és Társadalom, november. (Ákos Károly.)

Ince Miklós—Petőcz Pál: A dolgozó parasztság helyzete az ellenforradalmi rendszerben. Szabad Nép, november 17. (Pamélyi Ervin.)

Jánossy Lajos: Kozmikus sugárzás. Természet és Társadalom, november. (Román Pál.)

Láng Tivadar: Szobanövények. Élet és Tudomány, november 17. (Natter-Nád Miksa.)

Pogány Frigyes: Terek és utcák művészete. Szabad Művészet, november. (Gogolák Lajos.)

Szabolcsi Hedvig: Régi magyar bútorok. Művelt Nép, december 6. (Gogolák Lajos.)

Szilágyi Dezső—Mészáros Vincéné: Bábjáték az iskolában és az óvodában. Népművelés, október—november. (Szokolay Béla.)

Zerinváry Szilárd: A Föld helye a világmindenségben. Élet és Tudomány, december 1. (Dr. Veress Lászlóné.)

SZÉPIRODALOM:

Ady Endre válogatott cikkei és tanulmányai. Kohó, szeptember. (Gyárfás Imre.)

Aristophanész: Három komédia. Művelt Nép, november 7.

Asztalos István: Vád és panasz. Alföld, 1954. 3. sz. (Tóth Endre.)

Cseres Tibor: Térdigerő tenger. Művelt Nép, november 21. (Fekete Gyula.)

Csű Jüan versei. Magyar Nemzet, november 5. (Veress Anna.)

Enczli Endre: Helyszíni vizsgálat. Irodalmi Ujság, november 13. (Hegedűs Géza.)

Fast, Howard (Haard Fast): Amerikai legenda. Szabad Ifjúság, november 28. (Bányász Dezső.)

Fegyin: Az Arkturusz szanatórium. Irodalmi Ujság, december 4. (Ungvári Tamás.)

Franko Ivan: Elbeszélések. Művelt Nép, december 5.

Gál István: Garabonciás diák. Irodalmi Ujság, november 13. (Vajda Miklós); Művelt Nép, december 5. (Galsai Pongrác.)

Gellért Oszkár: Kortársaim. Kohó, szeptember. (Bence Károly.)

Gerő János: Viharban született. Művelt Nép, november 7.

Hajnai Anna: Utószó az ifjúsághoz. Csillag, november. (Szabó Ede.)

Jirásék, Alois: Mindenki ellen. Alföld, 1954. 3. sz. (Angyal Endre.)

Juhász Ferenc: Tékóköz ország. Esti Budapest, november 30.

Képes Géza: Vajudó világ. Csillag, november. (Hatvány Lajos.)

Kocsetov: A Zsurbin-család. Szabad Nép, november 9. (Diószegi András.)

Krudy Gyula: Hét bagoly. Szabad Nép, november 10. (Molnár Miklós.)

Kung Csue és Juan Csin: Uj hősök. Uj Hang, november—december. (Mészáros Vilma.)

Majakovszkij: Neki a tollal. Irodalmi Ujság, november 20. (Bodnár György.)

Markin, Ilja: A Duna partján. Uj Világ, november 18. (Derzsi Tamás.)

Méray Tibor: Fehér folyam. Irodalmi Ujság, november 6. (Tardos Tibor.)

Molnár Zoltán: A kovács. Csillag, november. (Bodnár György.)

Nagy László: A nap jegyese. Uj Hang, november—december. (Eörsi István.)

Nemes László: Tiszta szív. Csillag, november. (Falus Róbert.)

Newerly, Igor: Egy boldog élet. Uj Hang, november—december. (Faragó Vilmos.)

Nyikulin: Oroszország hű fiai. Uj Világ, november 18. (Aba Iván.)

Ovecskin: Falusi hétköznapi. Irodalmi Ujság, november 27. (Kelemen Sándor.)

Örvös Lajos: Furulya. Csillag, november. (Hegedűs Bete Dániel.)

Panova, Vera: Evszalkok. Irodalmi Ujság, november 6. (Lányi Sarolta.)

Sarkadi Imre: Verébűlő. Népszava, november 30. (Pétek Gyula.)

Tamási Áron: Szegénység szárnyai. Uj Hang, november—december. (Szabó Ede.)

Várnai Zseni: Válogatott versek. Irodalmi Ujság, november 20. (Földessy Gyula.)

Veres Péter: Almáskert. Társadalmi Szemle, október. (Diószegi András.)

Veres Péter: Utiközben. Alföld, 1954. 3. sz. (Hársfalvi Péter.)

Vidor Miklós: Szököár. Népszava, december 4. (Szabó Ede.)

IFJÚSÁGI IRODALOM:

A szabadságharc csatái. Művelt Nép, nov. 21. Nyárádi Gábor: A láng fellobban. Természet és Társadalom, november.

Tizenhatan. Uj Hang, november—december. (Galsai Pongrác.)

Sziráky Judit: Tisztesség János. Irodalmi Ujság, november 6. (Szabolcsi Miklós.)

Zelk Zoltán: Kecskére bízta a káposztát. Csillag, november. (Vajda Miklós.)

IRODALMI CIKKEK:

Murányi-Kovács Endre: Könyvkiadás és irodalom. Esti Budapest, november 3.

Földes Anna: Sértődés helyett bizalmat. Szabad Ifjúság, november 4.

Fekete Gyula: Élet és irodalom II. Művelt Nép, november 7.

Hubay Miklós: Nagy Lajos az emberek között. Művelt Nép, november 7.

Tolnai Gábor: Radnóti Miklós. Irodalmi Ujság, november 6.

Molnár Miklós: Irodalmi nézeteltéréseinkről. Irodalmi Ujság, november 6.

Sötér István: Nagy Lajos. Irodalmi Ujság, november 6.

Tolnai Gábor: Balassi Bálint ünnepére. Csillag, november.

Illés Gyula: Sárközi György. Csillag, november.

Simon István: Radnóti Miklós. Halálának 10. évfordulójára. Szabad Nép, november 11.

Keszthelyi Zoltán: Radnóti Miklós (1909—1944). Esti Budapest, november 10.

Koczás Sándor: Radnóti Miklós. Népszava, november 11.

Murányi-Kovács Endre: Könyvek, könyvtár, irodalom. Népszava, november 16.

Horváth Márton: Sajtónk feladatairól. Szabad Nép, november 17.

Illés Endre: Fielding. Béke és Szabadság, november 10.

Pamlényi Ervin: Zrínyi Miklós, a költő. Halálának 290. évfordulójára. Szabad Ifjúság, nov. 19.

Fekete Gyula: »Velünk a nép — velünk a győzelem«. Gondolatok Nagy Imre elvtárs könyvéhez. Művelt Nép, november 14.

Sarkadi: Nagy Imre: Egy évtized. Gondolatok Nagy Imre könyvéről. Irodalmi Ujság, nov. 13.

Bóloni György: A 70 éves Madarász Emil. Irodalmi Ujság, november 13.

Napjaink esztétikája. Magyar-francia irodalmi vita Párizsban. Irodalmi Ujság, november 20.

Napjaink esztétikája. André Wurmser válasza Vercors levélre. Irodalmi Ujság, november 27.

Fekete Sándor: Elviség és türelem. Irodalmi Ujság, november 20.

Tóth Béla: Henry Fielding (1707—1754). Alföld, 1954. 3. sz.

Kiss Tamás: Somogyi echo, vagyis él-e még Csokonai a Somogyásban? Alföld, 1954. 3. sz.

Bán Imre: A könyv ünnepe. Alföld, 1954. 3. sz.

A téli könyvvásár előkészítése a Kiadói Főigazgatóság és az Allami Könyvtarjesztő Vállalat december 2-án sajtófogadást rendezett. Köpeczi Béla számolt be könyvkiadásunk egyéves fejlődéséről. A Szépirodalmi Könyvkiadó által kiadott könyvek példányszáma 36 százalékkal volt több az idén, mint tavaly. Az Ifjúsági Könyvkiadói pedig 83 százalékkal. A választék is jóval nagyobb volt a tavalyinál és hogy könyvkiadásunk mennyivel jobban kielégítette az igényeket, bizonyítja az, hogy ebben az esztendőben két és fél-szer annyi könyvet vásároltak az egyéni vásárlók, mint 1953-ban. Könyvkiadásunk és könyvkereskedelmünk a téli könyvvásárra is felkészült. Csak néhány megjelenendő könyvet említünk meg. A Szikra Könyvkiadó többek közt kiadja Lenin Művei 12. és 13. kötetét, Ivanovnak »A szovjet irodalom magas eszmei színvonaláért folytatott harc története« című művét. A Szépirodalmi Könyvkiadó Bálint Györgynek, a harmincas évek egyik leghitelesebb újságírójának cikkgyűjteményét, Bródy Sándornak egy novelláskötetét (ebben érthetetlen módon regényrészletek is lesznek, bár senki sem szereti az effajta csonkításokat), Déry Tibor: Felelet I—II-t, a Hét évszázad magyar verseit négy kötetben, bibliapapíron. Megjelenik Han Szer Ja koreai író »Vihar Tedong felett« című regénye, Karinthý Ferenc irodalmi riportját »Hazai tudósítások« címmel, Kosztolányi legszebb novelláinak gyűjteménye, Németh László »Bűn« című regénye, Papp Károly válogatott elbeszéléskötete, Radnóti Miklós versei és műfordításai, Romain Rolland »Colas Breugnon«-ja, a legszebb magyar népballadák gyűjteménye és még számos kitűnő verseskötet, útirajz, regény, színdarab. Az Új Magyar Könyvkiadó többek között Csernisevszkij »Mit tegyünk« című regényét, Ehrenburg »Vihar«-ját, Lev Tolszto »Háború és béke«-jét, új fordításban, adja ki. Az Ifjúsági Könyvkiadónál is több mesegyűjtemény, Benedek Eleké, Kolozsvári Grandpierre Emilé stb. jelenik meg, az érettebb ifjúságnak szóló műveken kívül. A Művelt Nép Könyvkiadó ismét közrebocsátja Illés Gyula »Petőfi«-jét, kiadja két cseh szerző, Hanzelka és Zikmund afrikai útirajzát és más ismeretterjesztő műveket. Karácsonyra lát napvilágot a Könyvtári mintakatalógus is, a felszabadulás óta az első ilyen jellegű kiadvány, amely

Juhász Béla: Alkalmi költészetről, rigmusokról. Alföld, 1954. 3. sz.

Veres Péter: Az írói stílusról. Irodalmi Ujság, november 27.

Barabás Tibor: Nagy Lajos 1883—1954. Új Hang, november—december.

Keresztesi Mihály: Az irodalmi ízlés fejlődéséről a XX. évekületben. Egy könyvtáros tapasztalatai. Új Hang, november—december.

Jankovich Ferenc: Balassi nótájára. Új Hang, november—december.

Csanádi Imre—Vargyas Lajos: A magyar nép balladája. Új Hang, november—december.

Lázár György: Apácai Csere János. Természet és Társadalom, november.

Durkó Mátyás: Az irodalmi népszerűsítő előadások pedagógiai és módszertani problémái. Népművelés, október—november.

Kulcsár Ödön: A »Székőre« olvasása után. Népművelés, október—november.

Boldog Balázs: Martin Andersen Nexő. Kohó, szeptember.

Gyárfás Imre: Irodalmi széljegyzetek. Kohó, szeptember 2.

Bellavill, A.: Valóságos hősök és kitalált hősök. Kohó, szeptember.

Ignác Rózsa: A négyszázéves Tinódi. Magyar Nemzet, december 2.

Rényi Péter: Sarkadi Imre írói fejlődéséről. Szabad Nép, december 5.

Osszeállította: Bán Gézáne

a kis könyvtárak helyes állománygyarapításához nélkülözhetetlen. A Népszava Könyvkiadó Molnár Aurél »Művészek« című irodalmi riportkötetét és Györi György »Százhetven esztendő« című két nagy textilyárunk történetét tárgyaló munkáját adja ki számos más mű közt.

□

A »falusí« olvasók versenye« már negyedik éve folyik Lengyelországban. A negyedik forduló befejezése alkalmával rendezett országos kongresszus a köztársasági elnökhöz intézett levelében beszámoló arról, hogy a versenyben az előirányzott 500.000-rel szemben, 612.000 dolgozó paraszt vett részt, ebből 302.000 férfi és 310.000 nő volt (Bibliotekarz).

□

A Thália-társaság 50 éves évfordulója alkalmából, november 19-én az Országos Széchényi Könyvtár kiállítását nyitott meg. A megnyitó ünnepségen Benedek Marcell egyetemi tanár, a Thália egykori intézőbizottságának tagja emlékezett meg a magyar színjátszás megújításáért küzdő művészcsoportról (O. Sz. K.).

□

Kozocsa Sándor, az Országos Széchényi Könyvtár Bibliográfiai osztályának munkatársa most töltötte be 50. életévét. Ez az évforduló egybeesett századik művének, a »Magyar irodalom bibliográfiája 1953« megjelenésével (O. Sz. K.).

□

Román nyelvű könyveket kaptak a Hajdú megyei Mezőpéter, Bedő, Veikerd, Körösszegapáti, Zsáka, Körösszakál és Bojt községek népkönyvtárai. A szépirodalmi könyveken kívül román nyelvű mezőgazdasági műveket is olvashatnak a nemzetiségi dolgozó parasztok (Hajdú Bihar megyei Néplap).

□

Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk című könyvéről könyvankétot rendezett a sátorajauj helyi Jánosi Könyvtár ifjúsági részlege, amelyen 67 meghívott olvasó vett részt, tizenhétet szoltak hozzá az előadáshoz (Zborai Erna).

*A Tolna megyei
Lengyel község
kultúrotthonában*

A II. kerületi Medve-utcai általános iskola könyvtárában

A habarovszki központi gyermekkönyvtár olvasótermében